

Mirod. O.

4281

Czinizmus
és
Idealizmus

Irta

Csicseri Drosz Adrienne.

Miskolcz
Forster, Klein és Ludvig
1900.

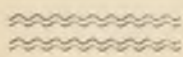
M. P. O.

42.81.

CZINIZMUS

ÉS

IDEALIZMUS

REGÉNY

IRTA

CSIGSERI OROSZ ADRIENNE.

MISKOLCZ

FORSTER, KLEIN ÉS LUDVIG

1900

MAGY. AKADEMLA
KÖNYVTÁRA

GRÓF PEJACSEVICH TÓDORNÉ

SZÜLETETT

BÁRÓ VAY LILLA

ÚRASSZONY

ÖMÉLTÓSÁGÁNAK

ELSŐ FEJEZET.

A Rue Rivoli oszlopsoros palotáinak egyikében az emeleti termekben fölséges kedv uralkodott, az 1894-ik év egyik áprilisi estéjén.

Fényes társaság volt együtt és csillogó szemekkel, mámorosan piros arczokkal, mosolygó ajkakkal ültek az óriási oszlopsoros, freskós ebédlőteremben, a melyet ódon, de mégis pazar diszítésénél fogva bátran lehetett volna „Cénacle“-nak nevezni. A „diner“ már majdnem véget ért és a pompás menu a gourmanderie minden élvezetében részesülő párisi high-life férfiai által csaknem érintetlenül hagyatott. A delnők, kik jóval kevesebben voltak a „cavalier“-éknál, gyönyörű, de mesterkéltszépességükkel és élvsóvár ajkaikkal graciazószus, kiszámított mozdulataikkal igazi „parisienne pur sang“ jellemet tanusítottak és mellettök ülő hódolóikkal csevegtek s picziny arany evőeszközeikkel csakhogy épen játszottak a fejedelmi konyháról került ételekkel. A rögtönözött toasztok még mindig folytak angol nyelven, incselkedő közbeszólásokkal és csengő kaczagásokkal kísérve.

A társaság igen intim volt, csupa jó barát és barátnő, a kik mindig együtt vannak klubbokban, tennisenél, a bálteremben, az opera korzóján és buffetjeiben; a kik együtt kocsiznak a Boulevard des Italiennes, kik együtt mulatnak a „Caffé de la Paix“ vagy a „Caffé Americain“-ben. Mind jó ismerősök s ha irigyek is egy keveset egymásra, vagy ha gyűlölik is egy csöppet egymást, ők azért elválaszthatatlan jó barátok, a kiknek egymásra szükségük van. A toasztok angol nyelven folytak, mert egyesek politikai, mások ellenben nagyon is családi jelleggel bírtak és a „fine fleur“ kolónia tagjai, a kik olyan kényesek az ő világban szereplő lényükre, nem akarták, hogy a körülöttök nyüzsgő szolgaszemélyzet megértsen valamit abból, a min ők mulatnak. Az udvarmester merev arczczal állott a művészi faragványokkal ékitett pohárszék mellett és miközben jobb kezének mozdulataival igazgatta a livrés szolgahadat, addig szemei gépiesen kísérték az ebédelő főuri vendégsereget: egy arczizma sem rándult meg, de épen vonásainak tulságosan tettetett szoborszerűsége árulta el, hogy érti, a mit körülötte beszélnek. Oh, ő neki, az udvarmesternek, meg kellett angolul tanulni, mert neki mindent kell látni, mindent kell tudni, hogy szükség esetén mindent el is mondhasson.

Most egy magas, széles vállú, feltűnően szép férfi beszélt, állandó gunyc mosolyával ajkai körül, szikrázó szemeivel és cinikus sarkasztikus hangjával büvkörében tartotta az egész társaságot. A közbeszólások megszűntek, a kaczagások elnémultak,

a szemek reá voltak függesztve, egyedül ő reá és csak olykor-olykor kísérte halk tetsző moraj egy-egy erősebb mondását. Valahányszor e szót, hogy Self-made-man kiejtette, tekintete lángolt a fékezhetetlen gyűlölettől és hangja egy árnyalattal gunyosabb lett a szokottnál is. Beszéde politikai volt és a ki ilyen ellensége a Self-made-manek uralmának, az csak hamisítatlan incorruptive arisztokrata lehet.

Midőn helyét ismét elfoglalta, felemelkedett mellőle egy exczentrikusan öltözött, de feltünően szép fiatal leány és két kezébe véve az arany serleget (mert egyben nem bírta), a melyikben régi, „Haute souterne“ volt és minden angolt lefőzve, francia nyelven kiáltá: És most az összes toasztok koronájául mondom, hogy: vive notre roi Philippe!

Az egész fényes társaság felugrott helyéről és mintha az, kiről beszéltek, közöttük volna, kissé meghajtva fejeiket, de azért büszkén, boldogan mondták: „Éljen a király“.

A mozdulatlan udvarmester szemei is lobbot vetettek e pillanatban és tekintetének leplezhetetlen nyájassága kereste ama fiatal urhölgy alakját, kit most egyszerre tizen is körül fogtak és kinek a hölgyek olyan irigykedő kedvességgel tudták mondani: „Chère Camille“. Az inasok is egy másodpercze e csodaszép-tüneményre pillantottak és szemükből ki lehetett olvasni a tisztelettel párosult fanatikus imádatot.

Ah, tehát itt ő a kedvencz, a hölgyek beczózt „favorite-“ja, a férfiak bálványa, a „domesticité“ rajongva becsült urnője.

A „diner“ végén a vendégek a három egymás mellett lévő szalonba vonultak, a hol az inasok liqueröket, theát és kávét szerviroztak. Egyik salomban azonban malagaszőlőt csemegéztek a hölgyek, „champagneit“ izlelve hozzá.

Az a toasztozó szép férfi és az az exczentrikus öltözetű fiatal leány, egymás mellett ültek egy kis roccoco diványon. A hölgy arany serleget tartott még mindig kezeiben és szemeinek gúnyoros pillantásával belemélyedt a férfi arczába, mialatt fejét kaczeran hajtogatta jobbra-balra és csengő hangjával, sarkasztikus megjegyzéseivel magára vonta a tőlük nem messze ülők figyelmét is.

— Látod, Camille mindig jó kedvű! — szolt az egyik delnő a másikhöz — és bármennyire is „cocotte“ az, a mit cselekszik, neki megbocsátják.

— Pardonne kedvesem, azaz csak ő engedi meg magának, hogy az ettiquette és társadalmi törvények szabályait átlépve, ilyen fiatalon annyi rágalomnak központja legyen.

— Pedig genialis teremtés! Milyen kár!

Az, a kiról így nyilatkoztak, egyáltalában nem volt azon a véleményen, hogy neki meg kell változnia. Az arany serleget ajkához érintve, pajzán mosolylyal fordult lovagjához.

— Nos, mon cher Richard, gondolkozott azon, a mit mondtam?

E hölgyet Camille de la Roche-Sauveur grófnőnek nevezték, 21 esztendőös, magas, pompás természetű leány volt. Fekete göndör haját különösen

viselte, csupán válláig hagyta leomlani, mely a legszabályosabb gyűrükben hullottak vissza, olyan tömötten, hogy előre is borult belőle néhány fürt, befödve érdekes, gyönyörű homlokát. Nagy, lángoló fekete szemeiből makacs jellemet, kiváló észet és mély szenvedélyt lehetett olvasni; halvány, kissé creol arczbőre, piros ajkai és természetes fogsora szebbé tévék őt a „nagyon szép“-nél is. Remek természetéhez mindig csak könnyű és a nagy világi „fine fleur“ szalonokhoz képest kissé indiskrét selyem szövetet hordott. Ezen az estélyen is egy aranynyal áttört, rózsaszín, nagyon kivágott és valódi brüsszeli csipkével ékitett ruhát viselt, nyakában hat sor keleti gyöngy, fején, daczára annak, hogy leány, ott a borzas haja között négy-öt diadém csillog, sziporkázott, tündöklött elő, megkápráztatva a reá nézőt. Picziny, igazán formás kezecskéjén drága gyűrűk, molette karjain gyémánt karkötők, apró selyem topánkái valódi gyöngyökkel kivarrva. Költészet és kaczérság, fejedelmi szépség és izzó temperamentum mind egyesült selyembe, aranyba, drágakőbe burkolt lényén. Ő volt a gazdag, a szép, a hercegi házakkal jó barát Camille de la Roche-Sauveur grófnő; és azok, a kik körülötte voltak, mind gróf és grófné, marquis, marquisé, herceg, hercegné, mind mind royalisták — köztársaság gyűlölők.

A ki mellette ült, a ki a „diner“ alatt és a társaságban is olyan gunyosan tudott beszélni, az a szép, parancsoló tekintetű férfi, az Richard de la Fleur

Germain herczeg volt, a Faubourg St.-Germain leg-gazdagabb lovagja, kinek anyja Bourbon leány volt; a legpazarabb fogatai neki voltak, számtalan groomja, lakája és inasa mind viselték a királyi jelvényeket, udvartartása mesésen fényes, páholyokat tartott minden színházban, futtatott versenyistállóiból került remek telivér lovaival nemcsak Párisban, de külföldön mindenütt. Palotája és udvartartása volt Londonban is, pedig egy esztendőben talán csak egy hónapot töltött ott.

De ő volt az, kinek nem csupán rangja, szépsége és gazdagsága imponált, hanem rettenthetetlen bátorsága is. Ő volt az összes lovagias ügyek elintézője, kinek csalhatatlanságát bűn lett volna kétségbe vonni. Ő volt Páris leghiresebb vivója, kinek sujtó tekintete megfélemlítette ellenfeleit, ő volt a második Tell Vilmos, kinek biztos keze sohasem tévesztett. Ő volt a híres sportsman, kinek hajmeresztő bravourjairól legendák keringtek; a bátor tigrisvadász, a mesés uszó, ki fogadásból átuszta a Nilust, a mulatságos, pajkos lovas, ki szédítő ugratásaival megborzongtatta a szemlélőt. A bátor szívrabló, ki számtalan hölgy szerelmével dicsekedhetett, a szellemes társalgó, kinek ajkán csüngtek a hallgatók. És erről a páratlan férfiről, erről a Richard Coeur de Lionról beszélték már három esztendő óta az emberek, hogy a Camille de la Roche Sauveur grófnő vőlegénye. Mindenki várta már, hogy mikor tüzik ki az esküvő napját, de a három év letelt, Camille már nemsokára 22 esztendő és ők még

most sem férj és feleség. Pedig folyton egymás mellett vannak és Richard lángoló, szerelmes tekintetével csaknem megsérti a hölgyet . . . és mégsem . . . de hát miért nem?

Abban a körben nem volt akkor még egy olyan, a kiről annyi mindent beszéltek volna, mint Camilléről. Azt tudja mindenki, hogy daczára a forrongó és lázas Párisnak, a royalista mágnások leányai igen vallásosan és erényesen vannak nevelve. Azok a selyem ruhás, puha szőke haju, fehér arczu bábucskák a templomon és a magok körén kívül alig látnak valamit. Camille ezektől távol élt, a Rue Rivoli palotában (a mely elég messze volt a Faubourg St.-Germaintól és annyira különbözött azoktól az ódon, szürke, belül rideg pompájú épületektől) sohsem jelentek meg fiatal lányok, asszonyok igen — de lányokat nem vittek oda. Nagy szó! Ez egy kisebb-szerű száműzetés abból a körből, a melyben él. Pedig ő is vallásos volt, fanatikus klerikális, a ki fékevesztetten gyűlölt minden más felekezetet, a kik ellen cikketeket írt, a melyek megjelentek a „Gazette de France“-ban és a „Gaulois“-ban. Pedig ő is royalista volt, a kinek szalonjaiban összegyűltek az orleanisták, izgatva a köztársaság ellen, belefolyva minden szellemi konspirációba, megszavazva nagy összegeket, melyekkel terveiket keresztül vihetnék. A kis lázító amazon mindezekben résztvett, ő meghitt barátja volt a férfiaknak, kinek szellemtől sziporkázó ujság cikkeit tuláradó örömmel fogadták a szerkesztőségekben. És mindeme-

tulajdonságai daczára csakis mágnásasszonyok szerettek és a leányok nem érintkeztek vele. Mert hiszen ugyancsak Camille volt az, ki órákig lovagolt a férfiakkal, a ki követte őket vadászataikon, midőn a „Castle life“ ősszel megkezdődött, a ki cigarettázott szenvedélylyel, pezsgőzött utolérhetetlenül, a ki tánczolt kecesen, a ki politizált, vívott, tenniszezett, koresolyázott és tengeri fürdőkben kaczerul versenyt uszott lovagjaival. A ki ott volt minden nyilvános helyen és a ki a „Colonie Americaine“ tagjait önmagánál szalonképessé tette, a ki a mágnásokon kívül néha írókat, művészeket és szobrászokat hívott össze, a hajdani „quartier latin“ tagjait, a „pur sang“ Faubourg St.-Germainiek közé. Mon Dieu! Ez sok.

Ez volt az, a ki titokban ezer árvának és ugyanannyi özvegynek omló könnyeit törölte le, mert csodálatos elemekből volt összerakva, korának a „fin de siècle“-nek ez a „charmant monstre“-ja (kedves szörnyetege). Jószivű és kegyetlen, idealista és peszimista; de mégis úgy tünt fel, mintha uralkodó jellemvonása a cinizmus volna, a kegyetlen guny, mely megsebzett mindenkit, a kivel érintkezett és a mely belelopta magát a lelkébe, olyan volt, mintha sohasem lehetne azt onnét kitépni. A vallás és politika, a melyet életcézul tüzött ki maga elé és a mely hóbortos, geniális fejében édes züravarrá gomolyodott össze; e két eszme, mely őt a legmagasabb idealizmusig ragadta, olyan csodálatosan olvadt bele a cinizmusba, mintha csak gúnyolná önmagában az eszményekért lelkesedő em-

bert. Csak egy hatalmas ellensége akadt e téren, egy hatalmas ellenfele és az Richard hercege volt. E férfi gunyorosabb volt nála. E férfi sértőbb volt ő nála, e férfi cinikusabb volt mindenkinél; és ekkor Camille, ha látta e férfit, elveszté önmagát, akkor vad, indulatos volt, mint egy szilaj csikó, a mely a pusztán száguld tova, akkor tört, rombolt, pusztított és játszi szenvedélyének, bohókás kitöréseinek mintha sohasem tudott volna elégtételt adni.

Sokan kérdezték és különösen azok, a kik bálul itélték meg Camillt, hogy hát nincsen senki, a ki őt megfékezni tudná, nincsen senki, ki ezt a csapongó lángelmét csöndes, kimért működésre készítené? Nincs senki?

Tizenkét évvel idősebb testvérbátyja, Edmond de la Roche Sauveur gróf bálványozta Camillt. Azelőtt négy évvel halt meg atyjok, ki már régóta özvegy volt, miután a grófné, Camille anyja, leánya születésekor behunyta szemeit, ki által még egy kis piros vér is vegyült a kék vér közé. Mert azt mindenki tudta, hogy a Camille anyja egy dús-gazdag amerikai leány volt, a ki több milliót ragasztott a De la Roche Sauveur grófok kilencz águ koronájához. Midőn az öreg de la Roche Sauveur is meghalt, a fiatal Edmond gróf, a Camille testvérbátyja, az óriási vagyonnak független örököse lett, nővérel együtt.

A gyász év elteltével megházasodott, nőül vett a Faubourg St.-Germainból egy marquisnőt, a halvány, érdekes Madleint, a ki jó volt, szelid

volt és a ki szintén bálványának fogadta férjének bálványát, Camillet. Ott laktak már három év óta a Rue Rivoli fényes palotájokban. A két sógornő szerette egymást. Madlein minden kényszer nélkül, önmagától átengedte az elsőbbséget Camillnak, a ki viszont becsülte sógornőjét, habár annak nagy szeretetét, hasonló vonzalommal nem is tudta viszonozni.

Volt Madleinnak egy kis fia is, a ki mindjárt házasságuk első esztendejében született és a kit Philippnek kereszteltek kegyeletből, e csöpp gyermek egészen elfoglalta az anyát; Camille volt a keresztanyja, de azért alig szentelt néhány pillanatot keresztgyermekének; azt állította, hogy ki nem állhatja a kis gyermekeket, a kikkel nem lehet okosan társalogni.

Madlein nem is követte mindenüvé sógornőjét, mert hiszen Camillnak volt egy társalkodónője, miss Mary, a bátor jellem és a komikum s önhittség igazi tipikus angol vegyülete. E hölgy a legfárasztóbb lovagló versenyen is követte Camillt, ott volt vele mindenütt, a hol bravourt vagy hóbortot lehet elkövetni.

Beszéltek azután Camillról mást is, különös dolgokat, hogy a politikába tulerősen avatkozik bele és hogy eme tekintetben van egy partnere: páter Autoine, a de la Roche-Sauveur palota jezsuitája, hogy ezzel a férfival Camille órákat tölt együtt, mindenféle cselszövényeken dolgozva. Hogy páter Autoine egy komor, Istenén és királyán mást nem

ismerő, a ki ha tőle függne, azonnal behozná az inkviziciót; lázit szűk körben és nagy pénzüsszegekkel, melyeket a grófnőtől kap e célra, igyekszik megvesztegetni az embereket a royalisták érdekében.

Másképen nem merte a világ őket megrágalmazni, másban nem merte rokonszenvüket összehozni, mint csak egy közös politikai cél után való törekvésben: koronát látni fején annak, a kit olyan nagyon, olyan kimondhatatlanul szeretnek. Talán annak trónra lépésével megszűnnék minden pártviszály, békévé változnék a harag, szeretetté a gyűlölet, irgalommá a könyörtelenség. Miért is fosztják meg a nemzetet koronás uralkodójától, királyi udvartartásától, hercegei nimbusától! Azt akarták ők, hogy Franciaország királyság legyen újra, a mit millió lélek fogadna örömujjongva. De vajjon ezeknek törekvésük célhoz fog-e vezetni, vagy a meg-megujuló csalódás romhalmaza fölött kell-e ismét felépíteni újabb reményeket?

Isten tudja, mi járhatott a Richard herceg fejében, mikor azon a kis roccoco diványon ott ült Camille mellett, mert hirtelen ideges mozdulatot tett és szemeinek lobogó tüze csaknem megperzselte a hölgy nyakát, melyre a férfi tekintete mohón rá tapadt.

— Camille, ön egy fél óra óta kerüli az én pillantásomat, mi az oka ennek? Miféle terv forr már megint nyugtalan elméjében?

A hölgy mosolyogva fordította feléje csillogó szemeit.

— Chameleon leány — suttogá a férfi.

— Mizantrop — incselkedett Camille és utolérhetetlen gráciával csipkedte le egy szőlőfürtől a szemeket, egyenkint téve szájacskájába és fehér fogai-
val harapva őket szánt szándékkal, hogy a mellette
ülő férfit ingerelje, ki lángoló szemmel követte min-
den mozdulatát.

Éjfél után, midőn eloszlott a társaság, Camille
az ő Pompadour-izlésben berendezett kicsi szalonjá-
ban ült, mellette fivére, Edmond gróf és fivérének
legjobb barátja, csaknem testvére, Richard de la
Fleur-Germain herceg. A leány egy Angliából jött
táviratot olvasott fel nekik, majd ideges gyorsaság-
gal lapozott a „Gazette de France“-ban, onnan is
felolvasott egy cikket és lángoló szemei, rózsaszín
orczái, remegő hangja mutatták, hogy lázasan és
őszintén érdeklődik a politika iránt.

Néhány perczig beszélgettek, azután Edmond
gróf udvariasan kezét csókolt nővérének és e sza-
vakkal távozott:

— Beszéld meg a holnapi programot Richard-
dal s közöld velem a villásreggelinél. Adieu!

Midőn egyedül maradtak, Richard herceg a
napi izgalomtól és a leány idegességétől az örülésig
ingerelve, közeledett Camillehoz és megragadva ke-
zét, csókjaival halmozta el.

— Camille! Camille! — mondá neki, majd
térdre hullott és a hölgy ruháinak szegélyét érintő
ajkaival.

A leány elveszté türelmét. A jellemében meg-

szilárdult gúny ismét uralomra jutott. Gögösen hátra veté a fejét s azt kérdezte a férfitől:

— Ön szomjas, uram! E szerint megiszik még nálam egy csésze theát?

E váratlan mondásra a férfi arcza előbb lángveresre gyult ki, majd meg halálsápadt lett. Ajkait összeszorította, felállt. Mintha kissé megborzongott volna, de a következő perczen ismét a régi volt, a vas jellemü, másokkal tréfáló, mindent sárba tipró Richard herczeg.

— Ön azt kérdezte Camile, hogy akarok-e egy csésze theát? Ha ön még nem álmos, ugy igen, hiszen tudja, hogy többször elfogadott engemet *ott*, *a honnét másokat száműzött*. Sokszor, nagyon sokszor theáztam itt önnel e kis szalonban *kettesben*, midőn a többiek már távoztak.

Ez emlékektől meg a leány arcza gyult ki, azután az is sápadt lett. Ah, tehát ez a férfi, a ki-ből már kiábrándult, ilyen sértően vágja e szobában eltöltött órákat az arczához. De ő is olyan volt, mint a férfi, a ki érzelmeinek parancsolni tudott. Mosolyogva lépett a csengetyühöz s annak gombját megnyomta.

Egy lakáj jelent meg.

— Két személyre theát — parancsolá a grófnő.

A lakáj nyilván el lehetett erre készülve, mert a thea ott volt a megszokott asztalkán. A leány maga készítette el a férfinak, aztán mind a ketten leültek. Arczuknak egyetlen izma sem árulta el a bensejükben duló forró haragot.

Richard mosolyogva fogta meg Camillenak egyik kezét, mint egy jó barát szokta.

— Ön valóban leleményes, kedves barátnőm! Ma végighallgattam politikai szónoklatát, a mit a titkos confederatio előtt mondott, ön egy szellemes kis Démon, ki ritka eszritjével elbűvöl mindenkit.

— Ah, herczeg, ön bizonyára féltékeny! Ön egy ravasz diplomata és önnek bókjai mindig rejtenek valami indulatot. Vallja be, hogy haragudott rokonomra, Briston Alfréd grófra, a miért együtt olvastuk a „Gaulois“-t.

— Briston? Óh nem! Ő vele beszélhet ön grófnő.

— Talán azt hiszi, hogy a gróf nem szerelmes belém? Jegyezze meg magának herczeg, de soha el ne felejtse, hogy belém mindenki szerelmes; és a grófnő pajzánul mosolygott e szavak alatt.

A férfi füstkarikákat fujva a levegőbe, lábait egymásra rakva így szól gunyoros hangon:

— Szerénység nincs önben, grófnő! Egyébként a XIX. században még az ibolya is emancipálta magát; határozottan egy kis impertinens, tolakodó virág lett, minden utcasarkon árulják.

— És meg is lehet pénzért kapni, szólt a leány és e pillanatban szemei szokatlan fényben égtek.

A férfi megdöbbsent. A leány ennyire cinikus volna. Mintha e szavaknak maró gúnyját észre se vette volna, könnyedén fordult a hölgyhöz.

— Apropos! Ott lesz ön holnap az operában?

— Ott — felelt a leány s azután gépiesen kérdezte:

— Ön is?

— Az természetes, szólt a férfi önmagát gunyolva, a hol ön van, ott nekem is meg kell jelennem.

— Ah! — a grófnő ásitott.

— Unja talán társaságomat? — kérde Richard. Azt hiszi ön, hogy ezt észre nem vettem? De mondja csak, mi van még mulatságos ez életben? Az én számomra legalább semmi. Én mind ezt unom és legjobban unom a magam társaságát, a mit van szerencsém harminczöt év óta élvezni. Mindent! Mindent unok és az unalomnak a zenitje a világgyűlölet. Tudja ön grófnő, hogy mi az a világgyűlölet? Az egy olyan érzelem, mely belelopja magát az agyrendszernek minden részébe, meggyötri a sokat zaklatott vérző szívet, elfásítja a lelket és mintha vér helyett láva folyrna, keringene az erekben, melynek perzselő tüze tönkre hamvasztja az idegeket. És mikor ilyen fáradtan, annyira agyon sujtva vágyódunk még valami után, valami különlegesség, valami soha nem tapasztalt indulat után, — mondom — mikor azt az egy szalmaszálat, a mely még az élethez kötve tart, megtaláltuk, akkor inkább azzal a szalma-szállal együtt fulladunk meg, de ki nem engedjük a kezeinkből soha.

Camille nem akarta e szavak nagy jelentőségét megérteni. Theás csészéjében a kis arany kanállal játszadozva azt kérdezte a férfitől:

— S az én folytonos társaságomat nem unja ön?

— Nem, mert az ön blazirt lelke néha elszórakoztat engem. Mulattat az, hogy az ön ajkai

legtöbbször kimondják azt, a mit én már gondoltam.

— Mondja, herczeg — kérdé a hölgy, inközben gondolkozva szegezte szemeit szobájának selyem kárpitjára — nem talál ön a nagy Párisban egy másik emberi lényt, a ki szintén szórakoztatná önt blazirtságával és cinikus mondásaival?

— Nem! Ilyen cinikus leány csak egy van, a kinek én nevemet és szívemet ajánlottam és ő azzal válaszolt nekem, hogy a kedvesem lett. Ilyen nincs több, ön az egyetlen.

— És — folytatá a leány és görcsös fuldokló zokogás szorongatta torkát, — nem kereshetne ön egy ártatlan, ideális lelkű kis leányt, a ki lebilincselné önt? Semmi más nem tud a szörnyetegből angyalt varázsolni, csak a tiszta, önzetlen, mindent kárpótolni tudó szerelem. (A leány arcát e pillanatban dicsfény sugározta be.)

Richard herczeg nem látszott ezt észrevenni.

— Tudja Camille, nem nekem való már az ábrándok világa, száműztek engemet onnét, mint Ádámot és Évát a paradicsomból. Ennekem csak ön kell, ön lesz még de la Fleur Germaine herczegné, ön vagy senki más. Erre esküszöm.

— Mire? — kérdé Camille merészen.

— Önre, Madame. Az ön boldogságára.

— De hát mi tetszik önnek én rajtam, -- kérdé a grófnő és kihívóan tekintett a férfi szeméibe.

— Az osztriga evést is bizonyára nem az éhes, hanem a már jölokott ember találta ki, ön sem

tetszhetik közönséges, hétköznapi embernek, hanem a mást már mindent megunt, blazirt, jólakott világinak

A leány türelmetlen lett.

— Álmos vagyok! — szólt brutális őszinteséggel.

Richard fölállott.

— Jó éjt!

Bevárta míg Camille kezét nyújtja neki, de a hölgy alig adta oda két uját, a herczeg gépiesen megragadta s reá nézett a grófnőre. És a mint látta e lenge rózsaszín szövetbe burkolt királynői alakot, magánkívül egy lépést előre tett, és karjaiba szoritá a gyönyörű nőt, miközben ajkait lázasan nyomta amannak ajkaira.

— Eresszen! Eresszen! — kiáltá a grófnő és egész testében összeborzadt az iszonyattól.

— Camille! — hörgé a férfi — te eltaszítasz engemet, ez már többé nem játék — ez a valóság. Te nem szeretsz!

— Gyülölöm! — kiáltá a leány — és az egy órai keserűség, a mely vaskapocscsal szoritá össze torkát, most egyszerre kitört és kebeléből fuldokló, göresös zokogás szakadt elő. Azután, mintha vele született nagyuri ösztönénél fogva megbánta volna azt a durva szót, mit ajkai mondtak, csukló hangon folytatta:

— Gyülölöm önben önmagát.

Richard herczeg ott állott keresztbe font karokkal, arczát fakó sápadtság borította. Ott állt

egyedül, zugó eszméinek tömegében és ez eszmék egy női alakban összpontosultak, a kit inádot és kihez ragaszkodott utolsó kétségbeesett szerelmével. Ő gyűlölte az egész világot, őt e földhöz csak egyedül Camille kötötte. Szerette azt a különös leányt, olyan érzéki szerelimmal, a mely mindent követel, hogy földi vágyait kielégítse, de szerette blazirt lelke egész hevével is és összes cinikus érzelmeivel, mert az ő lelke a leány lelkében lelte meg folytatását. Földi szenvedés és menyei boldogság, cinizmus és pesszimista gondolatok, idealizmus és vad vágyak fűzték őt Camillhoz; és szerette észbontóan egyedül, osztatlanul; tőle megválni egyenlő lett volna a halállal. És amint Camille így vergődött előtte, valami vad indulatu roham szállta meg, odalépett a grófnőhöz és megrázta egyik karját, e pillanatban felejtve volt a hercegi rang, ettiquette és társadalmi szabályok.

— Te mást szeretsz, örült leány! De tudd meg, hogy a kit szeretni elég vakmerő vagy — meghal. Értetted?

A leány nem felelt és arczozal borult a pan-lagra.

Tudta, hogy a mit Richard mond, az visszavonhatatlan, három lovagnak okozta már e rettenetes férfi halálát, a kik Camillra emelték szemöket.

A férfi még egyszer megrázta a leányt, azután fakószínűen suttogá: Meghal — érted — meghal, a kit szeretsz — —

Camille ismét felzokogott és a mint ezt Richard

hallotta, mint sebzett oroszlán borult a leány lábaihoz és arczát beletemeté a hölgy ruhájának fodraiba . . .

— Látod — suttogá -- mivé tettél, téged bántottalak, óh Istenem, ne sirj hát királynóm, Istenőm, ne sirj üdvöm, kárhozatom, hiszen könnyeid égetik lelkem sajtó sebeit, zokogásod a fejembe kergeti a vért, mely arra késztet, hogy arczul üssem önmagamat.

Nem merte a leányt magához ölelni, csak lábait csókolta bocsánatkérően.

A hölgy fölemelte fejét, szemeiből az omló gyöngyöket még mindig nem törölte le, de ajkai bővös, elragadó mosolyra nyiltak; mintha szemei őszintébbek volnának és csak ajkai tükröznék vissza a „fine fleur“ szalonok raffinirt lelkü hölgyét. — Richard — szólt — te örült vagy, vagy lázálmodban beszélsz, hogyan szeretnék én rajtad kívül más férfit, hiszen tudod, hogy te vagy minden gondolatom. De — folytatá kedveskedő duzzogással — én ropant ideges vagyok, neked elnézőnek kellene lenni irántam és nem megneheztelni a legesekélyebbert, hiszen te olyan genialis vagy Richard, hát hogyan lehetsz ennyire gyermekes; no, édes Richard — coeur de Lion, — szeretlek! És még nevetett is a hölgy ez ügyetlen hazugsághoz.

De Richard zugó agyához kapott. Ugy érezte, mintha a forró láza arczába csapott volna. Mi volt ez? Két meleg könyecsep gördült ki a férfi szemeiből. Ó sir, Richard, a rettenthetetlen,

E könnyek megzavarták azt a nagy „szalonművésznőt“ egy pillanatra, mintha elvesztette volna szerepének fonalát.

— Camille! Camille! Ugy-e nem vesztettelek még el?

— De Richard, — édes Richard! —

— Camille, ne vigy az őrületbe, olyan vagyok, mint az a hagymázos beteg, ki éjszaka fölretten ál-mából, mert ijesztő látományai vannak; én is rémképek ellen harczolok, azt képzelem, nem bírom már többé szerelmed. Olyan vagyok, mint az a pap, ki hitét elvesztette és midőn visszahullott a sötétségbe, mely lelkét körülöleli, akkor kiszáradt szemei keresik a tudomány világosságát, de jaj! az már nem az Isten többé és annak hatalmas nyimbusza. Ha én Camille, elveszteném a benned való hitet, hiába kerresnék egy másikat, legyen az bár olympusi istennő, az még sem te volnál.

Camille arcán e pillanatban neheztelés látszott.

— Richard, ön őrültségeket beszél, ön ma nagyon izgatott és azért föl sem veszem a szavait, de ha őszinte volt hozzám, megengedi, hogy én is az legyek?

Richard végig simította forró homlokát, mintha egyszerre elmúlt volna az őrületes láz, udvariasan szólt:

— Parancsoljon velem!

— Fáradt és álmos vagyok, bocsásson meg Richard, de . . .

A herczeg felállott térdeiről. — Jó éjt!

A hölgy kezét nyújtott neki és most imét mosolygott elragadóan, Richard ajkaihoz vonta e picziny kacsókat, majd remegve azt kérdezte:

— Hát így váljunk el egymástól, Camille? Még azt sem engeded meg, hogy megöleljelek?

— De igen! Ha ön egészen meg fog változni, hiszen csak az imént mondta kedélyes beszélgetés közben, hogy „legjobban unom a magam társaságát, a mit van szerencsém 35 esztendő óta élvezni“. Tudja Richard, az a borzasztó, mikor az embert már a saját maga lényé sem szórakoztatja többé, az olyan ember nem mondhat ítéletet más lények fölött. Igyekezzenek előbb kibékülni saját magával, azután meglátja, hogy velem is ki fog békülni!

Roppant kedves volt, míg így beszélt, úgy, hogy Richard önkénytelenül átkarolta, a hölgy forró arcát inceselkedve szoritotta a férfi arcához — ah, Richard közel volt az őrülethez, a saját ajkába harapott úgy, hogy a vér kiserkent belőle, de a leányt mégis csak gyöngéden csókolta. — Jó éjt.

Midőn távozott, a Camille ajkairól eltűnt a mosoly.

— Mindig csak ez a játék, ez a tettetés — suttogá maga elé. Fáradt léptekkel vonszolta magát hat termen keresztül, a mely az ő egyedüli lakosztálya volt — míg hálótermébe ért. Itt minden fehér volt, a teremnek omló fehér selyem mennyezete, a hercegi baldachinos ágynak rideg pompája kissé megborzongtatta a leányt, a fehér, aranyozott karosszékekre a hatalmas csillár bántó fényt vetett; a

hölgy szomoruan nézett szét annyi fény közepett, azután becsengette belső komornáját és levetkeztette magát.

Néhány pillanat mulva ő is ott feküdt fehérben, brüsszeli csipkés párnáin, de álom nem jött szemeire, valami nagyon, nagyon bántotta.

Imádkozni kellene! — gondoló. Hát egyedül az imádság az a fonál, a mely földet a mennyvel összeköti? És ha lelkünk a röghöz tapad, ha nem bír fölemelkedni a magasba, akkor elszakadunk a leghatalmasabbtól?

— De te imádod az Istent és mégis boldogtalan vagy! — szólt egy hang a hölgy bensejében, de oly erővel, hogy a leány önkénytelenül balra fordítá fejét. Vajjon onnét csábitja őt valami? Te imádod az Istent és mégis fájdalmad oly éles, hogy még elméd is összezavarodik, hát azután érvényes az imádság? Oh, balga leány, hasztalanul fecsérléd az idődet, az Isten ugy sem hallgat meg.

Camille kezeibe temeté arcát. Ekkor egy másik hang is megszólalt bensejében: Minden fájdalom és keserűség Istentől jön épen ugy, mint minden öröm és boldogság. Lásd, az Istennek egyetlen egy fia volt, a kit legjobban szeretett és mégis hagyta őt szenvedni és kiért? az emberért, értetek és ti még a fájdalmat sem akarjátok elviselni, melyek gyermekjátékok az Ur Jézus szenvedéséhez képest?

Camille hirtelen megrázta kuszált fürteit, azután összekulcsolta kezeit és halkán rebegte: Miatyánk, Isten, ki vagy a mennyekben...

MÁSODIK FEJEZET.

Camille déli 12 óráig aludt, csakhogy épen készen lett az 1 órai *dejuner*-re, bántotta őt, hogy nem volt a 11 órai szent misén, a melyet páter Antoine minden nap mondott a palota kápolnájában. A *dejuner* alatt Camille páter Antoine mellett ült.

— A grófnő hiányzott ma a szent miséről, ritkán történik meg — szólt a jezsuita, mialatt sötét tekintetével a leány lelkébe akart hatolni.

— Bocsánat, atyám, de elaludtam — hebegé Camille zavartan.

— Bizonyára sokáig dolgozott fönn tegnap a grófnő az estély után. Nem kellett volna egyedül végezni a levelek irását. kértem önt, hogy ossza meg velem.

— Ah, atyám . . . én . . . én . . . tegnap semmit sem irtam.

— Ugy? — A jezsuita elkomorodott, azután nem szólt többé egy szót sem.

Camille is feltűnő halavány volt, társalkodónője, miss Mary, ki vele szemközt foglalt helyet és

fivére, Edmond gróf, nem kérdezősködtek, látva Camille bánatát. Ősmerték, hogy milyen ideges és szeszélyes, azt hitték, megint valami különös eszme jár a fejében. De Madlein mást gondolt. Lunch után karonfogta Camillt és levezette őt saját lakosztályába. Itt leültette maga mellé a pamlagra és úgy szólt hozzá, mint egy anya szokott a gyermekéhez.

— Mondd, mi bánt?

Camille a szeme közé nézett a sógornőjének.

— Te fenkölt lelkü vagy — gondolá magában — nem leszek kegyetlen hozzád az őszinteségemmel. Megrázta barna fürteit, azután így szólt:

— Semmi! Hidd el, engem nem bánt semmi. Futó kellemetlenségem volt csupán; tegnap este egy jelentéktelen dolog fölött vitatkoztunk Richard de la Fleur Germain herczeggel és én más véleményen voltam, mint ő, a herczeg megneheztelt és most én az ő haragjáért szemrehányást teszek magamnak.

— Ugy? Hiszen ez semmi, ti miharább ki szoktatok békülni, mert nagyon, nagyon szeretitek egymást.

A leány arca rózsapirosra gyult ki a haragtól és szégyentől, szerette volna e szavakat kiáltani sógornőjének.

— Tiporj el engem, én egy nyomorult, becstelen teremtés vagyok, ki kedvese voltam a szép és gazdag Richard herczegnek, ki szerettem őt örült szenvedélylyel és mégsem akartam hozzá menni nőül, legnagyobb szerelmi mámoromban sem, mert

féltem hatalmától, féltem erőszakos természetétől, féltem parancsoló tekintetétől. Nem akartam feláldozni édes szabadságomat, a melyre pedig olyan szükségem van, mint a koldusnak a mindennapi kenyérre, nem akartam oda adni függetlenségemet, a mi nélkül elfonnyadnék, mint a száráról letépett virág, de szerelmét mégis birni akartam, mert anélkül meg nem tudtam élni. Tudod mi az, mikor valakitől elrabolják a szabadságát? Kinek lelke ég a függetlenség után? Ah, nem ösmered te azt — talán megbocsátható így az én hibám . . . Elhiszed-e azt, mikor a puszták királyát, a büszke oroszánt látom az ő ketreczében, a mint az a sok gyáva ember incselkedik a nagy fogolylyal, elhiszed-e, hogy elszorul a szívem és úgy szeretném kibocsátani azt a hatalmas állatot, hogy széttépné a hitvány emberi sűpredéket . . . Megsajnálom az elvesztett szabadságot mindenütt, hát még a magamét hogyan áldoztam volna fel egy erőszakos, zsarnok hatalmának; de a szerelme nélkül meg nem tudtam élni. Így tartott ez három évig, megcsaltalak téged, megcsaltam lovagias fivéremet, megcsaltam politikai barátaimat, azt a sok kifogástalan gentlemant, a kik tűzbe tettek volna értem kezöket, csak egyedül páter Antoinet nem tudtam megcsalni, mert neki minden héten fülébe sugtam a vétkeket, de neki is hallgatni kellett. És most meg akarom csalni Richard herceget, mert szeretek egy másik férfit, nem érzéki szenvedélylyel, hanem tiszta ideális szerelemmel, de azt a férfit is halálba akarom kergetni, Richard herceg

boszuálló karjai közé, a ki már három lovagnak okozta halálát, a kik vakmerők voltak reám emelni szemöket és a kikkel én szívtelenül kaczerkódtam. Ennyi embert bántok én meg és mivel ilyen rossz vagyok, hát ezért vagyok szomorú. Ha akarod tudni, ez az igazság!

Camille e szavakat szerette volna sógornőjének mondani, de hallgatott, néhány pillanat múlva így szólt:

— Igazad van, Richard herczeg és én, nem tudunk egymásra sokáig neheztelni.

Madeleine megfogta a Camille kezét.

— Nem haragszol, — szólt, mialatt halvány arcát rózsapír önté el — ha azt kérdem tőled, hogy miért késtek oly soká az esküvővel?

Camille visszafojtotta a szemeibe toluló könnyeket.

— Az élet olyan szép — mondá erőltetett mosolylyal — és én még leány akarok maradni. Mellettek olyan jó. Ti annyi szabadságot adtok nekem, a mennyi csak kell. Azt cselekszem, a mit akarok. Férfi vagyok a férfiakkal és nő vagyok a nőekkel. Olyan boldog vagyok így.

— Édes Camille — szólt meghatva Madeleine — én csakis a te érdekedben óhajtom ezt a házasságot. Richard herczeg a Faubourg St.-Germain leggazdagabb lovagja, ki feltűnő szépségével minden hölgyet rabjává ejthet és ő egyedül a te lábaidhoz rakta herczegi koronáját, rangját, vagyonát. Fogadd el, édes Camille. Szólj kedves, nem óhajtod, hogy az a férfi, a kit szeretsz, egészen a tied legyen?

Légy hozzám bizalmas, hiszen tudod, hogy több vagy, mint nővérem!

— Köszönöm jószágodat, Madeleine.

— Az oltár pecsételné akkor meg szerelmi eskütöket — és . . . és . . . óh, ugy égek a vágytól tőled még valamit kérdezhetni, ha nem neheztelsz meg ezért?! . . .

— Szólj, Madeleine!

— Nem óhajtod egy esztendő múlva a hercegi bölcső mellett egy picziny lénynek az álmát őrizni?

Ez olyan finoman, olyan gyöngéden volt kérdezve, hogy Camille egy pillanatra elfordítá fejét.

— Oh, Camille, te nem ismered a magasztos érzelmek legmagasztosabbikát. Tudod mi az az anyai szeretet? Nem! Nem! Erről nem lehet beszélni, ezt csak érezni lehet, e szeretetnek könyei még dicsőbbek, mint mosolyai, e szeretet fájdalma hősökké tesz bennünket, örömei gyermekekké.

Camille szemei előtt e pillanatban különös vizió vonult el, látta Madeleinet, a mint ott térdel gyermekének bölcsője mellett, hirdetve a nő örök rendeltetését, azt a főséges hivatást, a melyet betölteni nagy és hatalmas győzelem; látta Madeleinet, a mint felmagasztosult szemei megvetnek minden földi hitványságot és ő maga üdvözüln az egyetlen jogos boldogságban.

Azután látta önmagát, a mint cinikusan kigunyolja önmagában ezt a hivatást és fut kiválasztott pályáján, a melyen követik a bámulók seregei. Igen, rohan előre és utjában elgázolja azt, a mi a

nőt illeti, hanem merészen hozzányul ahhoz, a mi a férfi hivatása. Láta magát, a mint kipirult arczezal szónokol a szalonok politikai gyűlésein és a hódolók tekintete fanatikus imádatlal tapad ajkaira. Láta magát a redakciókban, a mint hajlongnak előtte a szelleml arisztokraták. Láta magát merész, lovagló versenyeken, a mint a testéhez szorosán simuló fekete bársony ruhájában vágtat szép telivér lován és lobogó uszályát követik a lovagok legbátrabbjai; szinte hallani vélte a frenetikus tapsot, a mely kihívó ugratásait jutalmazta. Láta magát, a mint hanyagul eldőll hintaszékében és mialatt az „Alkotmánytan“-t tanulmányozza, addig félig lehunynt szempillája alól gyönyörködik abban a füstgomolyagban, melyet mind az ő szép ajka fujt a levegőbe. Láta magát, a mint egyik pohár pezsgőt a másik után emeli ajkaihoz és miközben Bachusnak rendezett hódolatból bravourt csinál, addig cinikusan merész mondásaival mulattatja a körülötte összesereglett férfiakat.

— Igen! ez az élet. Csakis ez a boldogság! Madeleine nem él, Madeleine nem is lehet boldog!

Camille hirtelen forró homlokához kapott és felugrott ülő helyéről.

— Megbocsáss, édes Madeleine, de mennem kell.

— Neheztelsz? — kérdé megdöbbenve a grófné.

— Oh, nem, de néhány levelet kell írnom sajátkezüleg, még a „diner“ előtt Londonba egy pár lapnak, már is késtem velők.

— Ah, az a politika!

— Az az én boldogságom! — Vágott türelmetlenül sógornője szavába Camille. Isten veled!

Megesőkolták egymást és Camille sietvetávozott.

Ugyanaz nap estéjén Camille bóditóan szép volt az operában, a hol épen „Romeo és Juliá“-t adták. Egy fehér moir antik ruhát viselt, a melyen kézi munkával kék selyem liliumok voltak himezve, míg pompás fekete hajába, mely szabadon borult vállaira, a tegnapi sziporkázó gyémánt csillagok helyett egy páratlan szépségű ékszer volt illesztve, egy hármás lilium, drágakövekből. Jelvények, melyek kedvesek a királyság barátai előtt, de nagyon is gyűlöltek annak ellenségei előtt.

Számtalan látcső irányult felé s az első emeleti páholyok egyikében két férfi halkán suttogott róla.

— Nézd, a szép de la Sauveur grófnő a politikát még a színházba is magával hozza.

— Hát csakugyan úgy beleavatkozott az orléánisták terveibe?

— Czikkeit, melyek a hirlapokban megjelennek, olvashatja egész Páris, azonfelül egyes angol lapokkal is levelezést folytat, szalonjában összegyűlnek a royalisták és erősen fonják az összeesküvés szálait a köztársaság ellen.

— És mit gondolsz? lesz eredménye?

— Ejh, örültség! Franciaország nem lesz királyság; legalább mostanában nem.

— De hátha mégis!?

— Akkor sem a szép Camilla grófnő műve lesz az. A modern Jeanne d'Arcnak felvilágoso-

dott százada ez, a mi azt hiszem boszanthatja is az ő akaratos fejecskéjét. Azt hiszed, hogy ha nem hívnák Camille de la Roche Sauveur grófnőnek, és ha nem volna olyan mesésen gazdag, hogy akkor közölnék cikkeit? Ugy hallottam, hogy az elsőként ő maga fizetett a lapoknak tetemes összegeket, hogy nyomtassák ki, most már két év óta ismeri nevét a közönség és most már nem is igen kell megvesztegetni a szerkesztőségeket.

— Érdekes leány! És nézd Richard de la Fleur Germain herczeg most is mellette ül, mint rendesen és minő lángoló pillantással keresi a grófnő tekintetét. Ez a férfi annyi ember szeme láttára sem tudja elpalástolni szerelmét. Mikor lesz az esküvőjük?

— Ha Richard herczeg erőszakos eszközökhöz nem nyúl, akkor talán soha.

— Hogy érted ezt?

— Richard herczeg harminczöt éves, ez már az utolsó szerelme, merész kalandjairól sokat beszéltek az előtt, de ezt az egy hölgyet forró szerelemmel szereti, Camille grófnő ellenben 21 éves és ő még többször is lángra lobbanhat.

— De hát miért nem ment nőül eddig a herczeghez?

— Mert félti szabadságát. Mint amerikai, szabadsághoz szokott nő, nehezen mond le önállóságáról, Richard herczeg pedig zsarnok természetű, ő uralkodásra született.

— Hát még a vagyona? Saprستي! én is szeretnék de la Fleur Germain herczeg lenni és millióval

rendelkezni. A mult évben halt meg egy másodági nagybátyja és Richard herczegnek különben is nagy vagyona a végrendelet folytán óriásilag megnövekedett.

— És Camille grófnő még sem akar elfogadni ilyen fényes parthit?

— Tudod, az ilyen amerikai félvér nem anyyira nagyravágyó, mint inkább könnyü gondolkozású. Végre, Camille grófnő is gazdag, fényes körben él, nem kíván még magasabbra jutni.

— De hát akkor kihez akar férjhez menni?

— Csitt! Mindjárt megmondom! Hanem Camille grófnő ritka tehetsége, melylyel az embereket oly páratlan ügyességgel tudja céljaira felhasználni, most az egyszer nem fog érvényre jutni. Richard herczeg örülten féltékeny és nem hiszem, hogy szívesen versenyezne vele valaki. Az élethez mindnyájan ragaszkodunk, ez az érzés velünk született ösztön, már pedig a halál fia az, a ki vele összeméri kardját.

— Mesés bravurjairól és hajmeresztő sportjairól legendák keringenek.

— Ah, nézd! az átelleni páholyban megjelent Briston Alfréd gróf és barátja Szamil török bég.

— Nézd, épen vis a vis van de la Roche Sauvreur grófnő páholyával.

És a beszélő férfi még a lélegzetét is visszafolytatta a nagy érdeklődéstől.

— Látod, mint gyult ki a Camille grófnő arcza, mint játszik legyezőjével idegesen, mint halványo-

dott el a bég különben is sápadt arcza. Most — most köszöntik egymást. Ma foi, érdekesebb, mint az előadás.

— És mit keres a bég Párisban?

— Szórakozik! Már egy esztendeje, hogy itt van, a hölgyek majd meg örülnek suttogó hangja és érdekes keleti arcza után. Soha életemben lágyabban, szebben nem hallottam a franczia nyelvet beszélni, mint ő tőle.

— Vannak már hölgyei? Azaz pardonne — van-e már háreme Törökországban?

— Nincs! Azt beszélték róla, hogy a fiatal bég nőgyűlölő és hogy rendkívül ideális hajlamai vannak. Franciaországot imádja, úgy látszik itt akar maradni örökre.

— Gazdag?

— Kincsei vannak! és amint tudom, független. Atyját orozva gyilkolták meg három évvel ezelőtt a Bosporuson, a ki mint mondják, kegyetlen ember volt. A fia az egészen más.

— És hány éves lehet?

— Mintegy harmincz éves. Hat évvel fiatalabb Richard herczegnél, azután gondold meg, hogy egy keleti lovag. Azok a hölgyek, a kik hajszolják a regényes kalandokat, lángra lobbanhatnak iránta.

— Mit akarsz ezzel mondani? Nem értelek!

— Hogy mit? Nézz Camillra, szemének lázas tekintetével folyton a bég arczát keresi, csaknem remeg egész testében a fékezhetetlen szenvedélytől.

— És mióta ösmerik egymást?

— Fél esztendeje. A télen ismertem meg az.

őreg Briston grófnénál. Alfréd gróf a legjobb barátja a bégnek, folyton egymás társaságában lehet őket látni és az Alfréd gróf anyja, a ki meghalna a Bourbonok és az Orleánok liliomáért, bálványozza Camillt politikai működéséért. A fiatal leányt gyakran lehet szalonjaiban látni és magam is ott voltam azon az estélyen, a melyen a béget bemutatták neki. Szamil bég el volt ámulva, azt hiszem ilyen szépséget nem láthatna a török birodalom összes odaliszkjai között sem.

— És mit akar a grófnő a béggel? Csak talán nem akar háremhölgy lenni? Vagy megteszi még azt a hajmeresztő sportot, hogy hitehagyott lesz miatta, ő a fanatikus klerikális.

— Hová gondolsz? Camille grófnő, ki a férfiak minden szenvedélyét és hivatását bitorolja, a hit-terítés körül is akar magának érdemeket szerezni. Mindenesetre dicső misszió az egy ilyen szép halvány pogányt a szentek tisztelőjévé tenni. Camille grófnő előtt azután, ha lehullott minden válaszfal, bizonyára nőül menne az új róm. kath. francia honpolgárhoz.

— És Richard herczeg tümné ezt?

— Látod, észre sem veszi a grófnő szerelmét. Olyan, mintha férje volna Camillnak és a férjek az *igazi veszedelmet mindig utoljára látják meg*. Mindenkire inkább gyanakszik, csak erre nem. Azután a grófnő számitó és ravasz, a béget ritkán lehet szalonjaiban látni és akkor is olyankor, midőn Richard herczeg sürgős politikai dologban Angliába utazik.

— És Camille az ő féltve őrzött szabadságát feláldozza a bég kedvéért?

— Tudod, az egészen más. A bégnak ő parancsol, míg Richard herczeg uralkodni akar felette.

Eközben vége lett a dalmű első felvonásának, a két jó barát, a kik ilyen beszélgetést folytattak és a kik előttünk is ismeretlenek akarnak maradni, kivonult az opera buffetjébe. Midőn visszatértek, már játszottak.

— Ah, nézd Briston Alfréd és Szamil bég már ott vannak a de la Roche Sauveur páholyban, Camille kissé hátrahuzódva ül a béggel, míg Richard herczeg gondtalanul cseveg Alfréd gróffal és látcsövezi Juliát.

És valóban a szép török bég ott tilt Camille mellett.

Magas, kissé nyulánk alakjával, halvány creol, nőies vonásaival és nagy, sötétkék szemeivel, a melyeket hosszú fekete szempillák árnyékoltak, csábitó, vonzó képet nyújtott. Fekete, puha haja, a mely halántékaira simult, még gyöngédebbé tették arczkifejezését. És Camillenek csak egy cseppet kellett előre nyújtani fejét, hogy lássa e kép mellett Richard herczeget, ki óriási termetével, széles vállaival, erős, férfias hangjával és biztos mozdulataival egy erőművész alakját mutatá.

Camille legyezőjével ugy fődte el arczát, hogy Richard azt nem láthatá és szemeinek lobogó tüzével kereste Szamil bég tekintetét.

— Rég nem láttam, uram! — szólt a hölgy.

— Oh, grófnő, ön zavarba hoz. Ezerszer is.

vágytam elmenni az ön szalonjába, de mindig visszatartott az a gondolat, hogy ön csak politikai barátjait fogadja szívesen és én, a ki szeretném ismerni az önök terveit, de a ki jelenleg tájékoztatlan vagyok azokban, én bizonyára terhére lettem volna.

— Nem fogadhatom el mentségét, vallja be inkább, hogy nem akart jönni. Ön gonosz is tud lenni.

— Grófnő, boldoggá tesz még a tréfáival is.

A bég hangja lágy, kedves volt. Ábrándos kék szemei, melyek a leány tekintetébe mélyedtek, azt látszottak mondani: Bocsáss meg, hogy úgy imádlak.

És a leány szemei szenvedélyesen tüzes pillantással válaszolták: Szeretlek, érted és neked is szeretned kell, mert én akarom, én parancsolom és a mit én akarok, annak úgy kell lennie.

— Jöjjön el holnap a zenés lunchre — szólott a leány — elcseveghetnénk egy csöppet, régen nem vett benne részt, pedig most is szerdán tartjuk, mint rendszeren; de ön úgy látszik, elfelejtette, bizonyára önnek igen sok más dolga lehet. Jegyezze föl a naptárjába, hogy „szerda“ és „holnap“, kétszázszor ismétlje el, majd akkor eszébe fog jutni és akkor reám is fog gondolni egy keveset!

És mintha félt volna, hogy ez egyszerű tréfás szavakat a bégen kívül más is megtalálja hallani, nyájasan fordítá szép arczát Richardhoz:

— Ej, ej, herczeg, ön nagyon is elmerült Julia nézésébe.

— Valóban, grófnő, különös gondolatok járnak fejemben, mialatt e fünséges művet hallgatom.

— Nos? Mi az?

— Hogy van-e hát ilyen mérvü szerelem a XIX-ik században, mint ez volt?

— Oh! Oh! Ön sokat kíván, herczeg!

A Richard szemei lobot vetettek, hangját suttogássá tompította, midőn azt mondá: Én ismerem egy férfit, a ki úgy tud szeretni, mint Romeo, de az nem találta meg Juliát bálványában!

— Ah! — A szép grófné elejtette legyezőjét, ketten is hajoltak érte, a bég és a herczeg. A Camille arcza rózsapiros volt, ajkait idegesen harapdálta. Minő szégyen és minő megaláztatás, milyen nyilvánosan és milyen szemek kíséretében mondta e szavakat neki Richard herczeg és épen a bég előtt.

— Köszönöm! — szólt a hölgy és megijedt a saját hangjának idegenszerű csengésétől, a mint elejtett legyezőjét a herczeg kezeiből átvette. Azután valami közönyös kérdéssel fordult a páholy főhelyén ülő Madeleine sógornőjéhez.

Előadás után, midőn már ott állottak az opera oszlopesarnokában és mialatt az Edmond gróf szolgája előkereste a de la Roche Sauveur grófok egyik hintáját, Camille egy oszlophoz támaszkodott, mellette állott Richard herczeg. Meleg volt és a hölgy mégis borzongva fogta össze kebelén drága belépőjét.

A hintó előállott és mint mindig, most is úgy történt, hogy csak Camille és Madeleine ültek be. A két jó barát, Edmond gróf és Richard pedig a

de la Fleur Germain hercege pazar, fejedelmi négyes fogatán mentek. Mikor a hintó megállott rue Rivoliban, Edmond gróf azt kérdezte Richardtól :

— Ugy-e bár, még feljössz egy csésze theára Camillhoz?

— Természetesen. — Richard odaszólt egyik lakájának. — Egy fél óra mulva itt álljon az a hintó.

Néhány pillanat mulva ott voltak a Camille szalonjában. A leány várhatott reájok, mert mosolyogva foglalkozott a theás készlettel. Szépsége e kis szalonban még sokkal jobban érvényre jutott, mint a színházban; telt vállalai mélyen kivágott fehér selyem ruhájának derekából csábítóan emelkedtek ki, míg nagy, lángoló szemei mintha egy árnyalattal sötétebbek és mélyebbek volnának a rendesnél is. Richard reszketett, a mint a leányra tekintett. Edmond gróf mosolygott. Megyek megnézni kis fiamat Philippet, ma még nem is láttam őt; a kis angyal azóta biztosan alszik már. Adieu Camille!

Kezet fogott Richarddal és távozni akart.

— A theát érintetlen hagyod? — kérde Camille és a mint szemeit fivérére emelte, tekintete azt lát-szott mondani: Maradj, ha szeretsz!

— Igazán sajnálom, kedvesem, de megígértem Madeleinnak, hogy ma az ő szalonjában fogok theázni. Hanem kérsd magadhoz miss Maryt, ő még bizonyára nem feküdt le és azonnal nálad lesz.

E szavakkal távozott.

Camille pedig ugyanabban a pillanatban egy lépést előre tett, de Richard elértve szándékát, meg-

előzte, saját testével takarta el a villamos csengőgombját.

— Mit akar ön? — kérde a grófnétől csaknem durván.

— Csengetni inasomnak, Stanislasnak, hogy küldje hozzám miss Maryt.

— Várjon néhány pillanatig, beszédem van önnel!

Camille lehajtotta fejét; eszébe jutott a mai előadás és szívét keserűség szorítá össze, két kezét összekulcsolta, azután remegve szólt: Beszéljen!

Richard mélyen, hosszasan nézett a leányra, mintha egy pillanatra lelkébe akart volna hatolni, azután fölvetette fejét, hangja szokatlan parancsoló volt:

— Camille, a tegnap éjjeli jelenet, midőn ön irántam érzett gyűlöletének olyan kétségbevonhatatlan bizonyítékát adta, egészen elrabolták nyugalma-
mat. Eddig is türtem önnek a szeszélyeit, idegességeit, melyek néhány hónap óta gyakran ismétlődnek, de az, mikor ön olyan durván eltaszított magától, (és a herczeg e perczben összeborzongott az emlékektől) még sohasem történt meg. Ön már nem szeret! Nem szabad önmagamát ámitani, ki kell mondanom a végzetes szót, ön már nem szeret.

A herczeg arcza kigyult, egész lénye reszketett az izgalomtól, de tettetett nyugalommal folytatta.

— Mikor ezelőtt három esztendővel reám emelte ön azokat az észbontó szemeket, én nem akartam önt észrevenni. Isten a tanum, mennyire

küzdöttem összes kaczárságai ellen, de önnek kellett. Jól van. Győzött. Ön lett mindenem. És akkor megtettem azt, a mit helyemen minden más lovagias férfi is megtett volna, kezemet, szivemet ajánlottam önnek, hercegi koronámat lábai elé tettem, rangomat meg akartam önnel osztani, de önnek nem kellett. Én nem kerestem az okot, hogy miért nem kellett. Nem kerestem, mert el voltam vakulva. Ön önkényt borult kitárt karjaimba, önkényt lett, minden csábítás nélkül — a kedvesem.

(Ah, hogy harapott az a büszke grófnő ajkaiba!)

— Én szerettem önt és tiszteltem ezek után is, érti ezt a szót, fel tudja ezt fogni? Tiszteltem önt, — a tisztelet — a mit millió férfi közül csak egyetlen egy érez a kedvese iránt.

— Herczeg!

— Vártam türelemmel, mert még mindig nőül akartam önt venni. Vártam egészen a tegnapi napig, mikor innét megalázva és ön előtt a földig leborulva, minden büszkeségemet sárba tiporva, távoztam, akkor sohasem érzett önvád fogott elő. Megtörtént velem az a rettenetes, előttem soha meg nem bocsátható hiba, hogy kételkedtem az önmagam férfiasságában. Érti, Camille, én, az összes lovagias ügyek sérthetetlen elintézője, gyávasággal vádoltam magamat. Elégtételt kell tehát önmagammal szemben venni, elégtételelem az, hogy parancsolok önnek. Jogom van hozzá. Ön a kedvesem volt — becsülete az én kezeim közé van letéve!

— Herczeg!!!

Richard alakja kiegyenesedett, egy lépést tett előre és megragadta Camillnak balkezét, a hölgy felszisszent fájdalmában, Richard csaknem suttogva mondta:

— Önnek három hónap alatt nőül kell hozzám jönnie!

— Istenem! — hebegé a leány. Csak ennyi volt, mit mondani tudott!

Richard folytatta:

— Ön 21 esztendő, én 35 éves vagyok, többé már nem folytathatjuk ezt a nemtelen játékot; valahányszor legjobb barátomnak, Edmondnak a szemei közé nézek, önuralmamba kerül, hogy arczul ne üsse magamat. Önnek de la Fleur herczegnének kell lenni, hogy mint nőmet jogosan védelmezhessem az egész világ rágalmaival szemben.

Camille elszédült. Ez tördőfés volt neki, az előbbi sérelmeket, a mit a herczeg arczába vágott, elfeledte, most csak önmagát akarta megmenteni e kényur zsarnokságától. Hogyan, ő, a nagy „szalonművésznő“ ne találna szavakat a férfi égő haragjának lecsillapítására?

Mosolygott.

— Istenem, Richard, ön olyan bohó. Édes Richardom, nézzen reám, hiszen szeretem önt. Látja ön, milyen halavány vagyok, egészen kétségbeejtett szokatlan föllépésével, nézze „a piczi kis kacsókat“, mint a hogy ön nevezi gyöngédségből, most hogy remegnek a félelemtől, még a rózsás körmöcskéim is belesápadtak. Látja, Richard,

valóban nagy gyerek. Várjunk még egy esztendő, azután ígérem, hogy de la Fleur Germain hercegné leszek. Hiszen így is boldogok vagyunk, mintha férj és feleség volnánk. No, Richard, édes Richardom, ne haragudj, Richard „coeur de lion“ szeretlek.

Két karjával át akarta fogni a férfi nyakát, de az brutálisan eltaszította magától.

— Színésznő! — suttogá halálsápadtan. Az a másik, ki ma az operában a Julia szerepét adta, őszintébb volt, mint ön. — Akarom! Parancsolom! és ha ez nem használ, hát kényszeríteni fogom önt, hogy a nőm legyen. Holnap — folytatá rekedt hangon, mialatt szemei különös tűzben égtek — Páris valamennyi lapjában benne lesz, hogy Richard de la Fleur Germain herceg eljegyezte Camille de la Roche Sauveur grófnőt.

A leány remegni kezdett a fékezhetetlen indulattól, most már az ő heves temperamentuma uralomra vágyott.

— És ha én nem engedném közzévetni ezt a nagyszerű hirdetést? — kérdé tompa hangon és szembe állott a férfival.

— Önnek mindennemű akaratnyilvánítása hasztalan és elkésett — szólt a herceg vérlázítóan gúnyos hangon. — Ma délelőtt udvarmesterem végigjárta az összes lapok bureauit és holnap hasábokat fognak írni rólunk az ujságok, önnek is, nekem is lesz egész geneológiánk, irigykedhetnek majd a hölgyek. Olvashatja Páris és azok között az is, én nem tudom, hogy kicsoda, a kit ön jelenleg szeretetével kitüntet.

Ez sok volt. A grófnő a szőnyegre vetette magát és ott vergődött tehetetlen fájalmában, majd meg felugrott, e pillanatban szép arcza Meduza-fővé torzult.

— Gázság! Ez nem egy herczeghez való cselekedet! Hanem tudja meg uram, hogy meg fogom önt boszulni, holnap elmondom mindenkinek, hogy ön hazudott és holnapután megjelennek a lapokban a czáfolatok. Igen. Igen!

— Erre is számítottam grófnő és hogy belássa ön is, hogy mennyire megfontoltam azt, a mit cselekszem. Ime lovagi becsületszavamra fogadom és esküszöm az orleanisták előttem szent jelvényére, én Richard de la Fleur Germain herczeg, hogy azon a napon, a melyen a lapokban a czáfolat megjelenik, vagy pedig a mikor ön engem barátai előtt hazugnak fog nyilvánítani, én megölöm önt saját kezűleg, utána pedig önmagamat!

Camille tönkre volt sujtva. Tudta, hogy a mit Richard ígér, azt megteszi.

Neki pedig élni kell! Mert ő élni akar! Jól van — gondolá magában — hozzád megyek nőül, de megboszulom magamat. Rosz leszek, mert te kényszerítesz arra, hogy rosz legyek. Fenyegetéseiddel még a szikráját is eloltottad szivemben a jóindulatnak.

A grófnő magasra emelte fejét.

— Legyen, herczeg! Ön célt ért! De — folytatá és hangja soha sem volt oly gunyos, mint e pillanatban — számított ön arra, hogy én gyűlöletem-

nek minden fegyverét fogom önnel szemben használni, ha ketten leszünk.

— Számítok arra, grófnő! De ez a gyűlölet nekem fűszer lesz, az én egyhangu életemben és csak arra jó, hogy fokozza ön iránt érzett szenvedélyemet. Én cinikus vagyok lelkem egész mélyéig és engem az ön gyűlölete nem rettent vissza. Én szeretni fogom önt ezután is és higgye el, ha mindig olyan eszeveszett lángolást tapasztaltam volna az ön részéről, mint eddig, unalmassá vált volna. Igy érdekesebb.

— Richard, ne tovább! — hörgé a grófnő, és arczczal borult a szőnyegre.

A férfi odament hozzá, felemelte a földről és karjaiban tartá az elaléltat.

— Lássa ön -- szolt gúnyosan -- tönkre teszi fényes toilettjét, pedig liliumok vannak rá himezve.

— Nyomorult pompa! — kiáltá a leány és hajából kiszakította azt a páratlan ékszert, a hármás liliumot; a szőnyegre hajítá és reá taposott. A drága köveknek nem történt semmi bajuk, csupán a vas-tag szőnyegre süppedtek.

— Mit cselekszik ön? — kérdé Richard és elbocsátá a leányt -- minő jelvényt gyaláz meg ön ennyire?

Camille e pillanatban mutatta meg, hogy igazi, szenvedélyes, soha ki nem fürkészhető, titokzatos jellemű nő. A mint Richard e szavakat kimondta, térdre borult és az eldobott ékszert két kezébe fogva, csókolni kezdte, eszeveszett gyöngédséggel, miközben kebléből fuldokló zokogás tört elő.

— Bocsáss meg! bocsáss meg!

A sirás némileg lecsillapította felzaklatott idegeit, leült egy kis diványra és nem is figyelt rá, hogy Richard mellette foglalt helyet.

Camille megrázta barna fűrteit, ez volt az ő kedvencz szokása, a mi oly kimondhatatlanul jól állott neki, azután maga elé suttogá: Tehát holnap, holnap már megjelenik a lapokban. Majd elfojtott, dühtől remegő hangon kérdé:

— És szabad kérdenem, mikor lenne ez esküvő?

— Ha ön is úgy akarja, mához 5 hétre és akkor juniusba elviszem önt Trouvillba, mint de la Fleur Germain hercegnét. Jó lesz? Most pedig csengethet miss Maryért, hadd legyen ő az első, a ki gratulál *boldogságunkhoz*. Ez utolsó szót sértő gúnynyal ejtette ki.

Camille érezte, hogy egy harmadik személy jelenléte enyhíteni fogja a téte á téte gyötrelmeit, sietve engedelmeskedett és csengetett.

A komornyik belépett.

— Kéretem miss Maryt, mondá, mire a komornyik távozott s pár pillanat mulva megjelent miss Mary, Camille grófnő társalkodónője.

Miss Mary komikus alak volt, 30—40 év között. Ő maga sem volt azzal tisztában, minő szerep illenék hozzá legjobban. A csábító szellemü hölgyet játsza-e, vagy a rendithetetlen erényü amazont és miután e problema fölött örökké törte fejét, elrepültek napjai anélkül, hogy eredményre jutott volna. Kedvencz témája volt azonban feddhetlen multjáról és

kiváló erényéről beszélni, a mi felől pedig senki sem kételkedhetett, ha ránézett. Egy szokást azonban mégis elsajátított hosszas Franciaországban való időzése alatt és ez az volt, hogy pikáns szavak hallatára elájult; eau de Cologne üveget tartva orrocskája alá. (Camille grófnő mellett többször gyakorolhatta ezt a sportot.) Alapjában pedig egy becsületes, nyílt szívű leány volt, a ki senkiben sem kételkedett és mindent elhitt, a mit neki mondtak. Rokonszenvezett a francziákkal és azoknak iránta tanusított előzékenységüket szives barátsággal viszonozta. Ez volt tehát az a hölgy, a kit Camille grófnő magához kéretett.

— Ah grófnő, olyan ideges vagyok, — kiáltá már a belépésnél, mialatt a nélkülözhetlen üvegcset kezében forgatta.

Camille czélszerűnek tartotta, hogy rosز kedvét valakivel éreztesse, kiméletlenül mondá:

— Ugyan, miss, ne affektáljon! Ön egy idő óta türehtelenné válik komikus magaviseletével.

— De grófnő?! — rebegé a sértett hölgy elhalványodva, mert Camille grófnő még sohasem beszélt így vele.

Richard védelmére kelt.

— Menyasszonyom kissé türelmetlen . . . tovább nem folytathatta, a miss szemei felvillantak és az előbbi sérelmet feledve, örömmel kiálltá:

— Ah, tehát végre!

Camille majd megfult abban a chocolate bonbonban, a mit hirtelen és gépiesen lenyelt, kissé köhé-

cselt is. Richard herceg ráemelte sötét, fenyegető tekintetét és e szemekből a leány a halált olvashatta ki, mert ajkain mosoly jelent meg és kezét nyújtá a missnek.

— Igen, barátnóm, ön gratulálhat nekem, én mielőbb de la Fleur Germain hercegné leszek. Azután, hogy a férfi elégtétele teljes legyen, lágy hangon tevő hozzá: Hiszen régi vágyam megy teljedsébe.

Leültek. Camille a kis diványra, Richard mellette foglalt helyet.

— És ma este hogyan mulattak az operában? — kérde miss Mary.

— Fölségesen! — szólt Richárd.

— Voltak a páholyban látogatók? — faggatá a miss tovább Richardot.

— Igen! Briston Alfréd gróf és Szamil bég.

— Ah!

Camille letépett egy liliomot kebléről, de Richard ezt nem vette észre, mert minden figyelme miss Maryre volt irányítva, kinek arcza kigyult, szemeit lehunyta, miközben halkán suttagá: Szamil bég? Minő kár, hogy ott nem voltam.

Richard alig birt visszafojtani egy mosolyt.

— Érdekli önt a bég, miss?

— Hogy érdekel-e? Talán — folytatá — talán még odalisk is lennék érte!

Camille ásitott. Erre Richárd felállott, udvariasan kezet csókolt menyasszonyának, kezet fogott miss Maryval és távozott.

Hazatérve palotájába, izgatottan járt fel s alá dolgozó szobájában. Lelke háborgott, ökleit és ajkait összeszorította, szemeiben indulatának tüze égett. Majd meg-megállt, mint a ki valamely elhatározásra jutott, majd ismét le s fel járt s mintegy öntudatlanul beszélt magában. Milyen helyzet! Milyen nő! Hogyan birjak velök! Mit tegyek? Az világosan áll előttem, hogy lemondani róla nem fogok, mert szeretem, de mi biztosít, hogyha magamhoz kapcsolom, nem veszek-e örökös gyötrelmet élettársul. Azt is nyilván tudom, hogy szilaj, mindenre merész hajlamait le kell győznöm. De miképen? Pedig én győzni akarok és győzni is fogok fölötte. Tudom, hogy a nő sajátságos Isten teremtése: füss előle, követ; járj utána, elszalad tőled. Ezen az elven akarok én is építeni. Meg kell mutatnom e daczos nőnek, hogy meg fog hajolni előttem. Szeretem hibáival is, de meg kell törnöm e hibákat. El kell ismernie gyöngeségét, tehetetlenségét, kell, hogy kizárva legyen életéből minden szabadság addig, a mig nem lesz e szabadságra méltó. A nőnek is kell, hogy legyen szabadsága, de azt méltósággal tudja meg is tartani. Hideg leszek hozzá és kegyetlen addig, a mig látni fogom, hogy tudatára jön nőiségének, addig, mig egy magasztos érzelemben lelkeink ismét meg nem találják egymást; és hiszem, hogy ez idő eljövend, mikor felém nyújtja kezét, azt az édes kis kezét s nálam keres oltalmat csupán.

E szavakkal a herczeg megnyugodni látszott s

kissé derüesebbé vált arcza és ez utóbbi gondolatokkal tért nyugalomra.

Camille pedig egyedül maradván miss Maryvel, indulatában nem tudva mit cselekedni, a drága déli gyümölcsöket és chocolate-bonbonokat mind a szőnyegre hajigálta.

— Grófnő, mit cselekszik!?

— Semmit! Beszéljen valamit miss Mary, beszéljen akármit, mert megőrülök.

— Ah! — szólt a miss és zavartan játszott ruhája fodrain — szeretnék öntől valamit kérdezni grófnőt.

— Nos?

— Beszélt rólam a bég?

— Kicsoda? — kérde Camille nyersen, azután nagyuri tapintata ismét uralomra jutott, lágy hangon folytatta:

— Igen, beszéltünk önről, miss Mary!

— Mit mondott rólam? grófnő, én tudni óhajtánám.

— Azt mondta, hogy ön kecsesen lovagol.

— Valóban? Oh, milyen boldog vagyok.

Miden más körülmények között a grófnő pompásan mulatott volna e párbeszédén, de most lelkét valami végtelen szomorúság tartá fogva és szinte jól esett neki, hogy élő lény cseveg mellette.

Gyöngéden megfogta miss Mary egyik kezét.

— Most meg én szeretnék valamit kérdezni, régi barátném.

— Parancsoljon velem!

— Mit gondol ön, eltudná-e a bég hagyni, egy

hölgy kedvéért, a kit imád, az ő Allahját, Mohamedjét és áttérne-e az egy igaz, üdvözítő róm. katolikus vallásra?

— Értem önt, grófnő! — rebegé miss Mary — ön jóságában fölülmulja önmagát, át akarja téríteni a béget, hogy valahogy én elvakultságomban bal-lépésre ne vetemedhessem és hárem-hölgygyé ne legyek. Csak — folytatá szemérmatosan elpirulva, miközben lesütötte szemeit — azt nem bírom fel-fogni, hogy miért kell a bégnek éppen katolikusnak lenni, mikor én Anglikánus vagyok.

— Jól van, miss Mary! Arra feleljen, a mit kérdeztem. Nem is képzeli, minő fontos az nekem.

— Hogy elhagyná-e a bég vallását? Én istenem, attól függ, mi mértékben tudnám megnyerni szívét. Gondolja grófnő, hogy egyéniségem és forró szerelmem elegendő arra, hogy őt ilyen nagy elhatározásra bírja?

— Egyéniségem és forró szerelmem elegendő-e arra, hogy őt ilyen nagy elhatározásra bírja — ismétlé Camille és lehunyta szemeit.

— És vajjon nem bánná-e meg később? — folytatá a miss — vajjon ő, a kelet lovagja, nem vágya-e vissza szép Törökországba, hol ragyogóbb az ég és pompásabbak a rózsák, mint itt. Vajjon az én egyéniségem kárpótolni tudná-e őt mindezekért? És midőn a honvágy elővénné és szomjas lelke vágnék a szent Korántól felüdülni és akkor érezni kellene neki, hogy mindenezekről én fosztottam meg és akkor szívébe a gyűlölet lopná be magát irántam és midőn e megunt bilincsektől szabadulni akarna

és vágnék vissza oda, hol szép odaliskok tánczolják a csábos keleti tánczot és hol a perzsa szőnyeges termekben szép török hölgyek hanyagul dőlnek el a diványokon és hol mennyei zene érintené füleit, nem mehetne, mert a keresztény hit kapcsával hozám volna füzve örökre és akkor következnék a boldogtalanság, mert bár mennyire is szeressen engemet, a legőrjögőbb szerelem is elmulhat pár év alatt.

— A legőrjögőbb szerelem is elmulhat pár év alatt! — ismétlé gépiesen Camille.

— Azután — folytatá miss Mary — én azt gondolom, hogy mindig a nőnek kell áldozatot hozni azért a férfiert, a kit szeret.

(Mindig a nőnek kell áldozatot hozni azért a férfiert, a kit szeret.)

— Én annyit tépelődtem ezen, grófnő. A jó és a rossz tulajdonságok, a melyek együtt nőnek fel az emberrel, harcoltak szivemben. Mámoros fővel, égő lélekkel végre határoztam. Nem kívánhatom a végből, hogy miattam hitét elhagyja, minthogy engem sem kényszerithet arra senki, hogy a vallásomat megtagadjam. Itéljen grófnő, de az a tervem, hogy máshoz fogok nőül menni és megcsalom a férjemet a béggel.

— Ejh, miss Mary, ön örült és ön nem is fog engemet érteni soha! — kiáltá Camille, indulatosan ellökve magától a miss kezét és otthagyta a misst a szalon gobelin és freskós alakjai között. Most már ezután csakugyan azon a ponton volt miss Mary, hogy teljességgel nem értette Camille de la Roche Sauveurt.

HARMADIK FEJEZET.

A következő nap reggelén Camille becsengette legmeghittebb szolgáját.

Stanislas megjelent. A mint Camille hirtelen reá tekintett, gyöngye mosoly vonult el ajkán, mert bár a nap minden részében találkozott e hűségese első lakájával, úgy tetszett neki, hogy sohasem látta őt oly rútának, mint most. Mert Stanislas valóban csunya volt, hogy szinte eszménye volt a rutaknak. Ő volt a Camille legbensőbb meghitje: Politikai megbízásokban eljárni; billet-douxot kézbesíteni; kémkedni mint egy titkos detektív, ügyesen, bátran és eredménynyel. És azután hallgatni mint a sir, senkisé tudott úgy, mint Stanislas. És rendithetetlen hűségét urnője iránt meg nem billentette semmi pénz a világon. Egyedül ő ismerte Camille benső viszonyát Richard herczeggel, de azt épen úgy megőrizte, mintha a páter Antonie kezébe letett gyónási titok lett volna.

— Parancsol valamit a grófnő? — szólt tiszteletteljesen.

— Igen, Stanislas. Öt percz mulva álljon elő a kocsim, csupán magára és „Jean“-ra a kocsisra van szükségem.

— És merre megyünk grófnő?

— A Rue Royal felé.

Stanislas már tudta, hogy hová.

Nemsokára Camille egyszerű utczai ruhájában ott ült hintájában és robogott a Rue Royal felé. De mig a kocsi végig haladt az utczákon és a Boulevardokon feltünően sok köszöntést kellett fogadnia. Egy helyen pláne egy tüntető royalista csoport meg is éljenezte. (Ah tehát ezek már olvasták a mai lapokat.) A Rue Royal végén már látszottak a közeli Madlein-templom *korinthusi* oszlopai. A templom előtt megállott a hintó. Tehát ide mennek. Camille Stanislas segítségével leszállott és besietett a pompás templomba.

Mint a legtöbb francia arisztokrata hölgy, ki elfáradva a nagy világ zajában, elcsigázva a rengeteg élvezettől, elfásulva a pompától és fénytől és ugyanakkor boldogtalannak érezve magát, félve saját emberi gyöngeségeitől és mégis habozva önmagában, hogy vajjon elbukjék-e, vagy pedig lemondjon a boldogító bűnökről; akkor, midőn nincs tisztában önmagával sem, vajjon a multért, vagy a jövőért könyörödjön-e Istenhez, de imájának megváltó erejében föltétlenül bizva odasiet az Istenhez, ki panaszolja neki gyötrelmeit, kisirja égő könnyeit, lelke megkönnyebbül s azután ismét visszatér a régi pompához, talán a régi bűnhöz s azután újra kezdő-

dik az önküzdelem. De vajjon hol van az megírva, hogy legközelebb még emelt homlokkal léphet az ő Megváltójának színe elé és ugyanazon oltár zsámolját, a melyen kétségbeesetten térdelt lemondásának sóhajai között, nem fogja-e forró könnyeivel áztatni? Ki tudja?

Camille sokáig időzött a templomban, midőn kijött, arca piros volt, szemei csillogtak és Stanislas ismerve urnójét, midőn a hintóba besegíté, így szólt:

— Egy sétakocsizást, ugy-e bár, grófnő?

Néhány pillanat mulva ott voltak a nagy Boulevard szívében és Camille hátradőlve kényelmes ülésén, elgondolta magában, hogy milyen érdekes e fényes paloták között az a sok ócska ház és épület, mint a magasztos erények mellett az emberi hibák és gyöngeségek.

Végighajtottak a Boulevard de L'operán s egy körutat téve, visszatértek a Rue Rivoliba. Épen ideje volt, a de la Roche Sauveur palotában a zenés lunch épen kezdetét vette.

Camille sietve átöltözött. Ah, ma szépnek kellett lennie, mert egy sereg gratulációt kell elfogadnia. Szokása ellenére azonban egyszerűen jelent meg. Egy halvány kék selyem ruhát viselt minden ékszer nélkül, hajában néhány rózsa s kezében egy pompás csokor Maréchal-Niel rózsákból, a melyet Richard a lunch előtt Stanislas által küldetett be neki. Midőn a Richard herczeg karján megjelent a nagy ebédlőben, a melynek karzatján már játszott a zenekar, az ebédlő termet követő három szalonban a

szokottnál is több közönség hullámozott fel s alá. A menyasszonyt politikai barátai erős „vive“ kiáltással fogadták. A hölgyek mind hozzá tolongtak, irigyen, de azért hízelve. Camille, e parfümtől telített légben, az édes zürzavarban pillanatra elszédült, lehunyta szemeit és midőn felnyitotta, az első két lény, kiket tisztán látott, páter Antoine és Szamil bég voltak, egymás mellett állottak, talán csak véletlenségből.

A jezsuita sötét tekintetével követte a leány minden mozdulatát, míg a bég pár lépést előre tett, hogy üdvözölhesse a jegyes párt.

— Bocsásson meg grófnő, -- szólta halkan, de a melyen keresztül rezgett az izgalom — hogy annyira elkéstem a szerencsekívánataimmal, de tegnap este az operában még mitsem tudtam róla.

— Meglepetés volt! — suttogá a hölgy és érezte, mint fehéredik el arcza egyszerre. Edmond gróf, ki éppen feléjük tartott és ki a Camille szavát hallotta, mosolyogva szólta:

— Olyan különös nagy meglepetésnek nem lehet mondani, hiszen három esztendő óta beszélnek az emberek!

A bég zavarba jött.

— Valóban, nekem is említé Briston Alfréd. gróf barátom, mindjárt azon az estélyen, a melyen a grófnővel megismerkedtem.

A lunch alatt Camillnak az egyik oldalán a vőlegénye ült, a másiknál pedig a bég foglalt helyet. Ricahrdnak igen jó kedve lehetett, mert szatirikus.

megjegyzései talán még sohasem találtak úgy, mint akkor, a mellett pillantása nyájasan repült miss Mary felé, ki távol ült bálványától, de azért folyton szemeivel kísérte azt.

Lunch után Richard karonfogta menyasszonyát, és a teremnek egy félreeső részébe vezette, ott leültette egy növénycsoport lombjai alá, hogy háboríthatatlanul cseveghessenek.

A Camille arca halavány volt, idegesen játszott a bouquet-jának pompás virágaival. Majd hirtelen fölvetette fejét és csak hogy épen mondjon valamit, így szólt: Igen kedvezőtlen híreket kaptam ma Angliából!

Richard arca sötét pirosra gyult ki, egy pillanatra szemeiben valami különös láng lobbant föl, a mi lehetett a harag, a gyűlölet, de lehetett az örület kifejezése is. Ismét kedvezőtlen híreket kaptak Angliából? Tehát újra és újra szétfoszlanak terveik, hát azok az összegek, a mit olyan örömmel adnak erre a célra, azok mind hiába való költekezések? Hát mikor fognak már eredményre juthatni? Mikor építhetik már föl a köztársaság romjai fölött a diadalmas királyságot? Kedvezőtlen hírek? Örökké csak az? Soha, egy szikrája sem a reménynek? Richard égő homlokához kapott.

— Tudja, Camille, valamit el akarok önnek mondani. Egy kis különös történet. — Idegesen nevetett, majd ismét folytatta. — Tegnap palotámnak fegyver- és lovagtermébe mentem egyedül, kissé összeborzongtam, mert nagyon hideg volt ott; de

nevesse ki, Camille, valami vad vágy szállott meg, őseimnek arczképeiben gyönyörködni. Abban a sok pouderozott hajú delnőben, kik nehéz, himzett roccoco ruhájokban olyan büvös képet nyujtottak; és a kik, míg legyezőjüket kezeikben forgatták, elmondhatták büszkén, bolodogan: mon roi!

Nekik még volt királyok! Látni akartam azt a sok parókás lovagot, a kik olyan grace val tánczolták a menuettet. Meg is találtam.

Mindjárt egy gyönyörű arcot pillantottam meg, az én csodaszép ősanymat, kinek Concorde volt a neve. Az akkori „cudit“ mesélte, hogy Louis XV. rajta felejtette a szemeit. Ő a büszke szép fejével kissé hasonlított önre. Mellette volt Petrus abbé életnagyságu arczképe, annak a rózsás arczu, szellemes, örökké mosolygó főpapnak, ki az akkori szalonok kedvelt „Pharaon“ játékos volt. Ah, az a kártya-szenvedély! Mondják, hogy a szerelmen és a „Pharaon“ játékon fordult meg a világ sorsa és néha e két szenvedély bűnös összhangban olvadt össze. Mondom, az én szép ősanym, Concorde is passzióval játszott és utolérhetetlenül vesztett, állandó partnere volt e tekintetben Petrus abbé. Az abbé oly kitűnően játszott „Pharaont“, hogy ennek következtében bekerült a családi képtárba. Sokáig elnézegettem őket, most is arczképeik vonzó harmóniában állottak egymás mellett. Kissé álmos voltam, hát leültem egy ó karosszékbe és reájok függesztve szemeimet, lassan-lassan elaludtam.

Álmomban köztük voltam... A Louis quatorze

izlésű, virágokkal himzett, rózsaszín brokáttal kikárpitozott teremben bódító volt a levegő a parfümtől. Az óriási termet csupán hat álló lámpa világította meg és ebben a misztikus félhomályban azok az alakok, kik az egyik szögletben Pharaont játszottak, még sokkal lázasabbnak látszottak. A puha rózsaszín selyem ernyőjü lámpák bágyadt fényt vetettek a hölgyek káprázó toiletteire, kiknek szemei bűnös tűzben égtek, arczukon pedig vérvörös rózsza izzott a festék, a természetes pir mámoros vegyülete. Az én szép ősanyám, Concorde is ott ült közöttük és hófehér parókájával, a melyen egy kilenczágu diadém sziporkázott, nehéz, himzett liliomokkal ékitett ruhájában és picziny selyem czipőivel, melyek idegesen verődtek a karosszék lábához, kihívó látványt nyújtott. Mellette ült Petrus abbé, a szellemes, az örökké mosolygó. Én a terem legsötétebb zugába húzódtam, mert kifogástalanul szabott, utolsó divatu angol öltözékemben meg nem mertem volna közöttük jelenni.

Csak figyeltem, hogy mi történik. Valaki örültül nyert a társaságban és az a kis vicomte Lothaire volt, a Pompadour marquise kedvelt menuetteánczosa. Mikor a vicomte már elnyerte az egész bankot és már nem volt a hölgyeknek egyetlen „Louis d'or“-juk sem, akkor a szép Concorde ősanyám így szolt:

— Mára abbahagyjuk a játékot!

Petrus abbénak azonban tréfáló kedve volt:

— Hölgyeim és uraim — szólott — ismerik kegyedek a keztyű és a Pharaon történetét?

— Nem! Nem! — szóltak valamenyien.

— Nos hát — kezdé az abbé — egy társaságban Pharaont játszottak. A palota egyetlen, dúsgazdag leánya, kinek kezéért már régen áhitozott egy gróf, szintén résztvett a játékban. Aznap a gróf folyton nyert, a hölgy pedig veszett, elvesztette összes toilette és ékszer költségét, már nem volt egyetlen Louis d'orja sem, akkor fehér keztyűs kezét odatette az asztalra és így szólt a grófhhoz: „És most felteszem a keztyűmet“. Feltette. A gróf megnyerte a keztyűt, csakhogy a keztyűben benne volt ám a kéz is és vele együtt a „jó párthi.“ Megvagyok hiva az esküvőre. Nos, hölgyeim és uraim, nem gratulálnak kegyetek vagy talán ez a történet túl naiv volt, nem volt benne bors? Tudok egy másikat is. Ismerik kegyedek a selyemcipő és a Pharaon történetét?

— Ezt, ezt mondja el „abbé“, — kiáltottak valamennyien.

— Nos hát egy szép asszonyba nagyon szerelmes volt egy lovag. Csakhogy az volt a baj, hogy a szép asszony a férjét szerette. Azonban a férjénél is jobban szerette a Pharaont. Egy este Pharaont játszott a lovagjával, a lovag nyert, a szép asszony veszett, éppen mint a keztyű történeténél. Midőn a hölgynek már nem maradt egyetlen Louis d'orja sem, akkor feltette picziny selyem cipőit...

— És — és tovább!

— Nincs tovább! — szólt az abbé és felállott helyéről.

— Én pedig ott állottam az utolsó divatu, kifogástalanul szabott, angol öltönyömben. Egyszerre szédüles fogott elő, örült vágy közibük lépni, és köztük maradni, szédültem és fölébredtem . . .

— Lássa Camille, ezt az álmot képletnek is lehet venni, mert a XIX-ik században is vad szenvedélyvel játszanak Pharaont. A politika az a Pharaon és mi royalisták hazardirozunk a respublikánusokkal, csakhogy a respublikánusok folyton nyernek, mi meg folyton veszünk, utoljára feltesszük a becsületünket és azt is elveszítjük!

— Ah, milyen hallatlanul cinikus ön! — kiáltott föl Camille és felugrott helyéről. Ez a kis roccoco történet arczába kergette a vért. — Milyen cinikus ön, ismételte halkán, ön, a Faubourg St.-Germain első royalistája, ki mindig önfeláldozólag harczolt a királyságért, ki kész lett volna vérét ontani a Bourbonok és az Orleansok liliumáért, ön beszél így? Az ön szavai ezek? — Azután félre fordítá fejét a hölgy és különös látomány vonult el lelki szemei előtt. Látta Richardot, a mint örült pénzüsszegeket áldoz, hogy az a gyülölt köztársaság megbukjék és látta, a mint a tervek szétfoszlanak, mint a cigarettából kifujt füst, és akkor Richard ott áll magas idalizmusának romjai felett *és akkor gúnyosan kikaczagja önmagában az eszményekért lelkesedő embert.* Mert küzdeni önzetlenül egy magasabb célért, az az *eszményiség* és csalódni e fönséges eszme körben, látni, mint dől romba egyik remény a másik után, érezni fájdalmat és keserőséget, magasztos légváraink megsemmisülése

felett, azután gúnyolni magunkban az idealizmust; eszményi világunkat, sebző szatiránkkal lerántani a sárba, az a *czinizmus*. Hogyan, hát a czinizmus és idealizmus olyan közel állanak egymáshoz?

Midőn a társaság már eloszlott, Richard de la Fleur Germain herczeg nem maradt ott, mint ezt másszor is tette ilyen zenés lunch alkalmával, hogy még együtt ebédelt a családdal. Elment, hanem magával vitte Edmond grófot is, hiszen nekik sok beszélni valójuk volt egymással, miután az esküvő öt hét alatt végbe fog menni. Camille is elbucsuzott sógornőjétől, mint mondá, a feje fáj és ma saját lakosztályában akar étkezni. Madelein örömmel fogadta ezt a kijelentést, hanem a bucsuzásnál mégis megfenyegette a grófnőt.

— Kis ravasz, hát nem tudtad nekem tegnap bizalmasan bevallani, hogy a Richard herczeg menyasszonya vagy?

Camillnak eszébe jutott, hogy épen tegnap beszélt sógornőjével arról, hogy ő még nem óhajt nőül menni a herczeghez, milyen különös színben tűnhetik hát ő most föl a grófné előtt.

Mosolygott.

— Meg akartalak tréfálni, Madeleine. Ugyebár sikerült?

— No! No! hanem ezentul óvakodni fogok tőled, te veszedelmes diplomata. Adieu! Megyek a kis fiamhoz.

Kezével csókot intett és eltűnt Camilleszemei előtt. Camille pedig égő homlokkal indult saját lak-

osztályába, ott becsengette belső kormornáját és annak segítségével átöltözött. A testéhez szorosan simuló fekete angol ruhát vett magára. keblére néhány rózsát tűzött és megindult páter Antoine szobái felé. Páter Antoine igen egyszerűen butorozott három szobácskában lakott a de la Roche Sauveur palotában, ellentétben a többi fényes termekkel. A falakon sötét-szürke brokát kárpitok, nehéz ó faragványu butorok, semmi gobelin vagy disz, csupán egyik trónkövetelőnek életnagyságu arczképe.

Camille itt kereste föl páter Antoinet.

A jezsuita eléje ment.

— Végre! — szólott — elértem egyik fő vágyamat, önt, mint de la Fleur Germain herczeg menyasszonyát üdvözölhetni. Ön büszke lehet grófnő, önre még nagy hivatás vár az életben, a royalistákat tömöríteni a republikánusok ellen, hiszen önnek mesés kincsei fognak állani a rendelkezésére e nagy czél elérésére. — Elhallgatott, mintha már is sokat mondott volna, majd fürkészőleg nézte a leány vonásait.

Camille sápadt volt.

— Atyám — mondá remegő hangon — önnek a szavai fájnak nekem, annál is inkább, mivel ön ismeri jelenlegi állapotomat.

A jezsuita kétértelmüleg mosolygott.

— Grófnő, — szólott rendkívül édeskés hangon — ön gyöngének látszik, foglaljon helyet, beszédem van önnel.

— Valóban atyám, én is azért jöttem. A szívem

telve keserőséggel, *lelki vigaszt* keresek önnél. Hallgasson meg. — E szavak alatt a grófnő bágyadtan ereszkedett le egy karosszékre. — Hallgasson meg atyám — ismétlé másodszor.

A jezsuita ránézett a leányra; egy pillanatig küzdeni látszott magában, valaki lelki vigaszt jön tőle kérni, tőle, az Isten szolgájától — ez fölséges hivatás, a minek meg kell felelni — de ez a lelki vigasz csak a Richard herceg szerelmi érdekei ellen törhet és megakadályozhatná az esküvőt; annak pedig meg kell történni, e két royalistának egyesülni kell, hogy közösen munkálkodjanak annak a magas célnak a kivívásáért, a melynek páter Antoine egész életét szentelte. Igen, Camillnak, de la Fleur Germain hercegnének kell lenni.

A jezsuita ismét mosolygott.

— Hallgatom gyermekem, — szólott miközben kezeit dörzsölte — de én is épen e pillanatban akartam magamat jelentetni Stanislas által, hogy ön elfogad-e belső termeiben, fontos hírek, sürgős állami ügyekben.

— Hagyja, atyám! Most képtelen vagyok a gondolataimat egybefűzni, annyira elfoglal az én egyéni fájdalomam.

A jezsuita arczáról eltűnt a mosoly.

— Grófnő! — szólt komolyan — néhány levél, melyet az imént kaptam kézhez, annyira vár az elintézésre, hogy ezeket önnek azonnal el kell olvasnia. Fájdalom, — itt tekintete fenyegetővé vált — ön nem tudhat meg belőlök egyebet, minthogy egy

ajabb seményünk semmisült meg. Az az összeg, a mit a grófnő a mult héten rendelkezésemre bocsátott, ismét hiába lett kidobva.

— Épen ezért atyám, miután ön úgy sem közölhet velem jó híreket, kérem most, feleljen az én szavaimra.

— Ez az, grófnő, a mit én beszélek, a mi fölött éjjel-nappal tépelődöm: a rút önzés. Ön is, a helyett, hogy folytatná azt a munkát, a melybe pedig önkényt, minden kényszer nélkül belefogott, hát most annyira előbbre helyezi a saját személyét, hogy veszni hagyna talán érte mindent. Ön római katolikus, ön bizonyára tudni fogja, mit tesznek e szavak: „Adjátok meg az Istennek, a mi az Istené, a királynak, a mi a királyé.“ Az istenség és a királyság eszméje egymást átölelve tartja. És ön grófnő, nem akar megfelelni e fönséges szavaknak? Ön is az önzés rút vétkét engedi belopódzni szívébe? Ennek a förtelmes önzésnek köszönhetjük tulajdonképen mi royalisták összes szenvedéseinket; mert nem hiszem és nem is tudom elhinni, hogy Franciaországban óhajtanák a köztársaságot. Az emberek többsége önmagában királypárti, de nyomorultul hallgat, nem nyilvánítja érzelmeit, mert a köztársaság van uralmon; és fél, ha beszél, hogy a saját érdekei dőlnek romba. Ah, alávaló üzérkedés! Pedig Európa ma még nincs azon a színvonalon, hogy köztársaságokat alkosson, arra csak Amerikának van hivatása, a hol a „Self-made-man“-ek uralma győzött, a hol az emberek a munka körében nőttek

föl, a hol szintén van pénzmostohaság, (mint Európában), de a hol jobban ismerik a pénz értékét, jobban tudják azt értékesíteni, mint itt. Ez embereknek világos értelmök van és szívökbe begyökerezett a — *demokrácia*.

Ezeknek való a köztársaság.

De itt Európában elvetni a köztársaság eszméjének magvát, az *demagógia*. Mert ha a népek vágyai csak egy fokkal feljebb hágnak, a demokráciánál, az már *szocializmus* és *anarkizmus* és ezerszer jaj Európának, ha e két folyam, a mely most még csak gyöngébb hullámokat vet, hatalmas áradatokká változik, akkor elborítja majd egész Európát és piszkos árvizébe temet minden szépet és nemeset.

— Igen — folytatá páter Antoine, mialatt halvány arcza lassan kigyult, sötét szemei különös üzenben égtek és hangja erőteljessé, érczessé változott. Igen, ez áradat egyenesen nekünk fog rohanni, nekünk, az egyháznak, hogy lerombolja a mi hatalmunkat. A köztársaság tápanyagot nyújt a szocializmus szervezkedésének, a mely az uralkodást, a rangot akarja megsemmisíteni. Pedig nekünk ez *uralomból* nem szabad engednünk. Nem! Nem! És ezerszer nem; mert mi az Isten nevében *uralkodunk* és mi a mi *uralmunkkal* hirdetjük az ő hatalmát. Igen, az Isten nagy, az Isten szent, az Isten sérthetetlen és szentségtörő az, a ki az Isten hatalmát kicsinyelni merészeli. Az Istené az uralkodás, az övé a korona, az ország és a kincsek milliói; és az Isten-

nek vannak földi prófétái, a kik hirdetik az ő hatalmát és ebből a hatalomból nekünk engedni nem szabad, e hatalmat meg kell őriznünk utolsó lehelletünkig. És hogy ha hitvány kezek szét akarnák tépni eme hatalomnak azt az erős szálait, a melyek Európa minden nemzetiségű országát összekötik egymással, akkor álljunk, mint a tengerből kinyuló szirtek gránitja, hogy erős homlokunknál tönkre zuzódjék minden ellenséges törekvésnek a rohanó hajója, a melyet hömpölyögve sodor magával a szocializmus folyama.

De éppen azért, a mivel ennyire hatalmasak vagyunk, éppen azért vannak ellenségeink és ezért találunk mi mindig *ellentállásra*, de a hol nincs *ellentállás*, ott *győzelem* sincs, ha az *ellentállók* erejét legyőzi a győző kitartásával, az a *győzelem*. Győznünk kell mindenképpen, győznünk szeretettel vagy gyűlölettel, ha a szeretet éltető melege nem képes felolvasztani a megjegeczesedett sziveket, akkor a gyűlölet perzselő tüzénél fogjuk megégetni az ellenálló lelkeket. Akkor harcoljunk gyűlölettel, és ha kell, hát kegyetlenséggel törjük meg az ellentállást és a legyőzött ellenállók romjai fölött építsük föl majdan a diadalmas egyházat...

Camille megdermedten hallgatta. Lelki szemei előtt különös vizió vonult el, látta páter Antoinet, a mint ott áll a zugó vihar közepette és mialatt feje fölött már-már összecsapnak a hullámok, addig ő egy utolsó erőmegfeszítéssel a felszínre dobja magát és ott hirdeti a papi uralmat az utolsó leheletig.

És Camille ez egymásra tornyosodott gondolatok közepette érezte, mint törpül el az ő fájdalma, mint enyészik el csakugyan egy ilyen nagy világfájdalommal szemben, a melyben országok harcolnak országokkal, népek népekkel. Érezte Camille, hogy ez az idealizmus. A ki ebben a században ilyen vakbuzgó hittel harcol, ez az örvöngő idealista.

A hangja kissé remegett, midőn fejét előre hajtotta és így szólt páter Antoinehez:

— Atyám én érzem, hogy meg fog bukni a köztársaság.

— De bukják is, — kiált fel a jzsuita — mert ezek a nyomorult emberek, csak testületileg szervezkednek, hogy megsemmisítsék a papok uralmát. Meg kell tehát akadályoznunk e *destrukciót* és királyságot kell követelnünk és ha van Isten az égben... — Itt elhallgatott páter Antoine egy pillanatra, azután alázatos hangon szólt — ha az Isten véghetetlen irgalmának úgy tetszik, Franciaország uralkodója még Fülöp Lajos orleánsi herceg lesz.

— Ámen! — szólt Camille.

Néhány percz szünet állott be, ekkor így szólt a grófnő:

— Páter Antoine, ön az imént néhány levélről tett említést, melyeket nekem haladéktalanul el kell olvasni, legyen szives, adja ide azokat.

A jzsuita szemei lobot vetettek. (Vajjon az ő szónoklatának ilyen hatása van?)

Egy egész órát töltöttek el levelek olvasásával és írásával és Camillnek, a mint ilyen sokáig szemben

ült páter Antomeval és egyebet nem hallottak, mint a két tollnak szerkesztését, újra eszébe jutott egyéni fájdalma és e szobának melancholikus magánya, mintha csak arra lett volna alkotva, hogy a komor gondolatokat belelopja az elmébe. A hölgy már reszketett az indulattól és alig várta, hogy az utolsó levelet is befejezze. Azután lecsapta a tollat és így szólt határozott hangon.

— És most hallgasson meg, atyám!

A jezsuita reánézett a leányra és látta annak szemében heves temperamentumával leplezhetetlen kifejezést — tudta, hogy most már okvetetlenül beszélni kell neki — mosolygott és ismét édeskés hangon szólt:

— Hallgatom, gyermekem!

— Én nagyon — nagyon szenvedek.

— Más is szenved, gyermekem.

— De ez nem olyan, mint másé, az vad, égető fájdalom.

— Minden fájdalmat enyhíthet az ember a saját akaraterejével.

— De én nem szeretem azt a férfit, a kihez nőül megyek.

— Akkor miért választotta, gyermekem?

Camille arca kigyúlt a haragtól.

— Páter Antoine, ne legyen ön hypocrita, ön mindent tud, ne vigyen az őrületbe képmutatásával.

— Én semmit sem tudok.

— Hiszen minden héten kétszer gyónok, egyszer fülgyónást végzek, egyszer pedig itt e szobában számolok be önnek egész lelki világomról.

— Az a gyónás titka alatt történik, gyermek és azonkívül annyit szabad nekem tudnom, mint Edmond grófnak, ő pedig erről semmit sem tud.

Camille kis öklét összeszorította tehetetlen haragjában, majd így szólt:

— Ön tehát megmarad papnak, nos tehát szent atyám én e pillanattól fogva gyónok. Tud ön most már mindent?

A jezsuita arca igen ünnepélyesre változott.

— Tudok!

— Ön tehát tudja, hogy én kényszerítve vagyok Richard herceghez nőül menni, sőt ön azt is tudja, hogy én már nem szeretem őt és ön ezek után is azt tanácsolja nekem, hogy hozzá menjek és hazudjak az isten oltára előtt?

— A hazugság relativ fogalom, gyermekem, ugyanazon szóval ön hazudhatik is, igazat is mondhat, csak a gondolat és tett legyen más. Mert a parancs így szól: „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat“. Ön Richard herceg felebarátja és ön, mikor az oltár előtt azt mondja, hogy „szeretem“, az én tanom értelmében ön nem hazudik.

— Jól van, atyám. Ha így vesszük, nőül mehetek hozzá, de azt nem tilthatja meg nekem senki, hogy ki ne játszam őt, azt nem tilthatja meg nekem senki, hogy boldog ne legyek azzal a férfival, a kit szeretek.

— Ha ön megunta ifju szép életét, tegye meg ezt. Richard herceg azonnal megölné önt.

Pater Antoine igen jól tudta, hogy a legfenkül-

tebb „erény-prédikáció“ sem használ úgy Camillnek, mint épen e szavak.

— Ah! — A hölgy összeborzadt a halál puszta gondolatától is.

— Nem! Nem! — kiáltott felugorva — az Isten ezt úgy sem engedné megtörténni.

— Az Isten utai kifürkészhetetlenek, gyermekem. Ha ő neki úgy tetszik, hogy önt magához szólítsa, legyen meg az ő szent akarata.

Camille felzokogott, de nem fájdalomában, hanem haragjában, bőszültté tették a páter Antoine feleletei.

— Mondja ki inkább, atyám, hogy ön még az én életem boldogságának árán is azt hívánja, hogy Richard herceghez menjek nőül, hogy ezáltal még közelebb jussak a trónhoz és kezem még jobban belejátszhasson a politikai cselszövényekbe. Oh, én ismerem önt. De hogy is jöhettek épen önhöz vigaszért?

— Ön kemény ítéletet mond rólam, grófnő, de én megbocsájtom önnek, mivel ön ma fel van indulva.

— Én pedig itthagynom önt, atyám, hanem mielőtt távoznám, kérném a palota kápolnájának kulcsait, itt e szobában szokott az állani.

— Hideg van ott, gyermekem.

— De én imádkozni akarok, atyám.

— Akkor várjon, elkísérem önt.

Páter Antoine előre ment a jól elzárt fűtött folyosókon a kulcsokat csörtetve, midőn a kápolnához értek, Camille így szólott:

— És most egyedül akarok maradni.

Páter Antoine visszatért szobáiba. Ott a nagy karosszék előtt, a melyen a leány ült néhány pillanattal előbb, egy rózsa hevert, bizonyára az ő kebléről hullott le. Páter Antoine lehajolt érte, felemelte a földről és egy pillanatra beszívta illatát, azután sóhajtott és a rózsát leprécelte egy régi bibliába, a melyben már több ilyen szárított virág volt, hasonló jelenetek emlékeül.

Egy fél óra is elmult, Camille még mindig ott térdelt a kápolna utolsó padjában; szép arcza könnyes volt, ajkai forró szavakat suttogtak: Istenem, én nem akarok rossz lenni, irgalmazz nekem, küld' szent malasztodat, hogy megjavuljak. Istenem! édes Istenem!

Valaki e pillanatban a háta mögött állott. — Ön megfázik, grófnő! szólott páter Antoine, egy bársony palástot terítve a leány vállaira.

Camille megrázta kuszált fürteit.

— Ah, úgy megkönnyebbültem, atyám, bocsásson meg, hogy az előbb megbántottam önt. Átkarolta a jezsuitát, a ki ez érintésre összeborzongott, szemében rémlátomány tükrözte vissza magát. Gyöngéden elhárította magától Camillt.

— Menjünk, gyermekem.

Együtt haladtak föl a széles márvány lépcsőkön a Camille lakosztálya felé. Ott azután így szólt a hölgy: És most meghívom önt, atyám, ebédre, csak ketten fogjuk azt elkölteni, az én kis szalonomban. Jó, eljön?

— Igen, grófnő, legalább cseveghetünk kissé.

NEGYEDIK FEJEZET.

Vajjon miből állott ez a csevegés?

Camille az ő kis Pompadour-szerű szalonjában szemközt ült páter Antoinnal és finom kis evőeszközeivel piszkálta a fejedelmi konyháról került ételeket. Csillogó szemei szeretettel csüggték a páter Antoine komoly arcán. A grófnő háta mögött mint kőszobor állott Stanislas és spanyol etikettel szolgálta ki urnőjét.

A jezsuita jó étvágygyal evett és hallgatott.

Szikár, parancsoló alakja félig tányérja fölé hajolt és csak sötét szemei égtek különös tűzben valahányszor a grófnő a royalistákról beszélt. Balkéz csuklóján vékony arany karpereczet viselt, a melyet Camille ajándékozott neki egy emlékezetes politikai siker napján; és ez ismert mondást vésette reá: „A czél szentesíti az eszközöket.“

— Nos hát atyám — szólt Camille — ön azt tartja, hogy ha a szocziálizmus uralomra jutna, hát rövid idő alatt annyira fölbomlanának a társadalmi kötelékek, hogy maguk az iránynak vezetői könnyörögnének a régi rend visszaállításáért.

— Meggyőződésem! — szólt a jezsuita, miközben fölhajtott egy pohár Sherryt.

— Ön továbbá azt is állította, hogy idővel Németország fog tenni lépéseket a Franciaországgal való teljes kibékülésre és hogy e két hatalmas állam között létre fog jönni az „alliance“.

— Valóban úgy kell hinnem — mondá a jezsuita olyan erőltetett hangon, mint a ki már nem szívesen beszél erről a témáról.

Camille figyelmét ez a dolog nem kerülhette ki.

— Atyám — szólt mosolyogva — úgy látom, unja már ezt a kérdést, beszéljen hát valami mulatósabb dolgot; föltéve, ha önnek nincs terhére.

— Már mint nekem, grófnő? — mondá a jezsuita, kinek eddig komoly arcán, a derü sugára villant fel, elárulván, hogy a társalgás kedve szerinti irányban indul.

— Igen atyám — tevé hozzá rejtélyes mosollyal a grófnő, ön úgy is nagy kedvelője a szalonok ama történetkéinek, a melyeket én szeretnék hallani és főleg öntől hallani.

Camille csintalanul tekintett félig lecsukott szempillái alól a páternek újólág elkomorodott arczára, mert jól tudta, hogy ez nem csak papi állásánál, hanem saját egyéni természeténél fogva is határozott gyűlölője minden világias történetkének.

— Nem, grófnő — szólott a jezsuita — én olyan történetkéket, a milyenekre ön czéloz, sohasem szoktam beszélni. Én azoknak meghallgatójuk sem vagyok, nemhogy még tovább adnám őket.

— Eh! — kiállott a grófnő és arczán bensejének igazi kinyomata látszott — önnek illik a szájába az erkölcsi prédikáció, de tudja, én nem az vagyok, a ki azokat mindig követem, jóllehet önt tisztelem. Tudja ön jól, hogy én amerikai nevelés vagyok. Szabadabb szellemben, mint a vén Európa hölgyei, habár a párisi szenteskedő hölgyek, úgy tudom, egy cseppet sem különböznek tőlem e tekintetben, csakhogy éppen a látszatot őrzik jobban, mint én. Vallok atyám! Én megmondom önnek őszintén azt is, hogy az én érzületem nem irtózik attól sem, hogy szivem és kezem más-más emberé legyen. Nem! s különösen a mai napnak reám nézve fontos eseményei és elhatározó befolyása vittek engem oda, hogy eme nyilatkozatot tegyem. Tudja atyám, igen jól tudja, mert tudnia kell, hogy e kényszer visszahatást szül — és ekkor már a grófnő orczái haragpirban égtek — Richard herczeg nejévé leszek kényszerből, de szivemmel magam rendelkezem.

— A grófnő ráütött az ezüst csengetyűre.

— Stanislas — kiáltá hevülten — pezsgőt ide. Hadd aranyozzuk be ezt a szürke világot.

Stanislas gyorsan megjelent, a pezsgőt az asztalra helyezte és távozott.

— Igyék ön is atyám! — szólt hizelgőleg Camille, de páter Antoine tiltó mozdulatot tett, a helyett fekete kávéjába egy szelet ananászt helyezett, egy kis pohár liqueuret töltött hozzá és kiitta fenékgig.

Eközben arca mind komorabbá, mondhatni

titokteljessé vált, szemeiben sajtáságos fény csillogott, mintha valami nagy elhatározásra készülne.

— Ön valami történetet kért. Én nem érintkezem a nagy világgal, azonban véletlenül megakadt nálam ilyesmi is. — Hallotta ön a „Theatre Francais“ legújabb kis kulissza-történetét?

— Semmit sem tudok róla.

— De mademoiselle D . . . t csak ismeri?

— Gyönyörködöm olykor játékában.

— Nos hát, ez a mademoiselle D . . . nem csupán a szinpadon játszik fenomenálisan, hanem az életben is vannak passziói, de míg a deszkákon elbódít mindenkit magas művészetével, addig hallatlanul ügyetlen hétköznapi játékaiban. Főszenvédelye azonban mindenekelőtt a — börze. Csakhogy rendszeresen veszít. A múlt héten a kisasszony 100 ezer frankot veszített egy óra alatt, a mit nem tudott kifizetni. Aznap estére „premier“ volt kitűzve a „Theatre Francais“-ban, a melyben a kisasszonynak szerepelni kellett. Minden jegy elfogyott, egy gombostű sem férhetett volna már el (mint a hogy mondani szokás); a művésznőnek szánt csokrok és ajándékok óriási mennyiségben érkeztek meg. Megjelent a kisasszony is a kulisszák mögött sápadtan, de csak azért, hogy kijelentse, hogy nem fog játszani, törtéjék bármi, ő nem fog játszani, ő képes morfiummal megmérgezni magát a toilette szobájában, de ő még sem fog fellépni. Az igazgató kétségbeesésében már mind a tiz ujjával a saját hajában járt, midőn egy inas egy illatos levelet hozott a művész-

nőnek, a melyből a kisasszony megtudta, hogy börze-adóssága ki van fizetve. D . . . kisasszony azután boldogan sietett a szerepéhez átöltözködni és játszott. A harmadik felvonás előtt a „nagylelkü pazarló“ kopogtatott a diva toilette-szobájának ajtaján . . .

— És . . . és . . . ki volt az? — Stanislas, ne sajnálja azt a pezsgőt. Pompás kedvem van. Nos, páter Antoine, ki volt az az adakozó lovag?

A jezsuita előbb a freskós mennyezetre pillantott, azután a balkéz csuklóján lévő karpereczre vetett egy tekintetett, mialatt így szólt tompa hangon :

— Szamil bég!

Camille kezéből egyszerre kihullott a pezsgős pohár és tartalma fehér ruhájára ömlött.

— Lehetetlen, lehetetlen — hebegé és érezte, mint száll az arcába a csalódás, a gyűlölet és a keserűség forró lángja.

— De ugy van, grófnő.

— De hiszen, de hiszen, — suttogá Camille — a bég nőgyűlölő.

— Jegyezze meg magának grófnő és azt soha el ne felejtse, hogy „az ugynevezett“ nőgyűlölők a legnagyobb nőbarátok.

Camille egy pillanatra lehajtá fejét, mialatt a jezsuita hosszasan fürkészte őt, azután felveté fejét a hölgy és kis öklét az asztalra csapva, hangosan kiáltá :

— Még pezsgőt, csak pezsgőt, sok-sok pezsgőt, Stanislas, mulatni, felejtetni akarok. Atyám, ön is iszik, ugy-e?

— És óhajt ön még egy mulatságos történetet is, grófnő?

— Hallgatom, atyám. De mulatságosabb alig lehet az előbbinél.

— Nos, hát volt egy szegény ember, a ki különben az Istentől szép tehetséggel volt megáldva, de a kinek nem volt semmi szerencséje olyannyira, hogy éhezett egész családjával. Kétségbeesésében már az öngyilkossággal foglalkozott, midőn egy nagylelkű pártfogó jelent meg nála és tetemes pénzösszeget ajánlott föl neki, ha céljainak szolgál. Az ráállott, minek folytán beprotégálta egy royalista laphoz és most az az ember a legkifogástalanabb fekete frakkban írja a cikkekét a köztársaság ellen.

— De hisz ebben nem találok semmi mulatságosat, — szólott Camille közönyösen — de az előbbi történet okozta keserűség a szemébe kergett egy könyccseppet.

— Nem kíváncsi ön a jótevő nevére?

— Ki az?

— Richard de la Fleur Germain herczeg.

— Ah! Ah! A herczeg valóban nagylelkű.

— Igazán grófnő, ő a legszebb és legkifogástalanabb férfi, a kit valaha láttam — mondá hévvel a jezsuita. — Nézze meg grófnő azt a szép athléta-alakot, azokat a mély pillantásu szemeket, melyekből a hatalmas ész lobog. Azt az erős, férfias hangot, a mely sutogássá tompul, midőn kedves, cinikus elveit hangoztatja. Ő a tökély, a rang, az igazi ur és a ki a neje lesz, az herczegné, uralkodónő, kinek szavát

ezren fogják lesni. Nos, édes szép hercegnőm, mikor lesz az esküvő?

Camille mosolyogni próbált.

— Mához öt hétre, atyám — mondá gyöngesóhajjal — már mint Richard de la Fleur Germain herceg nejét üdvözölhet.

— Éljenek önök soká! — kiáltá a jezsuita és pezsgős poharat ragadva ő is, magasra emelte azt és fenékiig kiüríté annak tartalmát.

Még a mozdulatlan Stanislas szemei is lobbot vetettek e pillanatlan és némán összekulcsolt kezei kérni látszottak azt a hatalmas Istent, hogy az ő szép urnőjét sokáig, nagyon sokáig éltesse.

— Pedig — szólta a jezsuita — sokan el sem akarták hinni, hogy ennek az ismeretségnek házasság lesz a vége.

— Már miért nem? — kérde Camille és e pillanatban szemei villámokat szórtak.

— Mert Richard herceg egy „grand Seigneur“, a kit csak egy nagy és óriási szerelem vihet arra a lépésre, hogy egy hölgygel az oltár elé álljon. Tudja, grófnő, hogy az a D . . . kisasszony, a kiről az imént beszéltem, minő megjegyzést tett egyszer önökre?

Camille összeszorított fogai között suttogá:

— Vajjon mit?

A jezsuita ismét arany karpereczére pillantott, a melyen olyan biztatólag olvasta e szavakat: „A cél szentesíti az eszközöket“. Nyugodtan szemközt nézett a grófnőre, midőn ezeket mondta:

— D . . . kisasszony nyilvánvalólag hiába lövelhette szép szemeinek sugarait Richard de la Fleur Germain herczegre, mert a herczeg figyelmére sem méltatta őt, a miért aztán a kisasszony komolyan megneheztelt és egy alkalommal bizalmas barátai körében így szólt: „Richard herczeg most folyton Camille de la Roche Sauveur urhölgy társaságában van, de ha a grófnő arra számít, hogy a herczeg őt nőül veszi, akkor nagyon csalódik, Richard herczeg sokkal gőgösebb, semhogy egy ilyen *könyvelmü* amerikai ivadékot az oltár elé vezessen.“

— Valóban? Ezt mondta? — kiáltá Camille halálsápadtan. — De meg fogom magamat boszulni, megmutatom D . . . kisasszonynak, hogy milyen az, ha valakire egy Richard de la Fleur Germain herczeg neje neheztel. Jótállok róla, hogy jövőre nem lesz a „Theatre Francais“ első divája.

A jezsuita épen felelni akart, midőn miss Mary lépett be, feltünő estélyi toilettben, a melynek ezer habos selyem fodrai és csipke-diszei költői zürzavarban simultak vékony termetéhez. A hajéke meg valóban ijesztő volt, egy Eifel-torony volt a feje tetején kölcsönként fürtökből, tollakból és arany gombos hajtűkből.

Camille meglepetve állott föl helyéről.

— De miss — szólt, miközben eléje sietett.

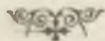
— Ugy-e, — suttogá miss Mary — hogy toiletttem megnyerte az ön tetszését is, grófnő? Még sohasem öltözhettem az izlésem szerint, már meguntam azt a folytonos angol szabásu öltönyöket, rendeltem hát

egyedül Leferme műtermében, és miután a grófnő megigérte, hogy magával visz az operába, e toilettben akarok a kísérője lenni.

A jezsuita látva, hogy Camillnak már van, a ki elszórakoztassa, sietett bucsut venni a grófnőtől, kijelentve, hogy neki még igen sok dolga van e nap folyamán.

Camille nem tartóztatta. A jezsuita pedig, a mint lakosztálya felé indult, maga elé suttogá: Most már egészen biztos vagyok benne, hogy Camille grófnő siettetni fogja az esküvőt; igaz, hogy még mindig érdeklődik a bég iránt, de majd ha herczegné lesz, gondoskodni fogok róla, hogy miként idegenítessem el tőle. Hiszen csak ma láttam, hogy minő óriási befolyásom van reá és befolyásomat arra használom föl, hogy a politika legyen az ő életcélja. Ő a nagy szépségével többet tehet, mint én összes szónoki képességemmel. De ha vétkezem is néha legforróbb vágyamért, te tudod hatalmas Istenem, hogy ez mind csak a te oltárodért van és az én királyom koronájáért, a ki majd megerősíti Franciaországban a mi uralmunkat. Én Istenem, te tudod egyedül az én szándékomat és én meg is vagyok róla győződve, hogy te nem haragszol reám.

Vajjon igaza volt-e pater Antoinenak?

ÖTÖDIK FEJEZET.

December hava volt. Camille már hat hónap óta a Richard de la Fleur Germain herczeg neje. Egy hónap óta laknak a Boulevard St.-Germain palotájokban, mert most nem régen jöttek haza Angliából a Castle lifeből. Richard egyik komor téli estén, midőn már befejezett néhány levelet, a melyeket angolországi barátainak irt, felállt és neje lakosztálya felé indult.

Stanislas, kit Camille természetesen magával hozott, most már ajtónállói rangra avanszirozott. Régi francia viseletben és spanyol etikettel állt őrt a Camille belső termei előtt. Csaknem komikus volt.

Richard herczeg gúnyosan szólítá meg.

— Lesz ön kegyes monsieur bejelenteni a herczegnénél egy alázatos kérelmezőt, a ki egy órai kegyes audenciáért könyörög az ön Souverainejánál?

— Nem tudom! — szólta Stanislas mogorván — ő herczegsége azt parancsolta, hogy senkit se bocsássak hozzá!

— Ugy? Pusztulj előlem ficzkó! — és Richard herczeg hatalmas erejének tudatában megragadta

Stanislast és úgy lökte félre utjából, hogy az végig bukott a sima parqetten.

A herczegné rózsaszin esti pongyolában egy puha kereveten feküdt, két karja feje alá volt téve, nagy lángoló fekete szemei a terem freskós alakjait bámulták. Midőn maga mellett neszt hallott, felrezzent, meglepetése egy sikolyban adott kifejezést.

— Hogyan, herczeg? — felugrott fekvő helyzetéből és omló rózsaszin öltönyét, a mely szép vállairól és nyakáról lecsuszott, borzongva fogta össze kebelén, pedig a teremben türhetetlen meleg volt és a mellett a levegő bódító az erős parfümtől.

Richard reszketett a látványtól, de ajkába harapva leküzdé összes lobbanó szenvedélyét, gúnyosan szólt:

— Legyen nyugodt herczegné, az ön ajtónállója hiven teljesítette kötelességét. Engem, e palota urát, elég arcátlan volt megsérteni, az ön érdekében; azonban — tette hozzá és e pillanatban alakja a szokottnál is magasabb volt — én mégis bírok annyi hatalommal, hogy az ön legbelsőbb termébe is bejuthatok.

— Ez nem egy de la Fleur Germain herczeghez méltó cselekedet — mondá Camille halványan.

— Tudom, herczegné! és egyáltalában nem azért jöttem, hogy kegyeket kolduljak *öntől*, hanem mert fontos beszélni valóim vannak önnel. Érti most már, herczegné, hogy miért jöttem ide?

— Értem! Beszéljen kérem!

Két pompás velencei karosszék állott a nagy

mennyezetes ágy mellett, előttük egy kis kagylóasztalka. Camille itt kínálta meg üléssel a herceget.

— Hallgatom! — szólt a hölgy.

— Tehát hercegné, mi ismét visszakerültünk Párisba! A nyáron voltunk Trouvillban, a hol ön meg lehetett elégedve, mert önnek minden mozdulata, minden szava ujságban lett méltatva. Azután ön ősszel végig élvezte a fényes „Castle life“-t. Ott is boldog lehetett ön, számos előkelő vendége volt kastélyunknak, a kikkel ön heteken keresztül mulatgatott. Ott bámulták az ön szépségét, gazdag toiletteit, mesés ékszereit. Ezek között voltak angol lordok, a kik az ön közellétében megczáfolták azt a köztudatot, mely nemzetüknek közmondásos nyugalmaról és előkelő hidegvéréről szól, a melyről pedig olyan híresek lettek. Voltak továbbá olaszok is, a kikkel ön kedvtelésből énekelhetett esténként lakosztályának fényes termeiben, voltak merész hollandi sportmannek, a kikkel ön vadászatok alkalmával hajmeresztő bravurokat vitt véghez; voltak osztrák főurak, a kik eléggé mesélgették önnek, hogy mennyire megszegyeniti királynői alakjával a híres bécsi szépségeket; azután voltak jó kedvű, szellemes magyar mágnások is, a kikkel ön még legszivesebbulatott. Sőt megtettem azt a hallatlan vakmerőséget is nemzetemmel szemben, hogy két porosz herceget is fogadtam vendégül. Szemil bég is szerencsétetett bennünket negyedmagával. Voltak továbbá etiquettes spanyolok, a kik megmutatták, hogyan kell deréktörés nélkül földig hajolni, midőn önt.

megpillantják. Voltak körünkben kémeektől rettegő orosz főurak, a kik hatszor meggondolták azt, a mit hetedszer kimondanak. Hölgyek is voltak elegen, irigykedve önre. Sőt meg volt az az elégtétele is, hogy Faubourg St.-Germain szőke hajú, fehér arczu mágnás leányai, a kik nem mentek önt üdvözölni a Rue Rivoli palotájába, eljöttek tisztelni Richard de la Fleur Germain herczegnének. Tehát ön mulathatott, tombolhatott tetszése szerint. Ha nagyravágyó volt valaha, ezt a vágyát teljesen kielégíthette; ha pedig dicsőség után szomjazott, azt is elérhette. Körül volt rajongva, bámulták, imádták, de mégis számtalan hódolója között bizonyynal Richard de la Fleur Germain herczeg volt a legszerelmesebbnek látszó. A világ folyton az ön oldala mellett láthatott, önnek diadala tökéletes lehetett.

— De most, Madame, a boldog mézesheteknek vége van, mi visszatértünk Párisba, azzal a különbséggel, hogy ön kegyes volt a Rue Rivoliból átköltözni a Boulevard Saint-Germainbe. És most azt jöttem önnek bejelenteni, hogy eme lakosztályának ön független urnője, nem fogom itt önt háborgatni soha. Ön élhet itt teljesen a kedvtelésének. Midőn beléptem, önt itt a kerevet szőnyegén hanyat fekvé találtam, mint egy török hölgyet, vagy mondjuk, mint egy dilettáns művésznőt, ki az *odaliszk szerepét óhajtja eljátszani*.

A herczegné szemei nagyot villantak.

— Felforgathat ön itt minden régi rendet, — folytatá a herczeg — a XIV. és XV-ik Lajos korabeli

fényes termeket átalakíthatja akár török módra, én nem fogok sietni azt megbámulni, mert ön nem fog engem látni máskép, csupán társaságban, a hol kötelességemnek fogom ismerni, hogy a de la Fleur Germain névnek tisztaságát megőrizzem minden mende-mondától. A társaságon kívül azonban mi idegenek leszünk egymásra nézve. De ne gondolja, hercegné, hogy mindezt azért teszem, mert hidegséget tapasztaltam az ön részéről, oh nem, hanem mert — *én untam meg önt.*

— Herczeg! — kiáltá a hölgy, — míg arcza egyszerre lángot vetett a harag és szégyentől.

— Ugy van, hercegné! Hanem mielőtt el távoznék innen, két fontos dolgot kell önnek tudtára adnom. Az első nagyon prózai, a második olyan, a minőnek veszi. Lehet belőle dráma vagy vigjáték; az ön leleményessége mindenesetre választani fog az alkalomhoz illő, hatásos szerepet.

— Beszéljünk előbb az elsőről.

— Mikor ön de la Fleur Germain hercegné lett, az ön fivére és nekem jó barátom, Edmond gróf értekezett velem az ön vagyonát illetőleg. Az óriási családi vagyon az ön fivérére szállt, mint majoreskora és ön csak egy milliót kapott hozományul, ámbár én jobban szerettem volna, ha semmit sem kap. Mindegy! Ön tehát egy milliót kapott, a mit elhelyeztem az ön családjának megbízható bankárjánál, a honnan ön mindig pontosan fogja kapni évi kamatait. Különben az udvarmester is fog kapni erre nézve utasításokat. Ezen felül londoni

palotámat és egyik angolországi birtokomat önnek nevére irattam, mint nász-ajándékot, tehát ezekkel is ön rendelkezik. Azt hiszem, ez elég lesz önnek toilettjeire, ékszereire, fedezheti politikai kiadásait, költhet egyházi célokra, sőt szegényeinek is juthat elég. Szóval, ön áldozhat megszokott kedvteléseinek, ha pedig ezen felül is szenvedne pénzzavarokban, legyen szives az udvarmesterhez fordulni, ki mint mondám, meg fogja kapni utasításaimat és ellátandja önt a szükséges pénzzel.

— Köszönöm! Nem kell semmi, — szólt a hercegné büszkén. Sőt legyen róla kérem meggyőződve, hogy angolországi birtokainak jövedelme, a mely birtokot ön tudtomon kívül iratott nevemre, érintetlenül fog az ön bankárjához visszakerülni.

— Jól van, hercegné! A mint önnek tetszik! Ön visszaadja ajándékomat. Legyen! Az anyagiakkal tehát végeztünk, most jön a második dolog.

— Ön, hercegné, elhagyatottságában talán kárpótlásról fog ábrándozni és mert ha én önként lemondtam jogaimról, ön igazságosnak fogja találni, hogy magányát elviselhetővé tegye. Az ön áldozatkész komornyikja, Stanislas, a ki elég vakmerő volt engem feltartóztatni, talán kap felhatalmazást egy másikat minden ellentállás nélkül bebocsátani. Hanem hercegné, nekem egy észrevételem van ehhez a születendő tervhez. Tudja, én nagy misantrop vagyok, sőt eme tulajdonságom már olyan nagy mérvet öltött, hogy meguntam ezt a földet is és ennek minden élvhajhását. A kíváncsiság hajt a más-

keresni én is? Mit szólna hozzá, ha én is könnyen el tudnám vetni magamtól az életet?

— Ettől nem félek, asszonyom, ön jobban szereti az életet, a mely önnek még oly sok szépet rakhat lábaihoz, hogy ilyet ön nem tesz. Ön nem is képzei, hogy önnek egész valója azt látszik sugározni: élni! csak élni! Látszik menyire nem ismeri a fájdalmakat, hiszen az önéi csak apró játékok lehetnek azokhoz képest, a melyek az emberiség nagy részének folytonos kísérői, önnek fogalma sincs azokról a szenvedésekről, azokról a könnyekről, melyek a sápadt, kiéhezett arcokon omlanak alá, kik ma nem tudják, hogy holnapra meglesz-e a száraz kenyerük. És bármily nyomor, inség legyen is osztályrésze az embernek, az életvágý többnyire győzedelmeskedik. Sőt talán a rab is, a ki életfogytiglan van börtönbe zárva, még az is ragaszkodik az élethez, hiszen egy börtön czella mégis csak nagyobb, mint egy koporsó. És ön, herczegné, ön — mondá gúnyos mosolylyal a herczeg — ön akar meghalni? Oh, az hihetetlen. Hanem ön álmos! — mondá, miközben felkelt — jó éjt asszonyom.

Camille is felemelkedett ültéből és e kis idő alatt, míg a herczeg beszélt, lázadó, merész gondolatok vonultak át agyán. Szerette volna valami módon megboszulni magát a herczeg ridegségén. Gyűlölte és mégis szerette volna lábai előtt látni, szerette volna vele hatalmát éreztetni, hiszen tudta, hogy szép és szépsége olyan ellenállhatatlan tudott lenni. Hát itt nem volna ereje? A nők legfőbb ha-

talmát vette hát fegyverül, és kaczerkodikni kezdett. Engedte, hogy csipkés pongyolájának redői szabadon hagyják szép vállait és karjait. Hódítani akart.

A herczeg észrevette a csábító jelenséget, vére arczába szökött s egy pillanatra megtántorodni érezte erejét, mert hiszen az a szép, bájos nő az övé volt, érezte, a mint egy csábító hang suttogá fülébe: „nézd a tied, öleld meg, jogod van hozzá Isten és emberek előtt“, de a másik hang tiltólag suttogá fülébe „légy erős, törd meg a nőt“ és az a gögös büszke természet győzedelmeskedett.

A herczeg egy lépést tett előre.

— Asszonyom, ön megfázik — s e szavak mellett egy közelében lévő török sált borított vállára.

Camille ajkába harapott, majd egy kis asztalkához lépve, az azon levő remek szegfü csokrot idegesen dobta le a földre.

— Miért dobta le azokat a szegény virágokat?

— kérdé a herczeg, miközben a virág után nyult s felvevé a földről.

— Mily szépek és mily illatosak. — Mondá a herczeg. — Nem szereti őket?

— Gyűlölöm a virág illatot!

— Hogyan, herczegné? Ön nem türi a virágok illatát, holott e teremben türi a levegő az erős parfümtől.

— Az más. Ezután a virágokat gyűlölöm, mert oly gyenge szervezetük van, mint a nőknek és épen oly hervadó játékszerek, mint a nők. Jó éjt, uram!

A herczeg távozott.

Midőn a hercegné egyedül maradt, mély gondolatokba merült. Eszébe jutott minden percze, órája annak a három esztendőnek, a mit ő forró szerelmi mámorban e férfi mellett eltöltött, midőn az őt imádta, midőn fanatikus rajongással tekintette őt ur-nőjének, de legnagyobb szenvedélye sem töltötte el azon boldogsággal, mely mellett minden más elenyészik, hanem akkor is kiegészítő része volt lelkének ama minden jóval túllakott, minden nagyot és szépet kigúnyoló, majdnem vérlázító cinizmus, mely legnagyobb hódolatában is szinte visszataszító volt. És e nyomasztó helyzet ólomsúlylyal nehezedett Camille lelkére. Szinte megborzadt ettől a kietlen társaságtól és menekülni vágyott selyem börtönéből, le akarta magáról rázni a bilincseket, a melyeket a férfi hatalma, erőszakossága, fenyegető indulata reá rakott. És női lelkülete akaratlanul hajolt egy ideális, gyöngéd, szelid jellemű férfi felé, mintegy keresve abban önmagát is és ama férfi lágy zengzetű hangjainál egy még talán soha sem érzett édes érzés lopódzott szívébe. Boldogság töltötte el arra a gondolatra, hogy van egy ember, aki igazi hódolatot rak lábaihoz, s bár hozzá volt szokva az imádáshoz, az igazi vonzalom látása még is oly végtelen kellemes érzéssel töltötte el szívét. E gondolatra édesen elmosolyodott, s hozzá még ha azt is elgondolta, hogy páter Antoine az ő történetkéivel, melyek nem felelnek meg a valóságnak, hogyan akarta őt elidegeníteni a bégtől. Camille azonban nem neheztelt ezért a jezsuitára, sőt szimpátiája szívében emelkedett iránta, mert ő

páter Antoineban egy hőst látott, ki kész önmagát is megczáfolni csak azért, hogy mindenben az ő Istenének kedvére cselekedjék. A bég iránt érzett tiszta vonzalmát azonban megőrizte, úgy, hogy ahhoz a legkisebb folt sem tapadt. Csak néha forró bosszujában, midőn már azt hitte a hölgy, hogy nem bírja továbbra is a sors bilincseit, megtorlásért lihegett szép ajka, de ez csak pillanatnak műve volt és mikor e láznak tünetei elmultak, Camille órákat töltött térdein imádkozva, hullajtva keserű könnyeket, megbánva még e puszta vétkes gondolatot is.

És most — most midőn Richard herczeg távozott, a hölgy úgy érezte, hogy ha Richard de la Fleur Germain herczegtől meg kellene neki válnia, hogy ha nem hallaná többé cinikus hangját, nem látná gúnyos pillantásu szemeit, igen boldogtalan volna. Mert hiszen bár mennyire is hatalmas egy nő, bár mennyire is uralkodik a föld felett, bár milyen férfias sportjai is vannak, ha talál egy férfira, a ki meg akarja törni az uralkodási vágyát, ha talál egy férfira, ki megakarja alázni hatalmát, ha talál egy férfira, a ki erélylyel parancsolni tud neki, *akkor megtalálja önmagában a nőt*. És minden nő szereti magát önkénytelenül is *nőnek* érezni; férfi csak akkor lehet a nő, férfias passiókat csak akkor bitorolhat, mikor *erősebb jelleműnek érzi magát a férfinál*. Vannak, kik affektálják az emanczipált nőt, azokat nehezebb meggyőzni, de vannak kik tényleg férfias jellemmel bírnak — és Camille az utóbbiakhoz tartozott — az ilyenek csak akkor találják meg

önmagukban a nőt, ha hatalmasabb jellemű férfival állanak szemközt. És az a férfi, a ki megteremti a nőben a nőt, az a férfi nem lehet közönyös a nő előtt. Richard sem volt közönyös a herczegné előtt, de nem is lehetett volna, Camille néha égő gyűlöletet érzett iránta, néha pedig vad szenvedélyt, ismét karjaiba borulni; de ezt nem cselekedhette büszkeségből. És mégis, lelkében ott élt az a másik szerelem, az az ideális, ábrándos szerelem Szemil bég iránt, az a szerelem, a mely mindent követel, hogy eszményképét láthassa, vele érintkezhessék, hangját hallhassa. Camille megdöbbenve állott meg. Hogyan? két férfit szeretne?! Nem! Nem! Két szerelem nem létezhet egy szivben. Richard herczeget inkább gyűlöli, de Szemil béget imádja. Igen igen imádja — mert Szemil soha sem lenne arra képes, a mire Richárd herczeg, hogy őt detektivekkel őriztesse. Detektivek? Forró vérhullám szökött a hölgy arczába. Ez szégyen, ez gyalázat, ez megaláztatás, — de hogyan küzdjön ellene? És azután még azt is mondta: „Én untam meg önt!“ — Igen, e szavakat vágta arczába! Ah minő durvaság — őt megunni? Őt, kinek ezer férfi fetrengene a lábai előtt. De Szemil bég? Az bizonyára nem unná meg őt soha.

Merengéséből egy hang zavarta föl:

— Szabad önhöz jönnöm, herczegné?

Miss Mary volt, kit Camille szintén magával hozott a de la Roche Sauveur palotából a Boulevard St.-Germaini palotába.

— Mi az, miss?

— Ah, elaludtam a „diner“ után, mert a nap fáradalmi álmot küldtek szempilláimra és szörnyű álmom volt, hercegné.

— Hogyan, miss?

— Igen! Azt álmodtam, hogy Szamil bég nem engemet szeretett, hanem önt, hercegné.

Camille mosolygott.

— Hisz ez szörnyű volna — folytató a miss. — Akkor ő közönséges csaló lenne, ennyire kompromitálni egy hölgy jó hírnevét, mert ugyebár azt látta ön hercegné, hogy a bég milyen udvarias volt hozzám a „Castle life“ alkalmával? Mindenütt kitüntetett engemet.

A miss valóban igazat mondott. Szamil bég, midőn Camille mellé nem jutott, minden alkalommal a miss közelében lehetett őt látni, elhalmozva miss Maryt figyelmének apró jeleivel, de a bég ezt csak azért tette, hogy ez által is kimutassa Camille iránt érzett legnagyobb hódolatát. A miss akkortájt roppant boldog volt, de most kétségbeesett. Így, fájdalmában, arca komikus volt.

— De ugyan miss, ön angol leány létére egy álomnak tulajdonít olyan nagy fontosságot?

— Igen, hercegné. A szerelem az, a mely minden nemzet gyermekének elrabolja faji sajátosságait. A szelidből indulatosat, az őrzöngöböl alázatosat varázsol, a hideg természetűt heves vérűvé, a ravaszt őszintévé és az őszintét ravaszszá alakítja. Én angol születés vagyok, reális gondolkodású és egy ábrándos német gouvernant lett belőlem, a ki csil-

lagokban tanul olvasni és álmokat fejt meg. Igen, hercegné, én azt álmodtam, hogy önt szereti és én médium vagyok, az én álmom nem csal.

Camille ismét mosolygott.

— És ha úgy volna miss — kérdé tréfás hangon — megbocsátaná ön azt nekem?

A miss gondolkozott.

— Én nagyon és őszintén szerettem önt, hercegné, de mégis . . .

— No jól van miss! Legyen nyugodt, az ön álma nem igaz.

HATODIK FEJEZET.

Másnap Camille meglátogatta fivérét és sógor-néját a Rue Rivoliban. Midőn a Boulevard St.-Ger-maintől a hercegi négyes fogaton végighajtatott az utczákon, egészen a de la Roche Sauveur palotáig számtalan irigy pillantás kísérte a fényes fogatot és az abban ülő még fényesebb jelenséget. Madelein nagyon megörült Camillnak. A hercegné csupán pár szót válthatott Edmond gróffal, kire már várt hintaja, mert a grófnak fontos elintézni valója volt. Ekkor Camille így szólott sógornőjéhez :

— Menjünk, nézzük meg kis fiadat.

A sógornők karonfogva indultak a gyermek lakosztálya felé.

A kis fiu mellett egy nevelőnő foglalatoskodott. ki mély meghajlással üdvözölte a hölgyeket. A két és fél esztendőös kis Philippe nagyuri lényének teljes tudatában ült egy drága keleti diván sarkában, sápadt kis arca makacsul a terem egyik szöglete felé volt fordítva. Midőn anyjával azt a fejedelmi szépségű nőt látta maga felé közeledni, vékony ajkain egy futó rángás vonult keresztül.

Madelein szeretettel térdelt le hozzá:

— Gyermekem!

A kis Philippe ragaszkodásának jeléül anyja nyakát ölelte át és csillogó szemei szeretettel néztek a grófné szép halvány arczába.

Ekkor Camille lehajolt hozzá és kedveskedve szólt:

— Nem ismeresz, Philippe?

A kis Philippe nem válaszolt, pedig már akkor folyékonyan tudott beszélni. Ekkor Camille hirtelen magához ölelte a fiúcskát, a ki felsikoltott rémületében. A hercegné elbocsátá karjaiból.

— Nem szeretlek! — szólt a gyermek inkább komoran, mint daczosan.

-- És miért nem?

-- Mert rossz vagy. És mert az Isten téged nem szeret.

Camille elsápadt. Ki tanította erre ezt a gyermeket? Vagy talán magától mondta ezt? Vagy az Űr angyala beszélt hozzá a gyermek ajkaival? Hiszen, hogy az Isten nevét kimondta, végre az nem csoda, páter Antoine már másfél éves korától, midőn még csak annyit birt mondani, hogy „mama“, „papa“, beszélt neki az istenről — de hát mégis.

Camille megrázta barna fūrteit, mint szokta, ha valami nem tetszett neki és hirtelen e szavakkal fordult sógornőjéhez: Egy fél óra múlva várjál lakosztályodban, beszélgetni akarok veled. Most megyek páter Antoinehoz, fontos közlendőim vannak vele.

Camille gyors léptekkel indult páter Antoine-

hoz, mint azt a leány korában számtalanszor tette, de a mint belépett a jezsuita hálószobájába, a hol ő rendesen tartózkodni szokott, azt üresen találta. A hölgy habozva, csaknem remegve tett néhány lépést előre, majd ismét tovább ment, úgy, hogy már beláthatott a másik szobába is, a jezsuita hálótermébe.

Megrendülve állott meg.

Páter Antoine ott térdelt a földön, két karját égnek emelve tartá, arcza egészen el volt torzulva, oly vad indulatroham viharzott azon. Ajkairól összefüggéstelen szavak törtek elő: — Luther . . . Luther . . . — kiáltá — mit véthetél te a nagy mindenségnek, hogy a sors téged szemelt ki milliók átkára? Talán egyszer elfelejtetél a templomban imádkozni és imádság helyett *megirigyelted* azt az imádatot, a mivel a nép megváltóját illeti. *Megirigyelted* az orgona bugását, a tömjénfüst illatát, *megirigyelted* a zsolozsmák zengését és irigységed oly fokra hágott, hogy ezt mind önmagadnak akartad megszerezni? Hogy oltárt akartál magadnak állítani a nép bámulatából és trónt a pápák trónja fölött? Nagyravágyó voltál, nagyravágyásod elvakított és elvakultságodban nem láttad meg a dicsfényt a szentek homloka körül — *de tépett öltönyüket, azt észrevetted*. Oh, Istenem, mit tettél? Mit tettél? Látod-e most munkádat? És honnét látod?

— Atyám! — önkénytelenül, csaknem remegve hangzott e szó Camille ajkairól, mint mikor valaki egy örjöngőt visszatart az örvény széléről.

A jezsuita összerázkódott és rémesen kimeresz-

tett szemeit a hölgy felé fordítá. Eleinte nem ismerte meg a hercegnét, a lelkében duló pokoli szenvedés elrabolták látóképességét a külvilág iránt. De lassankint magához tért és ekkor arca abból a szent extázisból egyszerre változott át dermesztő hidegséggé, mint mikor valakinek fájdalma titkát méltatlan szem meglopja.

Felállott térdeiről, alakját kiegyenesítette és homlokát ránczokba vonva, tompa hangon szólt:

— Ön az, hercegné?

Camille ajkán bágyadt mosoly futott keresztül.

— Én vagyok, atyám! De a mint látom, ön azt szeretné, hogy bár ne én volnék.

A jezsuita nem felelt. Látszólag nyugodtan vezette Camilt a másik szobába és ott ülésel kínálta meg, de még a legszűkebb udvariasság kötelmeit sem teljesítette vele szembe, annyira hideg és zárkózott volt.

Camille néhány pillanatig hallgatott, azután mosolyogva hajolt előre nagy karosszékében és azt kérdezte páter Antoinetól:

— Ön talán neheztel reám, atyám?

— Az én vallásom tiltja a haragot és gyűlölködést. (Még néhány pillanat előtt nem így gondolkozott.)

— E szerint ön neheztel?

— Azt nem mondtam, hercegné.

— Miért nem szólit „gyermekem“-nek, mint azelőtt tette?

— Most már nincs többé hozzá jogom, én már nem vagyok az ön lelki atyja, a Richard herceg.

palotájának két jezsuitája is van, ön válogathat a gyóntatókban.

— Öntől függött egészen, hogy a lelki atyám legyen-e vagy nem, mikor a herceg neje lettem, én magammal akartam önt vinni.

— Én nem hagyhattam el Edmond grófot, azt ön jól tudhatja, hercegné, az nyomorult cselekedet lett volna tőlem, ha mindjárt egész lényem vágyát is követtem volna; én megígértem Edmond grófnak, hogy mellette maradok míg élek és ha ő hal meg előbb, gondviselője leszek a fiának. Én ezt az ígéretet meg is tartom, mert én büszke vagyok arra, hogy nem vagyok szószegő. Születnek pedig e földre olyan emberek is, kik magas társadalmi rangjoknál fogva méltók lennének arra, hogy tündököljenek, de ezek az emberek oly hitvány szívvel bírnak, hogy közönséges dobzódásaikért megszegik adott szavukat. Én ismerek ilyen embereket, hercegné.

— Ah, páter Antoine ön kíváncsivá tesz. Mert ugy gondolom, nem közönséges szószegésről van szó. Kik azok? Mondja meg nekem is. Ma még ugy sem hallottam semmiféle érdekes történetet. Kérem önt, páter Antoine.

— Hercegné, nekem nincs kedvem tréfálni. És a jezsuita sötéten villogó szeme mutatta, hogy komolyan beszél.

Camille felállott és egyik kezét a páter vállára tette, ugy szándékozott őt kérlelni. Mintha vipera csipte volna meg páter Antoinet, ugy borzongott össze ez érintésre.

— Bocsásson meg, atyám, hogy elfelejtettem, miszerint e szobában nincs *tőmjén*, a mivel öltönyét az én érintésemtől ártalmatlanná tehetné.

— Herczegné, még egyszer ismétlem, hogy én nem tartozom az ön lovagjai közé, a kik kénytelenek eltűrni az ön czéltalan szellemeskedéseit.

— Én pedig, atyám, nem akarom önt boszantani, sőt egész komolyan akarom megkérdezni, hogy miért neheztel reám és addig mig ezt meg nem mondja, én nem távozom innét.

— Én nekem nincs jogom önre haragudni, semmi körülmények között.

— De önt bántja valami, atyám. Én ezt tudni akarom. Legyen hozzám most is őszinte és mondja meg, hogy mi az, ennyi bizalmat csak megérdemlek egy olyan régi barátomtól, mint ön.

— Önnek nincsenek barátai, herczegné.

— És miért ne volnának?

— Mert egy régi barátnak meg szokták fogadni jó tanácsait, ön pedig, herczegné, mindig csak a maga feje és hajlamai után megy. És mindegy önnek, ön nem választ, legyen az bár a bűn vagy az erény utja.

— Lassankint tehát meg fogom öntől tudni, atyám, hogy én talán valami rettenetes bűnös összeküvésben vagyok a főczinkos.

— Ön talán még erre is képes volna, herczegné!

De már ekkor a hölgy neheztelt meg és sötét szemeiben fenyegető villámok jelentek meg. A hangja éles volt, midőn azt kérdezte.

— Mire tart ön engemet képesnek, atyám?

— Mindenre, hercegné.

A hölgy arczát a harag pirja öntötte el. Az első pillanatban valami nagy dolgot akart mondani, de a következő perczben meggondolta, hogy a jezsuitának, mint Isten szolgájának hivatása a tévelygőket felvilágosítani és hogyha még durva is, azt megadással kell tőle fogadni.

A hölgy vallásos érzelmei, mint mindig, ugy ezuttal is győztek, bűnbánólag hajtá le fejét és azt kérdezte a jezsuitától remegő hangon:

— Mit gondol, atyám, milyen ut áll most előttem?

— A bűnbánat utja, hercegné.

— De hát mit képzél ön rólam, atyám? Ugy-e . . . ugy-e ön azt is feltételezi, hogy én képes volnék Richard herceget megcsalni a béggel?

— Körülbelül ugy van, hercegné.

— Atyám, ön vádol engemet! Jól van! de...

— most a hercegné lehajtá fejét, majd magasra felkapva, így szólt lassu, suttogó hangon — De hátha én annyira szeretném a béget, hogy hősie ellentállásom belefulladás szenvedélyem mélységes tengerébe, bűn volna e az?

— Ön nem gyermek, hercegné, ön tehát fel sem tehet ilyen kérdést.

— Igen, atyám, de ön, ki mindenre felelni tud, arra feleljen nekem, hogy hol végződik a bűn és hol kezdődik az erény? *Vajjon a bűnben nem születetik-e meg egy főséges erény és az erényben nincs-e benne egy halálos bűn?* — Vajh ki fejt meg ezt?

— Herczegné, mikor a boldogító bűn utáni vágy belopja magát a szivbe, mikor ott rezeg a lélek minden hurján, akkor égő fantáziánkkal felszállunk a magasba, egészen az istenségig és segítségül hívjuk őt, a leghatalmasabbat — a bűnhöz; de mikor már-már elértük az Isten trónját, akkor minden eszménk szárnysegetten hull vissza a föld göröngyei közé, oda a sárba, a mocsárba és akkor látjuk, hogy mindaz, a mit oly ragyogóan kiszinezünk magunknak, mindaz, a mit a boldogság pazaröltönyébe öltöztettünk, semmi egyéb, csak hitvány vétek, a mi után ürességet érzünk szivünkben és emlékéből nem marad semmi egyéb, csak sajnó lelkünk önvádja. Ez tehát az ön vágya, herczegné, a minek elérése után a boldogság olyan, *mint mikor méregcsöppeket kevernek a mámorító pezsgóbe egy korhely számára és megitatják vele.*

A jezsuita arczán a gyöngédség érzése ömlött el, a mint így beszélt Camillhoz és úgy látszott, mintha az előbbi hidegség, a mely egész lényét körülölelte, engedett volna hivatásának főséges tudatában.

Camille is hallgatott, valami érzelem csakugyan ott rezgett lelkének hurjain. Néhány pillanatnyi szünet következett, azután a hölgy kíváncsiságának engedve, mert bizonyosan szerette volna tudni, hogy a belépésnél miért volt hozzá páter Antoine olyan zárkózott, azt kérdezte a jezsuitától:

— Megkapta ön azt az összeget, a mit Stanislas által küldettem közös szegényeinknek?

A jezsuitának e pillanatban eszébe jutott, hogy Camille hányszor értekezett vele egyházi czélokról és politikai cselszövényekről, itt, e kis szoba magányában és most ezeket a hölgy egy idő óta elhanyagolja, e gondolattól áthatva, a jezsuita arcza egyszerre elkomorodott és így szólt tompa hangon:

— Megkaptam. Köszönöm.

— Valóban, atyám, már régen nem értekezünk egyházi és politikai érdekeinkről.

A jezsuita arcza lassan kigyult, fejét magasra emelte föl.

— Ugy van, herczegné! Ön hiuságában minden magasabb kötelességéről megfeledkezett. Az őszszel is, kastélyában csak kaczerkodott vendégeivel, a helyett, hogy ön ezekkel a külföldi urakkal néha néha beszélt volna a mi dolgainkról is. Megkérdezte volna tőlük, hogy mint vélekednek Franciaországról? Hogyan fogadnák a nagyhatalmak a köztársaság bukását és a királyság létesülését, hiszen ezek az ön hódolói mind „grand Seigneur“-ök voltak, kik ott élnek a nemzetök udvaránál, kik a legcsekélyebb véleményről is informálva vannak, a kik magok alkotnak állami törvényeket, a kik építenek, vagy rombolnak. Szóval, ön herczegné nagyon is beszélhetett volna ezekkel a férfakkal, az ön szép szemei többet tehetnek minden búbajos szónoklatnál. És vajha már egyszer megértené ön, hogy nincs fönségesebb ezen a földön, mint egy magasabb czélért küzdeni. Igen, küzdeni lelkünkkel, szívünkkel, küzdeni egész valónkkal. Az embert, kit a magasztos

eszmék zugó árja ellep, kinek lelkében viharoként tombol egy vágy, de kinek ezért a vágyért harcolni kell egy egész világgal szemben, milyen fölséges az! Ha küzd Leonidásként, de ne essék el, hanem győzzön. És ha elbukik, bukják el dicsőséggel. Harcoljunk hát mi is a királyságért és benne hitünkért, de azért a czélért nekünk harcolni kell egy egész sereg *szalon-zsivány*nal szemben, a kik sokkal veszedelmesebbek, mint azok az utszéli fosztogatók, mert a *szalon-zsiványok* erkölcsöket lopnak és a meglopott erkölcsökkel kufárkodnak. Azt akarják, hogy Franciaországot az irigyek martalékául dobhassák. Ezek azok, a kik förtelmes czikkeket irnak a mi vétkeinkről, a mi erkölcstelenségünkről, igen a francziák adták el a tulajdon vérüket, azok a szalon-zsiványok adták el Európának. Európának, a mely irigy volt országunk fényességére. Eladtak hitet, eladtak királyi hűséget, eladtak önzetlenséget, eladtak lelket, szívet, eladtak mindent. Igen, de nekünk, a kik imádjuk hazánkat, nekünk harcolnunk kell, hogy visszavásárolhassuk mindezt; hogy eladott tulajdonainkat kitéphessük diadallal a *kapzsi* vevő kezéből.

A vallást kell tehát megerősitenünk, az legyen az első erkölcsi alap, a melyre a többi nemes tulajdonságot is építhessünk. De igazi vallást csak királysággal érhetünk el Franciaországban. Ezért kell hát a királyság nekünk, hercegné és önnek is mindent meg kellett volna tenni, hogy e magas czél érdekében munkálkodjék. Ha tudni akarja, hercegné,

hát én most ezért neheztelek önre, mert ön ezt elmulasztotta megcselekedni. Ne, ne tegyen tiltakozó mozdulatot, madame, ön nem foglalkozott a mi dolgainkkal, hanem a helyett kaczerkódott czéltalanul mindenféle férfiakkal, versenyt ivott a leghiresebb dobzódókkal; és vadászatok alkalmával ön üzte a vadat, a nemes, szép állatot, a mely az erdő hiüében, ott a csobogó csermely mellett ugy örvendett az életnek, de az ön fegyvere által halálosan sebezve, vérrózsákkal festé be a földnek porát és önnek csillogó szemei, büszke, szép arcza azt mondta: Találtam! Ön mindig talál, herczegné, talál sebző szatirájával, talál cinikus mondásaival, talál mosolyával, talál szemeinek pillantásával, talál kaczeróságával; de vigyázzon, madame, nehogy egyszer önmagát találja, mert ha egyszer önmagát találja megsebezni, sajogni fog a lelke örökké . . .

Camille eleinte gyönyörrel, később megdöbbenéssel és végül keserüséggel hallgatta a jezsuitát. Szép száját összecsucsorítva, boszusan szólt:

— Ön meggyülölt engem, atyám és ennek kifejezést is ad lépten-nyomon.

— Csalódik, herczegné! Én önt nagyon szeretem és éppen ezért minden vágyam önt mások fölött látni.

A jezsuita olyan határozottan és őszintén ejté ki e szavakat, hogy lehetetlen volt benne kételkedni.

Camille mosolygott.

— Igaza van, atyám! Én megbántam vétkeket, de igérem, hogy jövőre másképpen fogok cselekedni.

A jezsuita szemei felcsillantak.

— Köszönöm! — mondá.

Camille felállott.

— Bocsásson meg, atyám, de vissza kell tennem Madeleinhoz, azonban remélem, hogy ön ott lesz holnapi estélyemen a palotámban.

— Ott leszek, hercegné. Mert a klerikális párt egyes vezérférfiaival fontos beszélni valóim vannak, azok pedig mind ott lesznek az ön szalonjaiban.

— Tehát a viszontlátásra.

— Az ég legyen önnel, gyermekem.

Camille még néhány pillanatra felsietett sógor-nője lakosztályába, azután nemsokára hazatért és midőn belső termeibe vonult, végig gondolt a napi eseményeken. E látogatás nagy hatással volt reá, lelki szemei elé idézte a kis sáppadt arczu Philippet, a mint daczosan azt mondta neki az a két és fél esztendő gyermek: rossz vagy és az Isten nem szeret. Látta a Madelein halvány, felmagasztosult arczát, a mint fiára pillantott és e pillantás a Camille lelkéig hatott; és végül fentűnt képzeletében a páter Antoine magas alakja, lángoló arcza, sötétben villogó szeme, a mint fanatikus erőszakkal követel mindent az ő Istenének.

Camille nem volt rossz, ő csak a forró párisi légkör „*charmant monstre*“-ja volt. Ideges, indulatos, szerepelni vágyó, hiú, szeszélyes, azután születése és nevelése folytán klerikális érzelmű és royalista; de alapjában véve finom, magasztos lelkülete volt, a szegényebb osztály bajai igen érzékenyen érintették.

Évenként aránylag több pénzt költött a szegényekre, mint toiletteire és ékszereire. Ő szerette Szamil bégét és azt megkövetelte, hogy a férfi is viszont szeresse, de bűnt elkövetni érte sem lett volna képes. Az, hogy három esztendővel az előtt, midőn még Camille de la Roche-Sauveurnek neveztek őt és olyan végtelenül könnyelműen gondolkozott Richard herczeggel szemben, akkor még 18 esztendő volt és leány. Most már asszony volt, 22 esztendő, eszes, számító nő, most már tudta, hogy egy ballépéssel mit veszítené. De azért most sem bizott egészen önmagában, most is csak a bég ideális gondolkodása volt oka, hogy el nem tántorodott, mert a bég csak a legnagyobb imádatlal közeledett hozzá.

Gyakran találkoztak társaságokban, tudták mind a ketten, hogy szeretik egymást, de szerelmökről soha sem beszéltek, a bég ezt Camille férjhezmenetele óta szentségtörésnek tartotta volna.

A bég, ki csakugyan ideális lelkű férfi volt, e szerelemről való lemondás fönségét egész nagyságában fölfogva, mással akarta lelkét kielégíteni. Egy ábbétől kezdte tanulni a róm. kath. vallás tanait. Francia mágnás barátai voltak, megszerette Párist és nem töltötte el iszonyattal az a gondolat, hogy keresztényné legyen. Hogy vallási órákat vesz, azt bevallotta Camillnak. Camille lelkét akkor valami túlvilági fanatikus rajongás fogta el. Addig is szerette a bégét, de most még jobban. Vallási érzelmeinek dicskörébe lépett bele a bég és Camillnál — tudjuk — ez érzelem erősebb volt mindennél.

Ezek most mind eszébe jutottak, midőn visszatért a de la Roche-Sauveur palotából, azután eszébe jutott a Richard herczeg indulatos fenyegetése és szívét férje ellen keserűség töltötte el.

Másnap estély volt a Richard herczeg palotájában; ugyanazcn napnak a délelőttjén találkozott Camille a herczeggel a kápolnában. Véletlenül egy padban térdeltek és látszólag mindketten buzgó imába merültek, de szívök csaknem hangosan dobogott e közelléttől és Richard herczeg összekulcsolt kezének ujjain keresztül vizsgálta Camillt, hogy mikor hagyja már abba imáját. Végre felállott a hölgy és keresztet vetve magára, kifelé indult a kápolnából. Richard követte. A folyosón köszönte a delnőt.

— Jó reggelt, madame!

— Jó reggelt, herczeg.

— Bocsásson meg, madame — szólt Richard rejtélyesen — hogy egy pillanatra feltartóztatom, de lovagias kötelességemnek tartom, bejelenteni önnek, hogy holnap kíséretemmel együtt Angliába utazom.

— Ah! — A herczegné szemei önkénytelenül is felvillámlottak. — És meddig marad ön ott, herczeg? — kérdé kissé fagyosan.

— Két hétig! — Van valami megbizása talán a számomra?

— Semmi!

— Ugy kívánom önnek, herczegné, hogy e két hét alatt a legpompásabban mulasson.

Ennyi volt az egész.

Estére nagy társaság jött össze Richard ter-

meiben és mihamar széteszlott a szalonokban. Camille bűbájos szép volt. Mellette, mint egy bolygó, ott volt mindig Szemil bég; ábrándosan jártatva hölgyén szemeit, de szólni is alig mert, csak tisztelének és imádatának tömjénét pazarlá korlátlanul. A társaság zajongva járt fel s alá, teremről teremre. Ők, öntudatlanul is magányt keresve, leültek a nagy társalgó egyik félreeső sarkába, egy szép pálma csoport lombjai alá.

A bég, ki még mindig tartózkodó volt, elmondá, mit tanult legközelebb az abbétól és menyinyire haladt a róm. kath. vallás hitágazataiban.

Camille arcát hirtelen forróság öntötte el és suttogva szólt a béghez:

— Szeretném, ha én is segítségére lehetnék önnek, a mi vallásunk megismertetésében.

A bég arca is kigyult.

— Óh herczegné, ha ugy egyszer, az előtt a szent kép előtt, a mely előtt ön minden este imádkozni szokott, ott elmondaná nekem, ki az önök Istene, óh mennyit tanulnék, milyen boldog volnék én akkor.

De a következő perczben már remegni kezdett a saját vakmerő szavai miatt; pedig nem is tudta, hogy Camillnak éppen a hálótermében van egy remek Rafael-kép, a mely előtt szokott ő minden este imádkozni.

Camillnak most hirtelen eszébe jutott, hogy Richard másnap Angliába utazik, azután lehunyta szemeit, mert kissé elszédült e gondolata merészsé-

gétől, megittasult a bég közellététől; és egyáltalán megfélekedve minden egyébről, félig lecsukott szempillái alól nézte a béget, mialatt halkán sutogta:

— Ott a belső termeimben van egy szent kép, oda jöjjön ön holnap este... Stanislas majd bevezeti.

De már ekkor a hercegné is elsápadt, ő maga megrettent attól, a mit mondott.

— Nem... nem... majd meglátjuk — folytatá — és azzal hirtelen felugrott és a társaság közé vegyült.

Másnap este Camille hálótermében fél karjára dőlve feküdt a selyem sátor alatt, a kereveten.

Arcza sápadt volt az izgalomtól.

— Vajjon eljön-e a bég? Oh, nagy Isten, mit kell tennem — kiáltá elfulladva — csak most... most az egyszer segíts meg Istenem... én nem akartam ezt... ez csak mámor volt... ezt csak pillanatnyi elkábultságomban tettem... de ha igaz, hogy a róm. katolikus vallás az egy igaz, üdvözítő hit, akkor most meg fog segíteni.

Vajjon van-e valami csodálatos varázserő, a mely az ilyen szavakat az Isten trónusáig viszi?

Camille a következő perczen neszt hallott maga mellett. Stanislas volt.

— Hercegné! Szamil bég a harmadik teremben várakozik. Bebocsássam?

— Ne! Ne! még...

— De már késő volt, Szamil bég megjelent az ajtóban. Hátha még azt is tudta volna Camille,

hogy Richard herczegnek nem volt szándéka elutazni, hogy elutazásának tegnapi bejelentése csupán kelepce volt. Richard magánszobájában tartózkodott, midőn a bég megérkezése után néhány perczczel jelentette a titkos detektiv hogy a bég a palotában van. Felkorbácsolt szenvedélylyel rohant neje lakosztálya felé. A folyosókon át és egy titkos ajtón, a melynek létezését csak egyedül ő tudta, a Camille hálóterme melletti terembe hatolt és ott elrejtőzött egy leomló gobelin szőnyeg mögé. Arcza sápadt volt, kezei, melyekben halált osztó fegyverét szorongatta, remegtek.

Epen e perczben jelent meg a bég is.

Richard mindent látott és hallott. Camille ugyanazon velencei karosszékbe ültette vendégét, a melyen három nap előtt Richard ült.

— Eljöttem! — mondá a bég — a boldog hittani órára. De — szólt remegve — az „abbé“, ha beszél hozzám, tegezni szokott engemet. Tegye meg ön is, herczegné, mennyivel meggyőzőbbek lesznek így szavai.

— Jól van! — szólt a delnő.

— Oh, beszélj hát . . .

— Tudod-e, — kérdé a hölgy magasztos mosolylyal — ki a mi Istenünk, a keresztények Istene? Nem, nem lehet neked még csak halvány sejtelmed sem arról, a mit az én Istenem örök fűnségéről, örök tökélyéről gondolok. Ő az a hatalmas, az a mindenható, ki az embert, ezt a parányi semmit a világ urává tette, ki az ő véghetetlen lángelméjéből

egy szikrát adott nekünk, a melylyel gondolkozunk, és a mely gondolatok eszménynyé válnak és a mely eszmények testet öltve akaraterővel birnak, melyek parancsolnak a földnek. Ezzel az akaraterővel fékeztük mi meg a bős elemeket, igáztuk le a tengerek mélységeit, uraljuk a világ felszínét. Ezzel az akaraterővel alkottunk mi országokat, szerveztünk államokat, nemes ambicziókkal feltörtünk az ész világába és balgán ki akarjuk fürkészni a más csillagok titkait is. És midőn már ilyen hatalmasan fejlődöttünk szellemileg és nincs már semmi, a mit meg lehetne hódítanunk, akkor gőgösek lettünk, eszeveszett elbizakodottságunkban megfeledkeztünk arról, kitől mindezered — a Istenről.

Az ember, ez a paránya a nagy mindenségnek, nem akar leborulni Isten oltára előtt, elismerni korlátlan hatalmát. Oh, pedig ha ezért a balga gőgért megharagudna az a boszujában is rettenetes igazságos Isten, ha elfogyna már az ő véghetetlen türelme is, csak egy intésébe kerülne és a föld kifordulna sarkaiból, összeomlanának még a legerősebb sziklahegyek is, pirossá válnának a tengerek az omló vértől s és megmozdult föld omladékai magok alá temetnék az egész emberiséget. Ott pihenne a koldus a királylyal, a boldog a boldogtalannal, ott volnának a hatalmas tudomány minden romjai, ott volna a lángész, a bámulatos vívmányok, a rideg gőg maradványai, mind egy közös sirban. Az Istennek ez egy játék volna, nekünk utolsó sóhajunk, végromlásunk, de az Isten *boszujának főnséges* játéka volna.

És ő nem teszi ezt, pedig ugy-e, mi halandó emberek, ha bennünket nagyon megbánt valaki és ha erősebbek vagyunk annál, felbőszültségünkben éreztetjük vele hatalmunkat. És az Isten, ki tudatában van a saját utolérhetetlen hatalmának, türelemmel vár az emberért. Igen, ő az a véghetetlen jóságú Istenem, ki sujtva áld, mert csak a fájdalom kelyhének kiürítése után ismerjük meg tenlelkünknek magasztos indulatait, ő az én végtelen jóságú Istenem, ki áldva sujt, mert a jólét és boldogság elbizakodottá teszi az embert, elfásulttá, közönyössé, gyakran szivtelenné felebarátja iránt.

Ő az én fönséges Istenem, ki magát a miszticizmus fátyolába burkolta, hogy a halandó ember ne lássa őt egészen, mert megvakulna annyi fény láttára, hogy a halandó ember ne hatolhasson bele minden titkába, mert megőrülne ilyen nagy geniális titok megfejtése után. Igen, az Istenben *három személy van* és ezt nekünk hinnünk kell, mert ez egy Istennek a nagyszerű gondolata, ha pedig egy Istennek van eszméje, akkor az csak olyan nagy eszme lehet, a mely eszme mellett az emberek legmagasztosabb eszméje is csak szárnysegetten hull vissza a föld göröngyei közé. Hinnünk kell a *szűz Máriát* is, mert *ez is csak egy bűn nélküli Isten tiszta gondolata lehet*. Mi nyomorult, vétkes emberek, kik becsstelened tudunk lenni, kik elbukunk, mert gyöngék és erőtlenek vagyunk, ennyi bűnhalmaz fölött, kellett az Istennek egy megfejthetetlen tiszta gondolatának lenni, a mely tiszta gondolatból szülessen

az, ki az egész világ vétkeit elveszi. *Istentől* született *emberi* testben, maga az *Isten* és meghalt *ember* módra *istenien* szenvedve az *emberért*. Örök, fönséges, magasztos titkok ezek és szülessen bár millió antikrisztus, e magasztos irgalomnak láttára le kell borulnia a porba és ott imádni az Ur Jézus Krisztust. Jézus Krisztus, e név túlszárnyalja a dicsőség legmagasabb ormát is, feltör a felhőkig, fel a csillagokig, ott ragyog a nap mellett és elhomályosítja annak fényét. Jézus Krisztus, e név ott dörög a felhőben, midőn a boszú villáma lesújt a földre, e név ott tombol a fürgetegben, midőn megrázza a hegyek szirteit, e név ott lesz a végpusztulásban, midőn a föld kifordul sarkaiból e név lesújt a pokolba és elnémitja az ármányt, e név leszáll a purgatóriumba és felöleli a menyországba a megtisztult lelkeket.

Jézus Krisztus, e név ott van a büszke palotákban, hogy szelid irgalmával könyörületre tanítsa a gőgös, elzárkózott sziveket. E név hallatára kihull a fegyver a rabló kezéből, e név visszatartja a tévelygőt az örvény széléről, e név ott van a kunyhókban, hogy végtelen szeretetével felszárítsa a nyomor könnyeit. Jézus Krisztus, ő az irgalom, ő tökély. Mondd, mit beszéljek még róla?

— Oh, — szól a bég álmélkodva a hölgy magasztaltságán — mindent értek én, csak azt nem értem, hogy miért kell a legnagyobb vétkeket egy halandó ember fülébe sugni?

— Hogy miért? Oh minő fönséges dolog ez is. Nekünk, a kik olyan gőgösen tudtunk vétkezni,

nekünk meg kell alázkodnunk annyira, hogy letérdelve vádoljuk magunkat egy felebarátunk előtt, egy hasonló bűnös ember előtt. Mintha csak azt mondanánk: „Ide jöttünk szégyenpirral arcunkon, hozzád, kik vétkesek vagyunk, hozzád jöttünk, az emberekhez, a ki szintén bűnös vagy, de te, te nem nevetsz ki a mi vétkeinkért, mert te is tudod, mi az a földi gyarlóság, te is tudod, mi az a földi gyöngeség, nem ítélsz minket keményen, hanem megsajnálsz minket és feloldozol, de nem a magad hatalmából, hanem az Isten szent nevében, az ő tanai értelmében, te magad azért vétkes maradsz, csak az *absolutiod* szent, mert azt a legnagyobb szent helyen cselekszed.“ A ki ennek a gyónásnak a magasztosságát nem tudja fölfogni, az sohase legyen római katolikus.

— Óh — rebegé a bég — én pedig az akarok lenni, herczegné. Csak még egyetlen kérésem van önhöz, tanítson meg a Rafael-kép előtt úgy imádkozni, mint a hogy a katolikusok szoktak.

A bég letérdelt, a herczegné hozzá lépett és egymásba kulcsolta a bég kezeit, átfonva őket a saját kis kezeivel, azután ő is letérdelt és így szólt:

— És most mondja utánam: „Notre père, qui étes aux cieux etc.“

Hát csakugyan a vallás a legmagasztosabb idealizmus ezen a földön?

— Notre père, qui étes aux cieux! — suttogá a bég.

Valaki a másik teremben arcczal borult a földre,

fuldokló, görcsös zokogását beletemetve a szőnyegbe, halkan suttogeta :

— „Istenem, keresztények Istene, irgalmazz énneknek.“

Vajjon miért nem sietett boszuját kielégíteni.

HETEDIK FEJEZET.

Istenem, keresztények Istene, irgalmazz énnekem! Ezt suttogta Richard vonagló fájdalommal. És az Isten, az a hatalmas, örök jószágú Isten irgalmazott.

Midőn Camille két hét múlva meglátogatta öreg barátnéját, a Briston Alfréd gróf anyját, a grófné szalonjában a hercegné egy feltűnően bájos, fiatal leányt talált, kit a grófné mint hugát, Heléne de Briston grófnőt mutatott be neki. A leányka egyszerű, de izléses toilettet viselt, gyönyörű, lágy hullámos gesztenyeszin haja, erősen beporozva, roccocó viseletben volt fejére tűzve. Nagy mandula vágású szemei csaknem elbűvölték a reá nézőt, picziny, kecses alakja egészen elveszett a Camille fejedelmi termete mellett.

E leányka unokanővére volt Briston Alfréd grófnak, a Provence egy kis falucskájában laktak, szép uri kastélyban, de nem voltak gazdagok. A hitbizományi vagyon az Alfréd atyjára szállott, a Heléne atyja mint másodszülött, Provenczében aránylag igen egyszerűen élt. A kis Heléne, a ki nem rég

töltötte be 17-ik évét, kedvence volt nagynénjének, ki most magával hozta őt Párisba, hogy e picziny hölgy az ő nagy szépségéhez méltóan menjen férjhez.

Heléne igen félénk természetű volt, mint egy kis vadmadár, megrettent a látogatóktól, kedvelte a magányt, szeretett olvasni, de bármennyire is voltak véleményei a világ felől, észrevételeit még sem közölte senkivel. Szerette a virágokat, a zenét, a természetet. De a drága toiletteket és ékszereket csak másokon bámulta örömmel, ő maga egy pillanatig sem kívánta őket. Most, hogy meglátta a fény és pompa megtestesülését, Camille herczegnőt, nagy, zöldes szemeit kimeresztette csodálkozóan. Camille pedig, a mint szemeit futólag megpihentette Heléne-n, valami különös nyomasztó érzés költözött a lelkébe, az, a mit „előérzetnek“ neveznek.

Csevegett Briston grófnéval, de maga sem tudta, hogy mit beszél. A látogatás végén már ellenségesen csillogó szemekkel nézte Helént, de azért nyájasan fordult a grófnéhoz.

— Remélem chére madame, hogy ön magával fogja hozni bájos hugát a de la Fleur Germain palotába.

— Igen, mindenesetre, chere madame!

Camille távozott.

Ugyanaznap Briston Alfréd gróf elhozta legjobb barátját, Szamil béget, anyjához „diner“-re. A kis Heléne, ki már hallotta cousinjától, hogy a bég a katolikus hitre akar térni, fanatikus imádatlalnézett az érdekes keleti lovag szép barna arczába.

A bég is elgondolta, hogy minő édes lehetne nővéreinek nevezni ezt a roccocó bábuskát, a ki pouderozott hajával olyan jól venné ki magát a *nieppes* között. A „diner“ után a szalonban még liqueröket, kávékat és theát szolgáltak föl; akkor a bég Heléne mellé ült.

A leányka egy pár rózsát tartott kezeiben és félénk tekintetű szemei Szamil bég arczába mélyedtek.

— Hogyan érzi magát a grófnő Párisban a jótékonyan csöndes falusi élet után? — kérde a bég.

— Oh Istenem, hát jól — rebegé Heléne. — Igaz, én szeretem a falut, az ő szabad természetével, a hol szemeim belemélyednek a tiszta, derült égbe és a hol oly közel érzem magamhoz az én teremtetemet. De itt — folytatá a leányka — itt is elbámulozom a szokatlan életet, a mely ujság nekem, de vele alig tudok megbarátkozni. Én nem ismertem a fényt és pompát, a mely most körülvesz és nem láttam eddig annyi csillogó ékszeret, a mely a hölgyek ruháin, nyakán és hajukban van elszórva és nem hajlongott előttem annyi szolgálat tevő lakáj, inas, mint most, de volt szabadságom, volt sok, sok virágom és én boldog voltam.

— Ön szereti a virágokat, grófnő?

— Hogy szeretem-e? Hát van-e olyan nő a földön, a ki nem szereti őket? Igaz, ma is itt volt egy nagyon szép hercegné és az azt mondta, hogy a virágok illatától megfájdul a feje és különben is gyűlöli őket, mert a virágoknak élete csupán néhány pillanatig tart — oh hogy mondhatott ilyet.

— És ki volt az a szivtelen hölgy? — kérde Szamil olyan tréfás hangon, mint mikor egy gyermekkel szoktak kötődni.

— Az egy hatalmas szép asszony volt, a Richard de la Fleur Germain herceg neje.

— Ah! pardonne! A legszebb hölgy Párisban? — Szamil bég ezt önkénytelenül mondta, de tudja Isten miért, a kis Heléne belesápadt e szavakba, neki olyan nagyon fájt e dicséret.

— Rosszul van ön, grófné.

— Nem! Nem! csak izgatott vagyok, mindig félek, hogy mikor mondok valami ügyetlenséget, a miért ön aztán kinevet.

— Már mint én, grófné?

A bég e pillanatban olyan szánó szeretettel emelte szemeit a leánykára és elgondolta, hogy minő édes lehetne a rózsaszín orczácskáit megcsókolni ennek a kis roccocó naiv, pouderozott bábucskának.

— Hát ön — kérde Heléne — ön is megszokta Párist?

— Én? Most már boldogan halok meg, mert itt lakom és itt is fogok maradni örökre.

— És nem sajnálja ön Törökországot? A szép keletet? Annyi bűbájos dolgot olvastam róla. Ott vannak csak virágok ugy-e? Ott szebbek a rózsák, mint itt? Nem sajnálja ön azokat a pompás rózsákat?

— Nem! Mert azt tartja a mi közmondásunk, hogy a piros rózsák nyomán vér fakad és a fehér rózsák könnyekből születnek.

— És a ragyogó ékszerek, a mit a hölgyök ott

viselnek. Mikor fogja ön ismét csodálni rajtok azt a fényt?

— Soha, grófnő! Azok az ékszerek csak másokat kápráztatnak, azok, kik viselik, elvakulnak fényétől és sötétségben tévelyegnek.

— És „Allah“? Mikor fog ön leborulni „Allah“ előtt társaival?

— A keresztényeknek hatalmasabb Istenük van.

— És a szent „Korán“-nak tanait nem hallgatja ön?

— Az „Evangelium“ magasztosabb.

— És Mohamed? Nem szent ön előtt?

— Szentebb és sértetlenebb az ur Jézus Krisztus?

— E szerint ön nem szereti vallását többé?

— Keresztény katolikus akarok lenni.

— A hazáját sem szereti többé?

— Most már jobban szeretem Franciaországot, mert...

Itt elhallgatott, Helén pedig lesüté szemeit.

Még néhány pillanatig beszélgettek, aztán a bég felállott, hogy távozzék s midőn Helén kezét akará nyujtani a bégnek, az abban lévő rózsza kiesett s lehullott a földre.

A bég egyet lépett előre, s nem vette észre a földön fekvő rózsát és rálépett. Helén azonban fiatal leányos szive egész gyöngédségével nyult a leesett virág után.

— Ah, Istenem, a rózsám! — kiáltá, mire a bég zavartan emelte föl a földről az összetört virágot.

— Ah, vége van — suttogá a lányka és szemeit azonnal elborítá a köny.

A bég néhány bocsánat kérő szót rebegett.

E pillanatban Briston grófné lépett hozzájuk.

— Ugyan Helén, — mondá -- de nagy gyermek, látszik, hogy még csak 17 éves vagy. Hiszen nem nagy dolog az egész.

— De látod, milyen szép volt és ime most! Szegény!

Másnap reggel, midőn bájos leányszobájában a nagy menyezetes ágyból kidugta gesztenyeszinű borzas fejcskóját, komornája egy remek rózsacsokrot adott át neki.

A csodaszép virágok végtelen örömmel töltöték el szivét, de a másik perczben már a küldője érdekelte és kissé bizonytalan hangon tudakozta, ki küldé azt számára.

— A komorna a mellékelt kártyát is átadá, melyben a bég kérte Helént, hogy fogadja szívesen és gyönyörködjék benne.

És valóban lehetett is azokban gyönyörködni, mert azokban benne volt kelet minden pompája, illata, elárulta önmagát, hogy az csak keletet vallhatja szülőföldjének, ha most egy párisi virágházban nevelkedett is.

Helén belétemeté arcát a csokorba, lelkén a gondolatok úgy suhantak át, mint érzékein az illatár s úgy az előbbi, mint az utóbbi egészen megittasítá.

Ugyanezen a reggelen sétálgatott Camille herczegné óriási téli kertjében. A palotának csaknem legszebb része volt e helyiség, hol a legnemesebb délszaki növények élettelenesen bocsáták szét leveleiket, virágaikat a harmatos üde levegőben. Bájos virág- és levélcsoportok gyönyörködtették a szemet s remek elrendezésükben alkalmat adtak kedves pihenő helyecskékre, hol egy-egy bizalmas csevegés valódi élvezet nyújtott s a hol még a gond is enyhülni látszott. Camille nehéz gondokkal küzdve, nyugtalanul járt egyik helyről a másikra, a midőn egyszer csak szemközt találta magát a férjével.

A herczeg másnap, midőn nejét kihallgatta a béggel való beszélgetésében, tényleg elutazott Angliába s csak most tért haza, elfásult lelkének cinikus gondolataival és hogy nem éreztetethi haragját nejével, tehetetlen dühhel volt tele szive neje iránt.

Camille megrettent, hirtelen eszébe jutott, vajjon nem tud-e férje ama találkozásról a béggel hálótermében? Érezte, hogy megfagy a vér szívében.

A herczeg hozzálépett és gunyosan köszönté.

— Jó reggelt, madame!

A herczegné csak fejével biczentett, szó nem jött ajkára.

— Megengedi asszonyom, hogy néhány pillanatra lovagja legyek?

— Herczeg!

— Ön rosszul van, herczegné! léptei bizonytalanok s fáradtnak látszik. Szabad karomat ajánlanom?

A hercegné elutasító mozdulatot tett.

— Talán társaságban volt a mult éjjel? Jól mulatott?

— Az ön detektívjei majd megfelelnek önnek erre! Mit fakgat?

— Ah, ön neheztel, asszonyom? Legyen nyugodt, az én detektívjeimnek ezután más dolgaik lesznek, mint önt figyelemmel kíséreni. Ön szabad!

— És mióta változtatta meg nézeteit, uram?

— Angolországi utam óta.

— Ugy? Bizonyára nagy okai vannak a változásra?

— Pompásak, hercegné. De tudja-e — tevő hozzá — ez utamban láttam életemben a legszebb hölgyet.

— Nagyon érdekes! mondá a hercegné gúnyos mosolylyal. — És hol, ha szabad kérdenem?

— Ugyanazon vonaton utaztunk. Ő azonban kíséretével együtt mindig kocsijában tartózkodott s én az egész uton alig láthattam őt egy párszor egy-egy pillanatra, ah de ez elég volt. Micsoda szemek, micsoda termet. Az ön pillantásai csak túszerűsok, azé a hölgyé tördőfések.

— Ön nagyon szellemes.

— Mindig az voltam, hanem most egészen magamon kívül vagyok, s kénytelen vagyok orvosomhoz fordulni, hogy adjon szert az álmatlanságom ellen, ugy epedek utána. Ah csak egy spanyol nő lehet ilyen szép, ilyen észbontóan kecses. Ugy-e bár ki fog menteni asszonyom, ha bejelentem önnek,

miszerint néhány nap múlva Madridba utazom, s nem térek vissza pár hétig. Bár be kell vallanom, hogy az a hölgy engem nem sok figyelmére méltatott, de az azért nem fog engem akadályozni, hogy utána járjak, s mint egy középkori troubadour ne álldogáljak ablakai alatt, lesve pillantását.

— Én nem vagyok kíváncsi az ön kalandjaira, herczeg — mondá Camille büszkén, s szemében a bosszuság tüze égett, — hanem kérem kell önt, hogy ne feledkezzék meg a köteles tiszteletről neje iránt.

A herczeg arczára a sértett lovagiasság pirja szállt.

— Semmi rendre utasítást nem fogadok el — mondá. —

— Pedig rászolgál, mert egyetlen gentlemann sem fogja nejét sértegetni, kalandjai elbeszélésével.

— Asszonyom! ön kihoz türelmemből.

— Ön már végkép kihozott engem uram! s egész lelkem fellázad önnek irántam tanusított magaviseletére. Igazán nem tudom minő néven nevezem eljárását.

A herczeg gúnyosan mosolygott, majd letépve egy mellette álló azalea bokorról egy virágot, — mondá:

— A virágot letépjük, s ha meguntuk, eldobjuk így ni! A virágot eldobá.

A herczegné villámgyorsan tépte le a másik virágot, s indulattal remegő hangon kiáltá, miközben a herczeg szeme közé hajtá.

— Mi nők nem felelhetünk karddal megaláztatásunkért, de midőn e virágot szeme közzé dobom, vegye ugy, mintha arczulesaptam volna.

A herczeg halásápadt lett, a herczegnéhez ugrott, megragadta kezét, s olyan vadul szoritá meg, hogy Camille fájdalmában a földre rogyott, s csaknem eszméletlenül terült el, estében egy virág edénybe ütötte fejét, de olyan erővel, hogy fekete haja közül lassan cseppekben szivárgott a vér.

— Kérj bocsánatot — hörgé a herczeg. — kérj bocsánatot, mert különben megöllek.

Camille nem felelt, félig ájultan feküdt a földön, szemeit behunyva.

— Kérj bocsánatot! — Kiáltá ujra, de Camille néma maradt.

Azonban Richard ki volt elégitve, és amint az első percz forró dühe elmúlt, magához tért egy kissé. — A hölgy ott vergődött előtte, látta hajfürtei közül a piros vér szivárgását. Lehajolt érte és felemelte a földről. De Camille megingott és visszabukott Richard karjaiba. És a mint a férfi érezte magához oly közel azt a nőt, kit egyedül és kizárólag örült szerelemmel szeretett s akit talán még most is szeret, de akit azért vadul is gyűlöl, de csak azért, mert az a hölgy megmérgezte az ő forró szerelmét és midőn oly közel érezte őt karjaiban, önkívületben szoritá magához, de olyan erővel és brutálisan, hogy ez jobban fájt a herczegének, mint az előbbeni ütés. Egy pillanat műve volt ez, a következő perczben, már észrevette a herczeg, hogy

mit cselekszik . . . eltaszította magától a hercegnét és gyors léptekkel hagyta el a téli kertet. Camille egy pillanatra utána nézett, azután elszédült és végig bukott a földön.

A fájdalom vaskapocsként szorongatta a torkát, de sirni nem tudott, majd fel akart kelni, de nem birt, mert kimondhatatlanul gyengének érezte magát. Egyszer csak hangot hallott maga mellett:

— Az istenért, hercegné, mi történt? — —

Miss Mary volt.

— Mi lelte önt, hercegné?

A miss hozzá sietett és kétségbeesésében annyi erőt kapott, hogy könnyedén felemelhette Camillt a földről.

— Ki bántotta önt hercegné? Az előbb láttam a herceget dult arczczal távozni a téli kertből. Talán csak nem ő volt? Azonnal megmondom Edmond grófnak.

— Miss! — kiáltá Camille, ha ön egyetlen szót szól a történetekről Edmond grófnak, ön el van bocsátva. Értette?

— Értettem! — hebegé a miss rémulten.

A Camille ajkain bágyadt mosoly futott keresztül — ismét komédiát kell játszanom! gondoló magában.

— Miss, — szólt — elhiszi-e ön nekem, ha azt mondom, hogy nem a herceg volt az, aki bántott, ő mit sem tud erről . . . midőn távozott . . . én azt a piros virágot akartam leszakítani . . . látja miss, amott van az a virág . . . azután nem értem

el . . . megbotlottam . . . elestem és megütöttem fejemet egy virágedényben . . . látja ön, miss, hogy mennyire vérzik . . . kérem, adja ide a zsebkendőjét . . . Köszönöm.

— Oh! — szólt a miss — a herczeg kétségbe lesz esve, ha ezt megtudja.

— Kérem önt, miss, ne szóljon semmit a herczegnek, hiszen ön ismerheti őt, hogy mennyire aggódik a legcsekélyebb dologért. Végre ez senmi, szót sem érdemel, hanem most vissza szeretnék menni lakosztályomba, de látja ön, mennyire szédülök, — legyen olyan jó, nyujtsa a karját. — Köszönöm, miss!

Lakosztályába érve, így szólt a misshez:

— Már három éjszaka nem aludtam, emlékezhetik, hogy tegnap reggel már ön is kért engemet, hogy pihenjek kissé, most szeretnék lefeküdni; de előbb legyen szives, mondja meg Stanislasnak, hogy hívja el orvosomat, szükségem van reá. — Camille valóban rosszabbul volt, mint azt maga is képzelte. Két napig fekiüdt lázban és csak a harmadik nap lett jobban.

De Richard a kerti jelenet után nem volt látható, ahogy lecsillapodtak felkorbácsolt indulatai, a a herczeg a legkomolyabb gondolatokba mélyedt.

— Mit tettem, mit tettem? — kérdé ő magától csaknem kétségbeesetten. Én, a ki a lovagias férfiak mintaképének tartattam és magam is annak tekintettem magamat, brutális erőszakkal megtámadtam nőmet és a földre sujtottam. Egy nőt bántalmaztam!

Vége, vége lovagi önérzetemenek, még ha senki meg nem tudja is.

Richard majd megőrült lelki harcában.

— Hát még ezek után is, Richard de la Fleur Germain herczeg vagyok? kérdé önmagától. — Mit tegyek? Térdre boruljak Camille előtt, és bocsánat kérően csókolva le a sarat cipőőről, esedezzem elvesztett lovagi becsületemért? Hát ezzel a lépéssel jóvá lesz-e téve minden? Vajjon méltó vagyok-e arra, hogy barátaim ezentul is kezet fogjanak velem?

E gondolatra összeborzongott a herczeg.

— Nincs más szabadulás — csak a halál — a halál.

De vajjon csakugyan van-e abban valami, amit Richard herczeg egyszer olyan gúnyosan festegetett Camille előtt, hogy milyen nehéz az élettől megválni . . . midőn azt mondta: — „önnek, herczegné fogalma sincsen azokról a könnyekről, amelyek olyan sápadt, éhes arcokról omlanak alá, kik mától holnapra nem tudják, hogy meglesz-e a darab száraz kenyerek, és mikor ez emberek elcsigázva a sors csapásaitól, panaszos ajkakkal suttogják — „olyan nehéz az élet, meghalni akarok“ — önmagukban azért mégis ragaszkodnak a földhöz.“ És mi, herczegné, kik fényben és pompában akarunk meghalni, mi még nehezebben fogunk megválni az élettől. — E szavakat mondta Richard herczeg egyszer Camillnak.

— Hát csakugyan olyan nehéz meghalni? Hát csakugyan olyan nagy bátorság kell a halálhoz? Miért is élek én? — Kérdé önmagától Richard.

— Miért is élek én ezen a zsvány földön, ahol egy tömeg örült, egy tömeg csaló, egy tömeg haszonleső rohan, fut, űzi egymást egy végtelennek látszó drámai játékban, a hol a hitványságra az egymásnak segélyt nyújtó kezek mint láncszemek fűződnek egymásba és úgy körülölelik ezt a földet, mintha sohasem lehetne szabadulni tőle. Pedig ebben a kegyetlenül végtelennek látszó játékban a nagyobb csalók kilökik a kisebb csalókat és az elhullottak tetemei fölött újra egymásba fűzik a láncszemeket és újra kezdik a játékot, hogy elbukva, átadhassák a tért a még szerencsésebb játszóknak. Hát azután miért folytatom én is ezt a játékot? Nem jobb volna-e meghalni? Itt hagyni fényes palotámat, ezt az én bódító, mesterkélt illatu börtönömet? Igen a börtönömet, mert én itt rab vagyok, a társadalom rabja, az ettiquette és szalontörvények bolondja. Én nem nyithatok tért fékeveszett szenvedélyemnek, mert kezeim meg vannak kötve és ha egyetlen egyszer letépem e sulyos köteleket, én társadalmilag el vagyok veszve. — Richard halálsápadtan ismételte e szót: „El vagyok veszve!”

— Egy nőt, törvényes nőmet, kit az oltárnál herczegnévé emeltem föl, a földre sujtottam és vad elégtétellel néztem, mint szivárogo fekete haja közül a piros vér; minden csepp vérével, a mit ő elvesztett, én is elvesztettem lovagi becsületem egy-egy értékes gyöngyét.

— Meg kell hálnom, itt kell hagynom fényes termeimet, itt óriási gazdagságomat, itt herczegi

rangomat, itt a pompát és mindent és vissza kell térnem a földre, a melynek porából mindnyájan alkottattunk. Ott lesz az én helyem is egy szűk koporsóban és én sem leszek különb, mint sok-sok ezer! Memento mori! Oh, mily rettenes az, mikor a halál előnkbe áll.

Richard a negyedik napon már nem ismert magára, daliás alakja meggörnyedt és szép barna fürteiben ott csillogott egy pár ősz hajsza. Szemeiben valami különös tűz égett, a vad fájdalom égető tüze. Végre azt hitte, hogy már határozott, oly szépen kigondolta magának, hogy meg fog verekedni Edmond gróffal és *megöleti magát* a sógorával, akkor legalább becsülete is helyre lesz állítva a saját lelkiismerete előtt és egyúttal megszabadulhat ettől a földtől. Olyan szépen kigondolta mindezt . . . de azért egy utolsó vágy az élethez készítette őt arra, hogy Camillal még beszéljen. Megtudta, hogy a hercegné Briston grófnénál van, egyik bizalmas inasa tudatta ezt vele, ki látta a hercegné hintáját a grófné palotája előtt állani.

Camille szeretett volna valami politikai eseményt tudatni öreg barátnéjával, azért kereste fel őt. Midőn belépett a grófnő szalonjába, a terem egyik sarkában, a selyem sátor alatt meglátta a kis Helénet és mellette Szamil béget. A hölgy arczába forró vér szökött és egy különös gondolat lopta be magát elméjébe, a milyen szokott jönni az embernek olyankor, midőn azt látja, a mit nem akar, de ettől az érzéstől azután nem is tud megszabadulni.

Camille egy pillanatra lehunyta szemeit és alig vette észre Briston grófnét, aki felemelkedett a többi vendégek közül, hogy üdvözölhesse kedvenczét. Camille egy pár összefüggéstelen szót rebegett és tekintete ismét odasiklott a nagy társalgó ama sarkába, a hol az a két ember ült, egymás pillantásába belemerülve, egymás suttogó szavait hallgatva. A bég azonban csak egy negyed óra mulva vette észre Camillt és akkor zavartan közeledett felé, de a hölgy sértett büszkeségében csak egy hűvös fejbólintással fogadta hódolatát. Ekkor többen távoztak a vendégek közül és ugyanakkor hallatszott az ajtónálló inas jelentése:

— Richard de la Fleur Germain herczeg.

Camille összerezzent. Minő véletlen?

A herczeg belépett. Camille jól láthatta, hogy néhányan a hölgyek közül lángoló szemmel keresik a herczeg pillantását és ugyanakkor több gyűlöző tekintet fut végig az ő alakján is. Hát ennyire lehet irigyelni az ő sorsát, a miért ő herczegné? Meg azután a bég magaviselete is elkészerítte, meg akarta mutatni, hogy ő igenis boldog, nagyon boldog, a kire méltán is lehet irigykedni. Nyájasan fordult Richard-hoz, miközben utólérhetetlen gráciával nyújtá neki kezét:

— Tudtam, kedves barátom, hogy értem fog jönni, hiszen kértem önt erre, de hogy ennyire pontos legyen, azt még sem mertem remélni. Most azonban köszönöm önnek a lovagiasságát.

Richard első pillanatban majdnem elszédült,

mint mikor valakit egy nagy örületes szerencse ér, de csak azért, hogy a következő perczben annál égetőbb keserüséget érezhessen. E szívtelen hölgy gúnyolódik velem! gondolá magában, hanem azért nyájasan hajtá meg magát a herczegnő előtt.

— Ha parancsolja, herczegné, a hintó már is vár önre.

Karját nyujtá Camillnak és mosolyogva bucsuztak el a társaságtól.

Mikor odalennt a hölgy a kocsiban helyet foglalt és Richard herczeg melléje ült, nevetségesnek tünt fel neki az a szinpadi jelenet, a mit ők ketten odafönt a szalonban eljátszottak, azután eszébe jutott az a téli kerti esemény és hogy azóta még nem találkozott a herczeggel, eszébe jutott a bég előbbi magaviselete; ez a sok keserüség könyeket kergetett szemeibe és mialatt a kocsi sebesen haladt a Boulevard St.-Germain felé, jobbra forditá fejét és zokogni kezdett.

E zokogásra Richard összerezsent.

— Mi lelte önt? — kérdé tompa hangon.

— Az önt ugy sem érdeklí! — Felelt a hölgy keserüen.

— Engem minden érdekel, a mi önnel történik. — Suttogá Richard.

— Ön gyűlöl, hát ne érzelegjen előttem! — kiáltott föl a hölgy és olyan ideges roham szállotta meg, hogy finom batiszt zsebkendőjét szaggatni kezdte.

— Én nem gyűlölöm önt, Camille.

— Ön is gyűlöl, más is gyűlöl, mindenki csak bánt. — És a hölgy ismét felzokogott.

De Richard csak az utolsó szót hallotta, hogy *Camille de la Fleur Germain hercegnét*, valaki bántani merészkedik.

— Ki volt az a vakmerő, a ki önt bántotta egy szóval is? — kiáltott föl a herceg vérben forgó szemekkel és hatalmas erejének tudatában öklét megrázta a levegőben. — Elégtételt fog adni nekem az a nyomorult!

— Első sorban önmagától vegyen elégtételt, herceg, mielőtt azt másoktól követelné! — szólt gúnyosan Camille, de a következő perczben már meg is bánta ezt a kiméretlen mondását, mert a herceg halálsápadt lett, azután azt sziszegte a fogai között:

— Ön talált, hercegné. Ezt a rendreutasítást megérdemeltem.

A koci megállott és Camille csaknem felrohant a lépcsőkön, hátra sem nézett Richardra, ki sápadtan és komoran követte őt. Ez a jelenet most már csakugyan határozott. Még az nap megirta végrendeletét. A hitbizományi vagyon fölött nem rendelkezhetett, de nagybátyjának hagyománya fölött igen, azok milliók voltak s azokat Camillra hagyta. Azután becsengette egyik lakáját és megparancsolta, hogy 10 percz mulva a legegyszerűbb hintóba belegyen fogva, hogy a de la Roche Sauveur palotába mehessen.

— Meg fogom magamat öletni Edmonddal — sutlogá Richard.

Edmond gróf éppen a dolgozó szobájában ült és a „Gaulois“-t olvasta, midőn sógorát Richard herceget belépni látta.

Megrettent annak ijesztő kinézésétől. Eléje sietett.

— Richard! szeretett barátom.

— Én nem vagyok barátod! — szólt komoran a férfi. — E czimet eljátszottam.

— Mit akarsz ezzel mondani?

— Kérem tőled, hogy Edmond de le Roche Sauveur grófnak hívják-e, és hogy nemes lovag vagy-e?

— Az vagyok! — szólt Edmond büszkén és alakja kiegyenesedett.

— Tudod-e, hogy mi a kötelességed, hogyha elmondom neked, hogy én nővéredet, Camillt előbb szóval sértettem meg, utóbb pedig a földre sujtottam és brutális bánásmódommal egy csöpbe mult, hogy meg nem öltem. Én e sérelemért nem adhatok elégtételt Richard de la Fleur hercegnének, hanem tisztára moshatod a szégyent te, a Camille de la Roche Sauveur grófnő beszennyezett homlokáról.

— Értem, herceg! E szerint nekünk meg kell verekedni.

— Én is azt hiszem.

Másnap a két jó barát halálsápadtan állott egymással szemközt. Edmond tudta, hogy meg fog halni, legalább e gondolattal bucsuzott nejétől, gyermekétől. A segédek kardpárbajt ajánlottak, jóllehet ők sem értették ezt a páratlan borzalmas dolgot. Hát már olyan szivtelen Richard de la Fleur

Germain herceg, hogy tulajdon sógorát is elakarja temettetni? Nem is sejtették, hogy minő terve van Richardnak, hogy mennyire rettegve óhajtja a halált, hogy hogyan fogja ő kardjával a csapásokat osztogatni, de úgy, hogy Edmond grófit azért még csak egy könnyü karczolás se érje és hogyan fogja ő fogadni a kegyelemdőfést, milyen hálával, a mely megszabadítja őt *rehabilitált*, de gyűlölt és utált én-jétől.

A segédek jelt adtak. Az összecsapás megtörtént. Richard vágásai ismét és ismét nem találtak. A segédek összenéztek . . . Mi ez? Játszik talán a herceg? Vagy remeg biztos keze? Most egy újabb összecsapás, a Richard kardja nem talál, — de ő maga megsebezve egy fájdalomkiáltással a földre bukik . . . Mind hozzárohannak . . . orvos . . . segédek . . . maga Edmond gróf is. A gróf kétségbeesetten pillant szeretett ellenfelére és e pillantásban benne van, hogy *érti*, mit akart a herceg, de neki nem szabad meghalni, az ő legjobb barátjának élni kell. A gróf némán tekint az orvosra, kinek felcsillanok szemei.

Tehát a seb nem halálos.

Richard néhány pillanat mulva fölemeli fejét, Edmond lehajol hozzá, a herceg halkan suttogja:

— Nem nyujtasz nekem kezet, barátom?

— Richard — barátom!

A herceg egy hosszú óra mulva ott találta magát hálótermében, a nagy mennyezetes ágyban, körülötte orvosok, ápolónők.

Richard a mellén kapott egy nagy vágást, de nem veszélyest; erős sebláz gyötörte, de egy hét múlva az is megszűnt, hanem feküdni még sokáig kellett neki.

A párbajt azonban megtudta egész Faubourg St.-Germain.

Edmond egy hétig csak a Richard ágya szélén ült, lesve a betegnek minden mozdulatát. Camille is ott volt mellette a legnagyobb deliriumaiban és hallgatta a herczeg forró, lázas szavait, a melyek csak ő róla beszéltek, de midőn a férfi már visszanyerte öntudatát, többé nem látogatta meg őt.

Egy napon Camille felkereste, hogy tudassa vele személyesen, miszerint Richard herczeg már egészen jobban van és hogy csak napok kérdése, hogy egészen felkelhet. Madelein nagyon megörült a herczegnének és gyöngéden ültette le őt maga mellé, hogy egy kicsit elcsevegjenek.

— Szólj Madelein! Mond meg egészen őszintén, hogy engem nagyon elítéltek-e párbaj óta? Hidd el, alig merek megjelenni a szalónokban.

— Igaz, hogy nagy feltűnést keltett és beszéltek is róla egy hétig, de azóta már sokkal füresább esemény van szőnyegen. Nem hallottál róla semmit?

— Miről? — kérde Camille és kimereszté szemét.

— Hogy D . . . kisasszony a „Theatre Francais“ ünnepelt divája férjhez megy.

— Kihez?

— Z . . . gróf veszi el, tudod az az állandó lovagja, de hogy Z . . . gróf annyira elveszítse a

józan eszét, hogy a házasság kikötőjébe evezzen ezzel a hölgygyel, azt még se tétélezte volna föl felöle senki.

— Valóban meglepő? De egyéb ujságot nem tudsz?

— Oh, igen! Egy második eljegyzésről is suttognak, habár magok a szerelmesek oly ártatlanok, hogy nem is sejtik, miszerint a világ már is egymásnak szánta őket.

— Mond ki gyorsan a nevöket! — szólt közbe Camille idegesen, sejtve a dolgot.

— Heléne de Briston grófné és Szamil bég.

— Madelein — igaz volna ez?

— De mi lelt Camille? Egészen elsápadtál.

— Semmi! Csak szokott idegbántalmaim, melyek azonban gyorsan mulnak. Hanem most búcsúszom tőled, még páter Antoniet akarom meglátogatni, úgysis régen nem láttam. Isten veled!

A hölgy kissé komolyan lépett be a jezsuitához és tompa hangon szólt:

— Jó reggelt, atyám.

— Az Isten legyen önnek irgalmas herczegné!

— De atyám, mit vétettem, hogy így fogad?

— Ezt ön még kérdezni merészeli herczegné?

Ön, ki férjét és testvérét egymásra bőszi, kardot ad nekik kezökbe, hogy meggyilkolják egymást, hogy omló vérök még jobban megfesse az ön gyalázatát. De az Isten nem akarta ezt, — életben hagyta őket, de nem önért herczegné, hanem mert egyik sem volt olyan rossz, hogy elpusztuljon.

— Atyám, ne beszéljen így! — kiáltott fel Camille, ha tudná, hogy nincs részem benne, hogy mit szenvedtem miatta, nem vádolna ilyen szörnyen. A párbaj napján azt hittem, meg kell örülni. Önki-vületbe estem, csak akkor eszméltem föl, midőn Stanislas jött jelenteni, hogy Edmondnak semmi baja sincs, de Richard egy mellén kapott sebbel fekszik ágyában. Azonnal odarohantam és összetett kézzel kértem az orvosokat, mentsék meg őtet. Azt hitték, örült vagyok és nyugodtan mondták, hogy a seb nem életveszélyes. És azután addig is, míg a herczeg láza tartott, alig aludtam napokint egy-két órát, folyton mellette voltam, remény és kétség között és látnom kellett az Edmond komoly arcát, a melylyel megfigyelte a beteg minden mozdulatát, türnöm kellett szemrehányó pillantásait, melyeket reám vetett; hiszen minden szavával engem vádolt, pedig látja atyám — nem én vagyok az oka.

A jezsuita figyelemmel hallgatta végig, azután így szólt:

— Elhiszem gyermekem, habár a Richard herczeg .épését meg nem magyarázhatom.

— Azt talán csak ő maga tudja — mondá a herczegné elgondolkozva. Majd más tέρre akarván fordítani e beszédet, emeltebb hangon szólt:

— Tudja-e, atyám, hogy Stalislas egy nagy-szerű összeesküvésnek jött a nyomára, a mit ellen-ünk szőttek a republikánusok? és a miből még, hogy ezt megtudtuk, nagyon sok hasznunk lesz. Hajh! az én Stanislasom többet ér száz detektívnél.

— Ugy van, hercegné! Stanislast jutalmazni kell; hanem beszéljünk bővebben erről a dologról, tudja hogy az mennyire érdekel engem.

— Most nincs időm atyám, majd holnap egy iratesomót küldök el önnek Stanislas által, abból megfog tudni mindent.

— Jól van.

— Tudja-e, hogy az ön rágalmozott D.... kisasszonya férjhez megy?

— Tudom, hercegné.

— Hát azt tudja-e hogy Szamil bég el fogja venni Heléne de Briston grófnőt?

— Azt is hallottam.

— De azt bizonyára nem tudja ön, atyám, hogy a bég megvásárolt itt a Rue Rivoliban egy fényes palotát, egy dúsgazdag amerikaitól, ki sehogy sem tudott megbarátkozni Franciaországgal és visszavágyott hazájába. A bég, miután gazdag és tervei vannak, hogy Frankhonban még valami magas rangu diplomata lesz, újonnan vásárolt palotáját el látta inasokkal, groomokkal, sőt még estélyeket is rendeztet barátainak, a hol mindig kitünően lehet mulani.

— Tudom, hercegné! Én is voltam egy estélyén.

— Ah, ön rokonszenvez a béggel, atyám?

— Mit ért ön rokonszenv alatt, hercegné? Én jó barátságban akarok lenni a béggel, a ki rövid időn kereszténynyé lesz és a kinek nagy befolyásai vannak a republikánusok hölgy tagjaira.

— Ön pikáns kezd lenni, atyám. Pedig a pikantéria számüzve van a dogmákból.

— Ön pedig visszakarta régi sértegető jó kedvét, a minék szivemből örvendek, herczegné.

— Azonban, hogy önnek is jó kedve támadjon, atyám, hát megmondhatom, hogy tegnap egy igen kedvező levelet kaptam royalista terveinket illetőleg. A páter Antoine arca még jobban felderült, a legnagyobb érdeklődéssel figyelt, mialatt valami túlvilági ragyogás övezte be és tette széppé különben esunya vonásait.

— Hogyan, herczegné?

— Ime, páter Antoine, itt a levél elhoztam önnek.

A jezsuita gyorsan átfutotta a sorokat, azután így szólt:

— Igen, herczegné, annak előbb-utóbb be kell következni, hogy Franciaországnak koronázott királya legyen. Oh milyen fönséges lesz az, mikor a köztársaság romjai fölött diadal ünnepet fog ülni a királyság és ez örömrivalgás fölhat majd az Isten trónusáig és ott az elérhetetlen magasságban, ott az örök irtalmu előtt egy *martir* fog térdre borulni, ki valaha koronát viselt ezen a földön, egy *martir*, ki felszállt az égbe „ő, a szent Lajos gyermeke“ fogja kérni azt a végtelen jószágut, hogy tegye Franciaországot oly nagygyá és dicsővé, hogy a többi nemzetek csak szédülve tekinthessenek föl reá, hogy némitson el minden pártviszályt és adjon kenyeret annak a pórnépnek, a melynek elődei annyit vétkeztek Istenük és királyuk ellen. Es az Isten hallgatni fog arra a *martirra* és az engesztelődés szelid sugára

le fog hullani a földre és az Isten megfogja őrizni „Philippe Louis“ trónját minden veszélytől.

— Amen! — Szólt Camille.

— Igen, herczegné! Én itt állok eme szavaimmal ön előtt, hogy ítéljen fölöttem és el merném mondani ezeket az egész ország előtt, hogy azok is ítéljenek fölöttem. Itéljenek a bűnöm fölött, a mely abból áll, hogy imádom Franciaországot. Büntessenek meg e vétkemért. Nem bánom! Én imádni fogom Franciaországot, utolsó leheletemig és hazám üdve, hazám boldogsága az én célom, de ez üdvöt egyedül csak a róm. kath. vallás dicsőségében fogja Franciaország megtalálni. A vallás ereje tette az országot fényessé, népeit fenköltté, királyait hatalmassá. A vallás szeretetéből született az irgalom, fönségéből születtek a lángelmék és a hőstettek. A vallás teremtett szenteket, martirokat, a vallás tiport le ármányt és gyülölködést. A vallás nyimbusza emelte föl franciaországot a többi keresztény államok fölé, de a vallás elvesztése rombolta keresztül dicsőségét. És midőn kitépték a bujtogatók tömegei a hitet a lelkekből, mikor a felbőszült szenvedélyek az Istent száműzték a szivekből, akkor a néptömeg, mint éhes vadállat rohant a palotákba és kezeit befertőztette a királyi vérrel, felhatolt egészen a trónig és oda mert nyulni, a hol már csak az Istenség kezdődhetik. Ah, minő vad őrzöngés, micsoda kielégithetetlen bűnös szenvedély a trón zsámolyát megszenségteleníteni.

De az Isten irgalmas és ha ennek a népsöpředéknek az utódai jóvá teszik rettenetes vétküket,

akkor minden meg van bocsátva. A forradalom vér-rózsái megtermékenyítették ezt a földet és ebből a termékeny földből a szeretet égő piros virága nyil-
lott ki, mely szymboluma a lángoló szeretetnek, e
szeretet költözzön be hát a lelkekbe örökre és a nép
e szeretet melegétől áthatva tegye jóvá elődei vét-
két, azok, kik megszenteltelenítették a *trón fön-
ségét*, azoknak unokái hulljanak térdre és kérjék az
Istent, hogy adjon nekik uralkodó királyt, kinek
koronája legyen előttük szent és sérthetetlen. Igen,
király kell nekünk, de királyi vérből született király,
a mi királyunk Philippe Louis.

— Igen, hercegné, én tudom, hogy Francia-
országban meg fog bukni a köztársaság, mert ezt az
Isten akarja. Az én fölséges Istenem akarja azt, hogy
királyság legyen, hogy Philippe fejét királyi korona
ékesitse és bármilyen lehetetlennek is tűnjék az föl-
most, — mégis meglesz, mert az Isten akarja, az
Isten pedig tud csodát művelni. Ismeri ön a törté-
nelmet hercegné? Tudja, hogy mi volt az, midőn
egy szegény libapásztor leányka oda mert menni a
fényes palotákba és vakmerően szembeállva a vér-
beli hercegekkel, fanatikus makacssággal ismételte,
hogy neki van hivatása az uralkodót megkoronáz-
tatni? Tudja ön, hercegné, ki volt Jeanne D'Arce?
Nem! Nem! Azt nem tudhatja senki, azt csak én
érezem, hogy ki volt. Csillag volt ő, mely milliók
fölött ragyogott, — tünemény volt ő . . . hogy megmu-
tassa, mi az a keresztény hit csodája. Ah, hercegné, az
Isten tud csodát művelni mindenkör és minden időben,

a mikor az ő végtelen fönségének úgy tetszik. Énnekem látományom van herczegné, én látom Franciaországban a királyságot — és Philippet királynak.

— Amen! — szólt ismét Camille és megdöbbenve szemlélte a jezsuita lázas arczát, sötéten villogó szemeit, hallgatta őrzöngő szavait. Szinte sajnálta, hogy fel kellett neki állnia, mert több halaszthatatlan teendői miatt nem időzhetett tovább a jezsuita körében.

— Az ég legyen önnel, atyám — szólt a herczegné — és szivemből óhajtom önnek, hogy vágyai teljesedjenek!

— Az ég legyen önnel! — ismétlé a jezsuita. Camille távozott.

* * *

Szamil bég csakugyan állandóan megtelepedett Párisban s ott nagy és előkelő ismeretségénél fogva fényesen berendezett palotájában vig életet folytatott.

A bég minden ismerősének nagyon érdekes jelenség volt, mert tudták róla, hogy ő, mint keleti ember, a háremek ismerője, mint jó anyagi körülmények között élő ember, még Párisban is, a hol annyinak van kitéve az ember, ő nem vesztette el lelkének szelid idealizmusát s a nők között Helén, e bájos virágszál volt az, a kinek körében lehetőleg minden időben látható volt. Oly kellemes látvány is volt az minden szemlélő előtt, midőn a piruló lányka s a szintén tartózkodó török többet hallgatva, mint beszélve, egymás mellett ültek színházban, vagy kisebb nagyobb társaságokban s egymás iránti vonzalmuk ott volt mosolyukban, pillantásaikban.

Camille, ki e vonzalomról már több oldalról hallott beszélni, szívére érezte szorulni sértett hiuságában és a büszkeségén ejtett sérelem által, mert hiszen azt szokta meg, látni, hogy a kire ő figyelmét fordította, az rabjává lett, annak nem volt pillantása más nő számára s érezte azt is, hogy hosszú idő kell hozzá, míg megszokja a mellőzést. Mindazáltal igyekezett magán uralkodni, vagy talán a kis Helén iránti vonzalma csakugyan mélyebb volt, mint ő azt maga is ismerte, de a legnagyobb szívélyességgel tüntette ki Helént minden alkalommal.

Egy kisebb társaság jött össze egy napon az ötórás theánál Camille szalonjában s többek közt Helén és a bég is jelen valának s míg az inasok a theát körülhordták s a hölgyek a kis cukros süteményeket ropogtatták, élénk társalgás folyt a napi eseményekről.

A hercegné, mint szívélyes háziasszony, majd itt, majd amott állt meg, vagy ült le vendégei mellett s a többek között egyszer a Szamil bég mellett levő üres fouteilen foglalt helyet s élénk társalgást kezdett a béggel. Helén, ki kissé távolabb ült, egy művészeti albumban lapozgatva, élénk figyelemmel hallgatott a társalgásra, mely azonban őt kedvetlen hangulatba látszott hozni, mert néhány pillanat múlva becsukta az albumot, felállt s bár minden czél nélkül, mégis azon szándékkal látszott egyik helyről a másikra menni, hogyha lehet, elhuzza magát a társaság szeme elől. Így jutott el a hercegné kis rózsas-

szinü szalonjába, hol egy rózsaszín ernyővel leborított lámpa kellemes félhomályba borítá a szobát.

Helén kis szivecskéje nehéz lehetett nagyon, mert midőn leereszkedett egy kicsi rózsaszín selyem diványra, kezei ölébe estek, feje mellére hanyatlott s míg e bánatos helyzetben ült, szelid szép szemeit a könnyek futották el.

— Istenem! — sóhajtá — minő kis igénytelen teremtés is vagyok én, bizonynyal én irántam nem érdeklődik senki. Oh, minő szépek azok az asszonyok ott benn a szalonban, mindenik olyan, mint egy-egy rózsza. Minő boldogok lehetnek ők.

Igy irigyelte a kicsi bimbó, a rózsától, hogy azok már kinyiltak.

Míg ő a kis szalonban így ábrándozott, ott benn a társaság élénken csevegett.

— Igaz-e, herczegné — kérdé a hölgyek egyike Camilltól — hogy az ön családjában rövid idő alatt nászra fognak készülni?

A herczegné meglepetve nézett rá.

— Hogyan? Ki? Én nem tudok semmit.

— Akkor bocsánat, de én valóban komoly forrásból hallottam, hogy Heléne comtesse lenne a menyasszony.

— És a vőlegény? — kérdék egyszerre többen is.

— Most már nem mondhatom meg, ha a herczegné ellentmond e hirnek.

Tovább csevegve nem vették észre, hogy a fenti párbeszéd két egyénre tett igen nagy hatást.

A bég barna arca elsápadni látszott s Camille

pedig őt figyelte merően s ez alkalommal végleg meggyőződhetett róla, hogy ő egészen mellékes személy a bég előtt.

A társaság általános mozgása alkalmat adott Szamil bégnek, hogy keresse Helént, kinek elhuzódása nyugtalanná tette. A kis szalon felé tartott tehát s midőn oda belépett, mihamar meglátta Helént s látta a kedves arczott elborultan s látta az édes szelid szemeket könnyektől nedvesen.

E pillanatban azonban Helén is észrevette a béget s zavartan ugrott fel helyéről.

— Kerestem önt, grófnő -- mondá a bég zavarral.

— Oh Istenem — suttogá a lányka.

— Megbocsát ön nekem, hogy akaratlanul meglóptam bánatát.

— Kérem, uram!

— Szóljon grófnő, megbocsát?

— Ne ítéljen meg, uram, az ilyen igénytelen lányka mint én, azt sem tudja mit tesz.

— Oh, grófnő, az imént egy — egy szomorú hirt hallottam s talán azzal van összefüggésben az ön — — az ön — —

— Minő szomorú hirt, beszéljen gyorsan!

— Azaz, hogy az talán csak másnak szomorú önnek nem, hiszen az ön házasságáról van szó.

— Hogyan, az én házasságomról? — kérdé Helén derülten — ön téved, uram!

— Hát nem tud ön róla semmit?

— Oh nem, valóban nem, különben is férjhez csak ahhoz megyek, a kit szeretni fogok.

— Grófnő, van önnek már választottja?

Helén arcza lángra gyult, kinos zavarral szorongatta a kezében levő csipkés zsebkendőt.

A bég esdeklő pillantással nézett reá.

— Grófnő, engedjen meg nekem egy kérdést. Ugy ismerem önt, mint egy őszinte leányt, feleljen nekem, feleljen kérem, ha egy ember élete kedves ön előtt, birja-e már valaki szivét?

— Nem tudom! — suttogá Helén.

— Helén, drága Helén — mondá a bég hozzá hajolva — tudna-e engem szeretni, akarna-e az én nőm lenni, az én egyetlen nőm, úgy mint ezt a keresztények vallása tanítja.

Helén boldogságtól sugárzó szemmel tekintett fel a bég arczára s midőn kezét nyujtá a bégnek, egyszersmind pirulva hajtá szép fejét a bég bebelére.

— Ön a paradicsom minden üdvét lehozta nekem, — rebegé a bég, miközben a kedves lánykát karjai közé szorítá. — Ön nélkül nem tudnék élni.

E pillanatban Camille lépett a szobába s meglátva az előbbi jelenetet, sietve visszahuzódott, gyors léptekkel ment végig a szalonon, vissza a kis társasághoz s felindult hangon, mindazáltal lehetőleg mosolyogva lépett az előbb említett hölgyhöz, ki a Helén házasságáról kérdezősködött s mondá:

— Grófnő, bocsánat, az imént kérdezősködött kis rokonom, Helén comtesse házasságáról, akkor még nem tudtam a vőlegény nevét, most már tudom s az Szamil bég.

NYOLCZADIK FEJEZET.

Szamil bég tehát csakugyan áttért a keresztény hitre. Keresztanyja volt a Briston Alfréd anyja, keresztatyja pedig az ő legjobb barátja, Briston Alfréd gróf. A keresztségben „Paul“ nevet kapott. E szertartás után már mindenki tudta, hogy a bégnek eljegyzett menyasszonya Heléne de Briston grófnő.

Ez alkalomból az összes ismerősök siettek ez érdekes párnak szerencsekívánataikat kifejezni. Camille maga is első akart lenni, a ki kimutatni óhajtotta irántuk való jóindulatát. És miután Richard herczeg már teljes jókedvvel vett részt minden estélyen és tavaszi versenyeken, Camille jónak látta, hogy a jegyespár tiszteletére egy estélyt rendezzen és ez alkalomra Scribe „Une verre d'eau“ (Egy pohár víz) című vigjátéka műkedvelői előadását vette be a programmba.

A vigjáték — mint tudjuk — az angolországi Anna királynő uralkodásának idejében játszik. A jó-ságos, de gyöngé jellemű királynőnek „favoritte-“ja

volt az önző, hiú, intrikus és a politikába beleavatkozó „duchesse Malborough“, kinek volt egy hatalmas ellensége a cselszövő, geniális, cinikus Sir Henry Bolingbroke. Ennek a férfinak köszönhető később a duchesse a bukását is és azt is, hogy kegyelemvesztett lett a királynőnél.

A duchesse szerepét Camille óhajtotta játszani, Richard herceget pedig felszólította, hogy személyesítse Bolingbrokot. Richard herceg udvariasan elfogadta ezt. A palotába azután sűrűn jártak a leg-hiresebb művészek a nagyuri diletánsokat tanítani.

Az előadás napján óriási fölfordulás volt a de la Fleur Germain palotában. Egész nap futkostak a lakájok, inasok, virágkereskedők, kárpitások pazarul diszitve a nagytermet, a mely a közönségnek volt szánva. Camille már délután hat órától ott ült öltöző szobájában és mosolylyal ajakán képzelte magát valami színházi divának, kinekszobájá ból ki- és beszaladgálnak komornái hajporos dobozokkal, virágcsokrokkal, festékekkel, parfümös flaconokkal stb.

Camille jelmezeinek teljes pompájában állott szobája közepén, komornája az utolsó igazításokat tevé rajta, midőn kopogtattak.

Stanislas lépett be.

— Ő hercegsége kérdezteti, ha kegyeskedik-e elfogadni ?

— Gyorsan — mondá Camille a komornának — szedjen csak rendbe itt egyet-mást, hiszen ugy széthánytunk itt mindent, hogy mozogni alig lehet. Majd Stanislashoz fordulva szólt :

— Kéretem ő herczegségét.

A másik pillanatban már a herczeg is belépett.

— Bocsánat — szolt meghajtva magát — ha zavarom, de ellenállhatatlan vágyam támadt, önnek elismerésemet fejezni ki az estély rendezéséhez, mert megvallom, bár ismerem önnek izlését és rendezői képességét, de a mai est minden várakozásmat felül haladja. Éppen az imént voltam a nagyteremben és elámultam a fény és pompán, a mely ott körülvett, mintha az a számtalan virágfüzér elárulta volna az ön kiváló „esprit“-jét, ki ilyen ünnepélyhez a keretet mindig olyan utolérhetetlen geniálitással tudja rendezni. Azt hiszem, vendégeink is meg lesznek lepetve és kielégithetik még a legmagasabb követelésüket is.

A herczegné elégedetten mosolygott.

— Aztán kívántam látni az ön toiletjét is, valamint a magan jelmezét bemutatni s felkérni, mondja el kifogásait, ha vannak.

A herczegné végig pillantott az előtte álló, atléta termetű férfiún s be kellett vallania magának, hogy igazán kifogástalan volt ugy alakjában, mint öltözékében, mely utóbbi még emelni látszott megnyerő és impozáns alakját.

— Ön nagyon csinos, mondhatnám hóditó, — mondá mosolyogva. És én? Milyennek talál?

— Felelhetnék rá — szolt a herczeg udvariasan — de azt önnek toilette-tükre még világosabban megmondja, sőt vendégeink bámulatában még nagyobb bizonyítékát fogja kapni elragadó kinézésének.

A hercegné bámulva nézett rá.

— Mit néz ön oly csodálkozva rám? — kérde a herceg.

— Azt nézem, hogy mindezt őszintén mondja-e ön nekem, vagy ebben az udvarias nyilatkozatban is az ön örökös gúnyja nyilvánul.

A herceg elkomorodott.

— Hagyjuk a háborút, kérem — mondá — kös-sünk fegyverszünetet, legalább mára.

— Szívesen uram, bár én azt hittem, önnek kiváló élvezetet szerez, ha még a szinpadon is ellenségem lehet.

— Nem, — mondá a herceg — sőt valóban örülni fogok, hogyha ön ez ellenségeskedés következtében phénomenalisan fogja játszani szerepét, meglátja majd, hogy a Théâtre Francais tagjait iriggyé teszi maga iránt.

— Köszönöm — felelt Camill vidáman, miközben az álló tükör elé állt, s míg egy rosszul álló hajfürtjét igazgatta, egy arany hajtű kiesett abból.

A herceg sietve nyult utána, de midőn Camille át akarta azt tőle venni, a herceg kezébe szorítá és tréfás gúnynyal mondá:

— Hagyja ezt nállam édes Camille, biztosithatom, hogy hiven meg fogom ezt őrizni, sőt kérem, ha meghalok, engedje, hogy koporsómba is magammal vihessen.

Camille megdöbbenve és kutatólag nézett reá, felelni akart, de hang nem jött torkára, olyan sajátságos, olyan megdöbbentő volt a herceg szelidsége,

majd azt gondolta hirtelen, hogy hozzá lép, s nyájas, gyöngéd hangon szól hozzá, mert ösztönszerűleg érezte, hogy a herczeg mai magaviselete alatt sok, igen sok rejlett. De e pillanatban kopogtattak.

Edmond gróf lépett be.

— Ah, a duchesse Marlborough és Bolingbroke jó barátságban? ez érdekes! Uram! Asszonyom! fogadják legmélyebb elismerésemet és fogadják háláját vendégeiknek, a kiknek olyan pompás látványt fognak nyújtani. Ezeket mondván Edmond gróf, hódolatteljesen hajtá meg magát nővére és sógora előtt. — Az előadás kezdődik.

— Nos, hát menjünk, — mondá a herczeg — a kötelesség vár.

Az előadás fényesen sikerült, Camille óriási sikert aratott.

Éjfél után aztán mind elcsendesedett, az összes vendégek eloszlottak.

Camille kissé fáradtan tért hálótermébe és fényes estélyi toilettjében leült arra a velencei karoszekre. Arcza halvány volt és két összekulcsolt keze ölébe hullott.

— Ime, — suttogá — a mai nap is elmúlt minden sikerével és dicsőségével, mennyi hódolat, mennyi fény kísérté lépteimet és mind e dicsőség, mind e mámor után itt ülök egyedül és azt kérdezem önmagamtól, hogy vajjon boldog vagyok-e? Bepillantok a lelkem mélyébe, oda, honnét tettetés jön sokszor, nagyon sokszor az emberek elámitására. Most bepillantok ebbe a lélekbe és ennek a léleknek nem

szabad hazudni önmaga előtt, meg kell mondani, hogy boldog-e? Boldogság? Vajjon létezik-e hát ez csakugyan a földön? És vajjon boldog voltam-e eddig? Nem olyan voltam-e, mint a pompás színes pillangó, a melyben számtalanon gyönyörködnek, — egy színes pillangó, ki a nap melegétől megittasodva, virágról-virágra száll és kiszívja a mézet minden kehelyből, hogy aztán az utolsó virágnál egy vásott gyermek kezébe kerüljön, ki irgalmatlanul keresztül szurja gombostűjével. Én is a világ fényes ragyogásától megittasodva, a dicsőség mámoros kelyhe után nyultam és fenéig ki akartam üríteni az édes, de mérges italt, igen élvezni akartam az életet a maga utolérhetetlen dicsőségében, de a sors, ez a vásott gyermek, úgy átszurta a szívemet, hogy a kiomló vércseppek majd, hogy vesztemet nem okozták. Pedig nem is volt olyan nagy vétkem. Hiszen csak *boldog* akartam lenni. És a *boldogság* utáni szomjuság be van oltva lelkünkbe, születésünktől kezdve. *Boldog* akartam lenni, de nem tudtam, hogy miképen? Kerestem ezt a *boldogságot mindenütt*, kerestem mint royalista, kerestem, mint klerikális. Azt hittem, ha a katolikus vallás visszaszerzi régi hatalmát, akkor én *boldog* leszek kimondhatatlanul. Azt képzeltem, hogy a köztársaság romjai fölött felépíthetjük a királyságot, akkor is *boldog* leszek kimondhatatlanul. E két eszméért futottam eddig életpályámon, e két eszmét egészen a legmagasabb *idalizmusra* emeltem föl szívemben és mindkettőért kész lettem volna meghalni, ezekért harczoltam férfias bátorság-

gal, önzetlen szeretettel és elszánt makacssággal. És talán elfelejtkeztem arról, hogy e két eszményért lábbal tiporok egy harmadik eszményi kört, a legmagasztosabb érzelmét, a *nőiességet*. Lábbal tiportam, mert az eszményét gunyoltam ki ennek a *hivatásnak*. Pedig én nő vagyok és a nő szerepkörének legmagasztosabb *idalizmus*a az *anyaság*. Igen, én megfélemedkeztem arról, hogy a szeretet ápolására születtem és hogy e szerelemnek magasztos boldogságát meg kell érdemelnem, *anyának* kell lennem, hogy büszkén, boldogan *nevelhessem gyermekemben az eszményekért való lelkesedést*. Igen, én ezt a szerepkört cinikusan kigúnyoltam önmagamban, mert az *igazi szerelemnek a föntségét* tiportam a sárba. És e cinizizmussal lelkemben boldog voltam-e? Hiszen egy nőnek a boldogsága csak lelkének, szívének békéje lehet és a büszke öntudat, hogy családjában megteremti a harmóniát. Én ezt a *boldogságot* elvetettem magamtól, ott kerestem az üdvöt, abban a rideg küzdelemben, a hol a férfi is elveszti erejét, én is elvesztettem lelki erőmet, elfásultam a sok csalódásban és most olyan végtelen ürességet érzek a szívemben. Vajjon én vagyok-e ugyanaz a lény, a ki valaha olyan szomjasan epedtem a szabadság után, hogy ennek a szabadságnak a birásáért odadobtam még a legszentebbet is, a becsületet? Vajjon mi fárasztotta úgy el lelkemet, hogy még a szabadság eszméje után sem ég többé, hogy nem kell már neki semmi, semmi. És olyan jól esnék elmondani valakinek, valakinek, a ki sze-

ret, hogy milyen boldogtalan vagyok, hogy olyan ürességet érzek a lelkemben, de kihez forduljak? Richard? Hisz ő olyan hideg hozzám és szeretetét talán eljátszottam örökre, pedig egykor milyen harmónia volt lelkeink között, az ő gondolata volt az én szavam és az én szavam az ő gondolatai.

Camille egy pontra függeszté szemeit és mintha körülötte az a nagy láthatatlan erő azt mondta volna: „Óriási észbontó szerelmeket én csak olyan szivekbe varázsolok, kiknek lelkük folytatódik a másíknak lelkében. A világtörténelem lapjain egyesítettem a nagyravágyó lelket a nagyravágyó lélekkel, egyesítettem a nemes szenvedélyt a nemes szenvedélylyel, egyesítettem a bűsz indulatot a bűsz indulattal, hogy ostorcsapásként hulljanak vissza a földre, a melynek bűnös méhéből alkottattak. Egyesítettem a rajongó imádatot a rajongó imádattal, hogy együtt leborulva az én oltárom előtt, ajkuk rebegejen hálát létezésükért. Egyesítettem a művészetet a művészettel, hogy a földnek bohó játékait széppé varázsolják még a legkomolyabb filozóf előtt is. Egyesítettem az irodalmat az irodalommal, az észet az észszel, hogy csodás hatalmokkal uralják ezt a földtekét, egyesítettem az idealizmust az idealizmussal, hogy rózsaszín illúziókba burkolják ezt az egész világot. Azért, ha ti küzdötök is ez egyesülés ellen, én mégis mindenben és mindenkor azt fogom cselekedni, a mit én akarok!”

Camille elgondolkozott. Vajjon volt-e a sorsnak valami célja az által, hogy őket egyesítette? És lelküknek melyik vonása volt egymással összhang-

ban? Hiszen egy-egy magasabb czél után való törekvésük közös volt. És mégis, mi távolította el sziveiket egymástól?

Camille e pillanatban végtelen gyöngédséggel lelkében gondolt Richardra. Azután eszébe jutott, hogy milyen különös hangon mondta azt neki ma a herceg, hogy azt a kis aranytűt, a mely az ő haját ékitette, a koporsóba akarja vinni. Csak talán nem gondolt valami valami örültségre, hiszen már egyszer meg akart halni? Nem, — nem, az lehetetlen.

Camillnak hirtelen az az eszméje támadt, hogy felkeresi Richardot lakosztályában. De minő ürügy alatt? A szégyentől égnének orczái, mit gondolna ő róla a herceg?

E perczen belső komornája lépett hálótermébe.

— Herczegné — kérdé — bejöhet Stanislas?

— Mit akar Stanislas?

— Egy táviratot hozott a hercegnének

Angliából.

— Azonnal bocsássa be kérem.

A komorna távozott.

Camille idegesen ugrott föl helyéről.

-- Nos, mi az Stanislas? Miféle sürgöny ez?

— Londonból jött. Azt hiszem politikai barátinktól.

— Ah, adja ide!

Camille gyorsan feltörte ujjaival és elolvasta. Szemei felcsillantak. Meg van az ok, mehet Richardhoz.

Estélyti öltönyére csak egy földig érő köpenyget borított és megindult a herceg lakosztálya

felé, de léptei inogtak, feje hirtelen megszedült; most már az utóbbi időben gyakran gyötörte ez a szédülés, a mi kinzó fejgüresökkel végződött, de azért ő csak ment előre, valami érzelem, valami hatalmas érzelem hajtotta.

Richard ott ült dolgozó szobájában, feje két tenyerére volt támasztva, az a kis arany tű, a mely ma a Camille haját ékítette, ott hevert előtte, azt nézte merően.

— Olyan fáradt vagyok — suttogá maga elé — olyan különösen elfásult — és bármennyire is akarom az élet boldogságát lelkembe oltani — most már a vágy sincs szívemben az örömök után — meguntam élni — de nem is akarok már tovább itt szenvedni. Mi volt mind az eddig, ami után lelkesedtem? A vallás dicsősége? Vagy a királyság utáni sóvárgás? Hiszen cinikus embernek tartottak és gyakran e két eszményi kört is lerántottam a földre, sértő megjegyzéseimmel. — Czinikus embernek tartottak, pedig érzem magamban, hogy milyen nagy idealista voltam. Érzem, mennyire lelkesedtem minden fönségesért, ami a mi Istenünk dicskörébe tartozik, érzem, hogy véreimet tudtam volna ontani és életemet adni a Bourbonok és Orleánsok liliomáért — és mégis hányszor költözött belém a vad szenvedély, az égető bosszú hazám ellenségei iránt és midőn láttam e nyomorult emberek diadalát, midőn tudnom kellett, hogy csak egyedül az ő törekvéseiket koronázza siker — akkor kigúnyoltam önmagamat balga lelkesedésemért és a saját szemeim közé szerettem volna nevetni, amiért

olyan bután harczolok egy elérhetetlenért. De vajjon elérhetetlen e csakugyan a királyság? — És vajjon miért fáradtam én el minden küzdelemben? Miért téptem ki a saját szivemből minden eszményért való lelkesedést? — Pedig mint kis gyermek — még most is emlékezem az én jó anyámra, ki összekulcsolta kezeimet és imádkozni tanított — és később is, midőn már felnőttem, előttem van ez a jó anya, ki komoly szeretetével intett, midőn sértő szavaim másoknak fájdalmat okoztak intett és azt mondta, hogy soha ne legyek *czinikus* életemben, mert akkor önmagam boldogságának leszek a sirásója. De vajjon, ha *ideálista* vagyok, mivel vagyok boldogabb? Hiszen e két eszme nem ellentétes fogalmak, hanem átölelve tartják egymást hiszen minden, a mit mi e földön szeretetünkkel az eszményiségig emelünk föl, az mind *ideálizmus*, de *mind az, a miből kiábrándultunk*, mind az a fönség, a mit sebző szatiránkkal a sárba rántottunk, az mind *czinizmus*, *mert czinikusan kigúnyoljuk önmagunkban az eszményekben csalódott embert*. Én is czinikusan kigúnyoltam önmagamban az ideálokban csalódott embert. Mindenben csalódtam. Volt egy szerehni eszményképem is, Camille, szerettem ezt a nőt, olyan szerelemmel, a melyen túl már csak az örület következhetik. És ő megcsalt, — mert azt hittem, szeretni fog engemet, úgy mint én őt — és nem szeretett. — És most, most már csordultig telt a pohár, én megsértettem őt egyszer és e sérelem megsebzé önszivemet — e seb újra és újra felszakad és talán nem fog

meggyógyulni soha. . . . Iszonyat. . . . Én egy nőt a földre sujtottam, bár mit teszek, ez örjítő gondolathoz térek vissza, ez üldöz ébren, ez fészkei magát álmaimba és mint a hagymázos beteg, felrettenek ágyamból, ha e hölgy szép szemeire gondolok, annak sugarai égetik ezt a sebet, lelkemben minden szavában szemrehányást vélek hallani, minden mosolya vádol engem. — Nem — ezt nem lehet tovább elviselni, meg kell halni. . . . Már egyszer megpróbáltam. . . . Nem sikerült. . . . Önkezemmel kell hát végezni, az biztosabb. — Megfogom tenni — . . . Ma . . . csak még néhány sort kell írnom. — Ő neki. . . . búcsúznom kell tőle. . . .

E pillanatban valaki vállán érinté és halkán, suttogva ejté ki e nevet: Richard!

A férfi megrettenve pillantott föl és előtte állott — Camille.

A földig érő köpeny lehullott a hölgyről és ott állott teljes pompájában estélyi öltönyében, ajkán bővös mosolyával; Richard örjítő lelki küzdelmeitől elesigázottan hullott térdre és halkán rebegé: Én álmodom.

A hölgy reszketett.

— Bocsásson meg, Richard, — suttogá — hogy ilyen későn háborgatom, de egy fontos táviratot kaptam, épen e pillanatban, legyen szives olvassa el.

A férfi halálsápadtan állott föl térdeiről, valami olyan kimondhatatlanul fájt neki. Hát csak egy távirat?

Gépiesen nyult érte és egy percz alatt már vissza is adta.

— Herezegné? . . .

— Csak ennyit akartam — rebogé a hölgy és a férfi rászegződött tekintete alatt mélyen elpirulva, zavartan folytatta — és még jó éjt kívánni önnek.

— Jó éjt!

Odanyujtotta két ujját, a melyet a férfi gyorsan megragadott. A hölgy ismét megszédült, tántorgott . . . Richard fölfogta karjaiba és a mint Camille érezte e biztos kart, a mely őt átölelve tartja, hirtelen eszébe jutott neki az elmúlt három esztendő, annak minden lázas órája, a mit a herezeg mellett eltöltött. Szemeit lehunyta és fejét odahajtotta a férfi vállára, mialatt szivből zokogva suttogta: Richard! . . . Richard! . . . Richardom édes! — A férfi is elszédült a nagy, örületes boldogságtól, keble forró szenvedélytől emelkedett, magán kívül szorítá a hölgyet karjaiba és ajkai izzó tüzze csaknem vadul keresték a Camille ajkait. — — — — —

Három hónap telt el, ismét szeptember hava volt, a de la Fleur Germain herezegi pár a tengeri fürdők után néhány hetet szándékozott tölteni a Boulevard St.-Germaini palotájukban addig, mig angliai kastélyokban, a „Castle life“ megkezdődik.

Egyik este a herezeg és herezegné ott ültek a Camille hálótermében. A hölgy égszínkék éji pongyolát viselt, a mely különben is halvány vonásait még sápadtabbá tette. Hanyagul dőlt el nagy karos-

székében, míg előtte egy bársony párnán a lábánál ült a herczeg. A delnő szép kis lábacskája selyem papucsának keretéből kecsesen kandikált elő. Richard herczeg hirtelen orozva megcsókolta őket, mire a hölgy incselkedve vont a bő pongyolájának fodrai alá.

— Kegyetlen! — szólt a herczeg mosolyogva.

— Ön pedig követelő! — mondá a hölgy, mialatt szeretetének jeléül férje homlokát végig simította. Erre a simogató kezét kapta el a herczeg és annak minden egyes ujját százszor meg százszor megcsókolta.

— Meg fogom önt boszulni! — suttogá a hölgy és hirtelen lehajolt és férjének a karosszék támláján nyugvó kezét ajkaival érinté.

Erre lángveresre gyult ki a férfi arca.

— Camille! Ez megtorlást követel.

— Nos, verjen meg.

A férfi elszomorodott. (Isten tudja, mi juthatott eszébe.)

Camille észrevette a felhőt a Richard homlokán, jóvá akarta tenni ügyetlenségét.

— Drága Richardom — szólt szeretettel — beszélj velem valami mulattatót, hiszen tudod, hogy mennyit kaczagok rajta, midőn olyan ügyesen szatirizálsz az egész párisi társaságot.

— Nem tudok én már neked semmi ujságot sem mondani, hiszen minden kigúnyolt alakomat ismered már, naponta veled vagyok. A fürdőkben egyetlen pillanatra sem hagytalak el, könnyv nélkül

ismerem már minden kedves mozdulatodat, minden elmés szavadat, ismerem csengő, édes kaczagásodat és mégis újra és újra be akarom őket tanulni, azért vagyok most is itt és itt leszek holnap, holnapután is, itt leszek mindig, ha nem haragszol érte, Camille.

Most már aztán a hölgy neheztelt meg.

— Ha te nem jönnél hozzám — szólt, mialatt halvány arcát gyöngé pir futotta el — akkor én mennék hozzád, tudod, mint akkor este. Emlékezel-e?

Hogy emlékszik-e? Lángoló szemei, összekulcsolt kezei és egész lényéből kisugárzó férfias hódolata e nő iránt mutatta, hogy még mindig édesek ez emlékek.

— Nos, hát beszélj, Richard.

— Miről, drágám? Arról a te nagy szépségedről, a melynek ragyogása elvakít mindenkit, vagy arról beszéljek, hogy fáj nekem kimondhatatlanul, hogy egy idő óta olyan halvány a te arcod és ha kérdelem tőled, mi bajod — nem felelsz. A múltkor is hét napig nem láthattalak, nem bocsátottál be. Az után türelmetlen vagy néha, — gyakran sírsz, óh én látom könnyes szemeidet. Mondd mi bánt? mi bajod van?

— Semmi! — szólt a hölgy és arca most kipirult. — Semmi! Semmi!

Richard fején egy kinzó gondolat villámlott keresztül.

Megragadta Camillnak egyik kezét.

— A múlt héten — szólt tompa hangon — a múlt héten volt Szamil bég és a kis Heléne de Briston grófnő esküvője; akkor is olyan halavány

voltál, azután még éjjel sem volt, mikor azt mondtad nekem, hogy rosszul vagy és hogy menjünk haza — ott kellett hagynunk az egész fényes násznapot. — Pedig úgy-e — folytatá, mialatt hangja remegett, — úgy-e nem fájt neked ez az esküvő, hiszen magad is segítettél a menyasszonyi fátyolt feltűzni a grófnő fejére. Mondd Camille? —

A hercegnő mosolygott.

— Ugyan te bohó, ne légy már féltékeny; hiszen inkább boldog vagyok, hogy a bég megtalálta az eszményképét, mint a hogy mi is megtaláltuk egymást.

Most ismét mosolyogni próbált a hölgy, de arca hirtelen fakó színű lett és egész teste megmegrándult a vonagló göresöktől.

Richard elrémülten ugrott föl helyéről, a villamos-csengőhöz rohant, meg akarta nyomni a gombját, orvosért küldendő: — de egy gyöngye hang visszatartotta.

— Richárd. . . ne bántsd. . . . Már volt nálam orvos. . . . nincs semmi bajom.

A herceg meglepetve állott, — majd nejéhez lépve, kezét annak forró homlokára tette.

Valami sejtelem, valami édes, különös sejtelem lopódzott a herceg szívébe, a mely megremegtette egész valóját és boldog, büszke érzéssel töltötte el őt. *Ezt a boldog, büszke érzést csak igen finom lelkű és magas műveltségű férfiak ismerik.*

— Camille! Camille! — kiáltott majdnem önkívületben.

— Már jobban vagyok! — suttogá a hölgy néhány pillanat múlva.

A férfi mélyen és hosszasan nézett a nő szemébe és ettől a tekintettől azután elpirult Camille és elrejté arczát a férfi széles kebelén.

— Camille! — Életem! — Mondd! —

A hölgy nem felelt rögtön, de egy percz múlva így szólt:

— *Te az igazat gondoltad most Richard: ez összes válaszom.*

A férfi érzelmeinek súlya alatt hirtelen magához akarta ölelni Camilt, de midőn már kitárta két karját, ugyanabban a pillanatban le is hanyatlottak: *nem merete.*

Csak térdre borult és végig csókolta nejének szép hajfürteit — és kezeit.

Camille kissé hátratámasztotta fejét nagy karos-székében és bágyadt mosolylyal tekintett Richard szeméi közzé.

A férfi pedig hosszasan, aggódva nézett a hölgy halvány arczába. *De ezt a rettegő aggodalmat is csak olyan férfiak ismerik, a kik nagyon, a kik kimondhatatlanul tudnak szeretni.* — — — —

Egy esztendő mult el. A Camille hálótermében a nagy mennyezetes hercegi bölcső mellett ott ült a herceg és a hercegné.

Épen most hozták be a kis „majoresco“-t a magas szülőkhöz és egyedül hagyták őket velök, mert ők úgy kívánták. A hat hónapos kis Richard

egy-csipke tengerben feküdt a bölcőben, a melyet közönséges nyelven „pólyának“ szoktak nevezni. Igen nagy és a korához képest fürge, eleven tekintetű gyermek volt. A herczeg azt állította, hogy a herczegnéhez hasonlít, míg Camille mosolyogva ellenkezett, hogy olyan, mint a herczeg. Tulajdonképen pedig a csöppség még nem hasonlított senkihez, csak egy becsületes, egészséges, erős gyermek volt, a milyen nagyon kevés van a magas körben. Most pedig azt hitték, hogy a „kis herczeg“ alszik, meg sem mertek mozdulni, csak csöndben ültek két oldalt a bölcő mellett. Camille szebb volt, mint valaha, gyönyörű arcát egy eddig ismeretlen nőies vonás tette bővösebbé. Ott ült egy szorosan testhez simuló egyszerű angol ruhában és kezeiben egy levelet tartott, a páter Antoine politikai levelét, a melyet az Angolországba egy igen nagy urnak írt, de előbb elküldte Camillnak megítélés végett. Camille elmerülve olvasta a sorokat, majd hirtelen a bölcőn keresztül, átnyújtotta kezét Richardnak, ki megszorította azt.

— Édes — édes barátom! — suttogá a hölgy, hangosan nem mert beszélni, nehogy felébressze a kicsit.

— Mennyit szenvedtem! — szólt a férfi — és most milyen boldog vagyok.

— A jövő hónapban megkezdődik nálunk a „Castle life“ — mondá Camille, de az idén csak hintón fogom követni a vadászatokat, nem merek lóra ülni, félttem az életemet miatta — és Camille boldogan intett a bölcő felé.

— Akkor én hintód mellett lovagolok, — szolt Richard mosolyogva — mert én roppant féltékeny vagyok ám és irigy minden mosolyodra, azt akarom, hogy minden pillantásodat csak én kapjam.

— Szamil barátunk és a kis Heléne azonban nem lehetnek vendégeink, a fiatal asszonykának ezelőtt két héttel született meg első gyermeke.

— Semmi, majd kipótolják a veszteséget az idei farsangon.

E pillanatban sikoltott a kis „Souverain“, mindketten a bölcső felé hajoltak. A gyermek ébren volt és nagy fekete szemeit kimeresztette az ő hercegi szülőire, hol az egyikre, hol a másakra tekintve, mialatt kis kezeivel kapkodott a levegőben és egész ficzkándozó lénye arról tanuskodott, hogy ki akar ugrani a pólyából. Camille mosolyogva akarta megcsókolni, ekközben kihullott kezéből a páter Antoine levele és beesett a bölcsőbe. A gyermek mohón kapott utána, mint valami préda után és jól megmarkolászta kövér kezeivel.

— Add ide, kis fiam! — szolt neki Camille — mert páter Antoine nagyon meg talál haragudni.

Ugy látszott azonban, hogy a piczi még nem bir tudatával annak, hogy minő nevezetes személyiség az a páter Antoine, mert a levelet szorosán tartotta markáiban. Richard is föléje hajolt.

— Add ide kicsikém — szolt szeretettel. De mivel a kicsike még most sem volt hajlandó szót fogadni, Camille próbálkozott tőle elvenni. De a gyermek sikitott és a levelet egyik kezébe gyürve

a másikkal úgy megmarkolta a herczegné két ujját, a hogy csak bírta.

— Olyan erős lesz, mint az apja — szólt Camille büszkén és szeretettel nézett Richardra, kinek arca sugárzott a boldogságtól.

— Add ide kicsi! — szóltak neki ismét, de a gyermek most már komolyan megharagudott, hogy vele, a kis Souverainnel ellenkezni mernek, a mit azzal bizonyított be, hogy a levelet ujjongó kárörömmel tépte darabokra, mintha csak azt mondaná: Hiába küzdötök, hiába fáradtok ti, hiába akarjátok elpusztítani a republikát, ha az Istennek nem tetszik, nem lesz Franciaországban királyság. De ha az Isten véghetetlen irgalma úgy akarja, koronát fog tenni ő a „Philippe Louis“ fejére, még ha egy gombostűt sem fogtok érte megmozdítani. *Egy véletlen, vagy egy különös esemény, a mely bámulatba fogja ejteni a világot*, az hozza majd meg a ti legnagyobb örömtöket, hogy Philippeért, mint királyotokért imádkozhassatok.

— A férj és nő ott a böleső fölött egymásra néztek, talán midkettőnek ez volt a gondolata, mert térdre borultak és hangosan mondták: „Uram, legyen meg a te akaratod most és mindörökké. Amen.“

— Vége. —

